

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

«Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΕΜΠΟΡΙΑ»

Γαμπιεράκη Σούλα, Α.Μ.: mper-19003

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Αιγάλεω, 2022

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

«Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΕΜΠΟΡΙΑ»

Γαμπιεράκη Σούλα, Α.Μ.: mper-19003

Επιβλέπουσα: Βαβούρα Χαρίκλεια, ΕΚΠΑ – Τμήμα Οικονομικής Επιστήμης

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Αιγάλεω, 2022

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί το επιστέγασμα της φοίτησής μου στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής, για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Η προσπάθεια αυτή αποτέλεσε ένα προσωπικό στοίχημα, αφού το βασικό πτυχίο αποκτήθηκε την 7^η Απριλίου 1993 και έκτοτε οι υποχρέωσεις δε μου επέτρεψαν να συνεχίσω τις σπουδές μου, παρότι το επιθυμούσα πολύ.

Θερμές ευχαριστίες στην οικογένειά μου για τη στήριξη που έλαβα, στο σύντροφό μου Παναγιώτη, στον υιό μου Ανδρέα, σε όλους τους καθηγητές του τμήματος και ιδιαίτερα στην επιβλέπουσα καθηγήτρια κ. Χαρίκλεια Βαβούρα, αλλά και τον κ. Ιωάννη Βαβούρα για την αμέριστη βοήθεια και ανταπόκρισή τους.

University of West Attica
School of Administration, Economic, and Social Sciences
Department of Accounting & Finance
M.Sc. in Public Economics and Policy

«THE UNDERGROUND ECONOMY IN GREECE, WITH EMPHASIS ON ILLICIT TRADE»

Gampieraki Soula, R.N.: 19003

Supervisor: Vavoura Charikleia, UOA – Department of Economics

Master Thesis submitted to the Dept. of Accounting & Finance of the University of West Attica
in partial fulfilment of the requirements for the degree of M.Sc. in Public Economics and Policy

Aigaleo, Greece, 2022

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

«Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΕΜΠΟΡΙΑ»

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής

Εγκρίθηκε από την εξεταστική επιτροπή την 30/11/2022

A/α	ΟΝΟΜΑ ΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ
1.	Χαρίκλεια Βαβούρα	Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών	
2.	Δημήτριος Σταυρουλάκης	Καθηγητής Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	
3.	Μιλτιάδης Χαλικιάς	Καθηγητής Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	

Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΕΜΠΟΡΙΑ

Περίληψη

Το παραεμπόριο συμβάλλει σε σημαντικό στην παραοικονομία και συνεπάγεται ιδιαίτερα έντονες αρνητικές επιδράσεις για τα δημόσια έσοδα, το περιβάλλον, τη δημόσια υγεία και τη δημόσια εικόνα μιας χώρας. Η αδήλωτη νόμιμη παραγωγή, τα αποκρυπτόμενα σε είδος εισοδήματα και η παράνομη παραγωγή αποτελούν βασικές παραμέτρους της παραοικονομίας. Η μη δηλωμένη εργασία και το παράνομο εμπόριο αποτελούν παραμέτρους του παραεμπορίου. Η αναποτελεσματικότητα των αρχών στην αντιμετώπιση του παρεμπορίου και της παραοικονομίας αποτελεί βασικό πρόβλημα. Στη συγκεκριμένη μελέτη εξετάστηκε η αποτίμηση ενός δείγματος ελεγκτών της ΑΑΔΕ, της ΔΙ.Μ.Ε.Α, της Δ.Ε.Ο.Ε, της Ελληνικής Αστυνομίας και του Λιμενικού Σώματος, αλλά και επιχειρηματιών (N=47 & 56 αντίστοιχα), όσον αφορά τις στρατηγικές αντιμετώπισης του παρεμπορίου, τον ρόλο του στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία και τις αρνητικές συνέπειές του. Οι μετρήσεις πραγματοποιήθηκαν μέσω ερωτηματολογίου. Βάσει της ανάλυσης, προκύπτουν οι εξής διαπιστώσεις: 1) υπάρχει μία αρνητική αποτίμηση για το παραεμπόριο και την παραοικονομία από πλευράς των ελεγκτών και των επιχειρηματιών 2) οι συμμετέχοντες έχουν θετική αποτίμηση για τις στρατηγικές που χρησιμοποιούνται με στόχο την αντιμετώπιση του παρεμπορίου. Ωστόσο, για ορισμένες ενέργειες, όπως ο έλεγχος και η αξιολόγηση των γνώσεων και δεξιοτήτων των στελεχών και οι διεθνείς συνεργασίες, υπάρχει μία λιγότερο θετική αποτίμηση 3) οι ελεγκτές θεωρούν σε μεγαλύτερο βαθμό πως υπάρχει ένας σαφές όραμα για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου στην χώρα και πως είναι γνώστες της κείμενης νομοθεσίας, εκτελώντας αμέριστα το καθήκον τους. Η μελέτη καταλήγει σε τρεις πρακτικές προτάσεις. Πρώτον, κρίνεται αναγκαία η αξιολόγηση των γνώσεων και δεξιοτήτων των στελεχών της ΑΑΔΕ. Δεύτερον, φαντάζει επιβεβλημένη η ανάπτυξη διεθνών συνεργασιών με άλλους οργανισμούς για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου. Τρίτον, κρίνεται αναγκαία η περαιτέρω ενημέρωση του επιχειρηματικού κόσμου για το παρεμπόριο και τις συνέπειές του, βάσει των διαφορών που προκύπτουν μεταξύ των ελεγκτών και των επιχειρηματιών.

Σημαντικοί Όροι: δημόσια διοίκηση, εγκληματικότητα, παρεμπόριο, παραοικονομία

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη **Γαμπιεράκη Σούλα** του **Μάρκου** με αριθμό μητρώου **mprep-19003** φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «**Δημόσια Οικονομική και Πολιτική**» του Τμήματος «**Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής**» της Σχολής «**Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών**» του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

Γαμπιεράκη Σούλα

Ψηφιακή Υπογραφή

** Ψηφιακή υπογραφή του επιβλέποντος αν έχει ζητηθεί απαγόρευση πρόσβασης στην εργασία για κάποιο χρονικό διάστημα.*

THE UNDERGROUND ECONOMY IN GREECE, WITH EMPHASIS ON ILLICIT TRADE

Abstract

Illicit trade contributes significantly to the underground economy and has particularly strong negative effects on public revenues, the environment, public health and the public image of a country. Undeclared legal production, hidden income in kind and illegal production are key parameters of the informal economy. Undeclared work and illegal trade are parameters of the informal economy. The ineffectiveness of the authorities in dealing with illicit trade and the underground economy is a key problem. This study examined the assessment of a sample of AADE auditors and businessmen (N=47 & 56 respectively) regarding strategies to deal with smuggling, its role in the globalized economy and its negative consequences. The measurements were carried out through a questionnaire. Based on the analysis, the following findings emerge: 1) There is a negative evaluation of illicit trade and underground economy on the part of auditors and business people 2) Participants have a positive evaluation of the strategies used to address illicit trade. However, there is a less positive evaluation for some actions, such as the monitoring and evaluation of the knowledge and skills of managers and international partnerships 3) Auditors perceive to a greater extent that there is a clear vision for tackling illicit trafficking in the country and that they are knowledgeable about the existing legislation, performing their duty in full. The study concludes with three practical recommendations. Firstly, it is considered necessary to assess the knowledge and skills of the staff of the AADE. Secondly, it would appear to be necessary to develop international cooperation with other organizations to combat illicit trade. Thirdly, it seems necessary to further inform the business world about smuggling and its consequences, based on the differences that arise between auditors and business people.

Important terms: crime; public management; underground economy; illicit trade

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	viii
Abstract.....	x
Κατάλογος Πινάκων.....	xiii
Κατάλογος Εικόνων	xv
Κατάλογος Διαγραμμάτων	xv
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	2
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	2
1.1 Η παραοικονομία	2
1.1.1 Έννοια και ορισμοί της παραοικονομίας.....	2
1.1.2 Κίνητρα που οδηγούν στην παραοικονομία	4
1.1.3 Προσδιοριστικοί παράγοντες της παραοικονομίας	4
1.1.4 Η εξέλιξη της έρευνας για το φαινόμενο της παραοικονομίας	7
1.1.5 Θεωρίες για την παραοικονομία.....	8
1.1.6 Σχέση φοροδιαφυγής και παραοικονομίας.....	11
1.1.7 Έννοια Φοροδιαφυγής.....	12
1.1.8 Παράγοντες που επηρεάζουν τη Φοροδιαφυγή.....	13
1.1.7 Εντοπισμός της φοροδιαφυγής.....	14
1.1.8 Οι επιπτώσεις της φοροδιαφυγής στην Οικονομία	16
1.1.9 Οι επιπτώσεις της φοροδιαφυγής στην Ελληνική Οικονομία	17
1.2 Το παρεμπόριο.....	18
1.2.1 Έννοια και Ορισμοί Παραεμπορίου	18
1.2.2 Μορφές Παραεμπορίου στην Ελλάδα	18
1.2.3 Ατασθαλίες στο δημόσιο και διαφθορά	20
1.2.4 Εμπορία προϊόντων απομίμησης- πειρατικών- παραποιημένων.....	22

1.2.5 Μηχανισμοί Ελέγχων της Αγοράς- Μέτρα Καταπολέμησης του παραεμπορίου προϊόντων απομίμησης – παραποίησης.....	23
1.3 Επιπτώσεις του παραεμπορίου και της παραοικονομίας στην οικονομική- δημοσιονομική πολιτική και στην αγορά	27
1.3.1Επιβάρυνση του νόμιμα διεξαγόμενου εμπορίου από το παρεμπόριο	27
1.3.2 Η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και των εμφύλιων πολέμων	27
1.3.3 Διαβρωτική επίδραση στη διακυβέρνηση	28
1.3.4 Υπονόμευση της ασφάλειας των συνόρων.....	31
1.3.5 Επίδραση στη δημόσια υγεία	33
1.3.6 Περιβαλλοντικό κόστος.....	36
1.3.7 Το οικονομικό κόστος του παράνομου εμπορίου.....	36
1.3.8 Συνδυαστικός αντίκτυπος.....	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	41
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	41
2.1 Σκοπός-Ερευνητικά ερωτήματα	41
2.2 Δομή της έρευνας	41
2.3 Ανάλυση δεδομένων.....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	46
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	46
3.1 Περιγραφική Στατιστική	46
3.2 Επαγωγική Στατιστική.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	109
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	109
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	114
ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	114
Βιβλιογραφία	115
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	124

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1.1 Στατιστικά στοιχεία που αφορούν στην περιστολή του παραεμπορίου το έτος 2018.....	24
Πίνακας 1.2 Στατιστικά στοιχεία που αφορούν στην περιστολή του παραεμπορίου, από Αύγουστο 2020 έως Μάιο 2022.....	25
Πίνακας 2.1 Η κανονικότητα της κατανομής για το πρώτο σκέλος του ερωτηματολογίου	42
Πίνακας 2.2 Η κανονικότητα της κατανομής για το δεύτερο σκέλος του ερωτηματολογίου	43
Πίνακας 2.3 Η κανονικότητα της κατανομής για το τρίτο σκέλος του ερωτηματολογίου	44
Πίνακας 3.1 Το φύλο των συμμετεχόντων	46
Πίνακας 3.2 Η ηλικία των συμμετεχόντων	46
Πίνακας 3.3 Η επαγγελματική ιδιότητα των συμμετεχόντων	47
Πίνακας 3.4 Η θέση εργασίας των συμμετεχόντων.....	47
Πίνακας 3.5 Τα έτη προϋπηρεσίας των συμμετεχόντων	48
Πίνακας 3.6 Το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων	49
Πίνακας 3.7 Η οικογενειακή κατάσταση των συμμετεχόντων	49
Πίνακας 3.8 Τα περιγραφικά χαρακτηριστικά του πρώτου σκέλους του εργαλείου μέτρησης	50
Πίνακας 3.9 Τα περιγραφικά χαρακτηριστικά του δεύτερου σκέλους του εργαλείου μέτρησης	51
Πίνακας 3.10 Τα περιγραφικά χαρακτηριστικά του τρίτου σκέλους του εργαλείου μέτρησης	53
Πίνακας 3.11 Η σχέση του φύλου με τις στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παραεμπορίου	54

Πίνακας 3.12 Η σχέση του φύλου με την διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	57
Πίνακας 3.13 Η σχέση του φύλου με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου	58
Πίνακας 3.14 Η σχέση ανάμεσα στην ηλικία και στις στρατηγικές του κράτους έναντι της αντιμετώπισης του παρεμπορίου	62
Πίνακας 3.15 Η σχέση της ηλικίας με την διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	65
Πίνακας 3.16 Η σχέση της ηλικίας με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου	70
Πίνακας 3.17 Η σχέση της επαγγελματικής ιδιότητας με τις στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου	71
Πίνακας 3.18 Η σχέση της επαγγελματικής ιδιότητας με την διακίνηση προϊόντων παραποίησης και απομίμησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	72
Πίνακας 3.19 Η σχέση της επαγγελματικής ιδιότητας με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου	74
Πίνακας 3.20 Η σχέση του χρόνου προϋπηρεσίας με τις στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου	77
Πίνακας 3.21 Η σχέση του χρόνου προϋπηρεσίας με την διακίνηση προϊόντων απομίμησης και παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	80
Πίνακας 3.22 Η σχέση του χρόνου προϋπηρεσίας με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες	83
Πίνακας 3.23 Η σχέση του εκπαιδευτικού επιπέδου με τις στρατηγικές για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου	90
Πίνακας 3.24 Η σχέση του εκπαιδευτικού επιπέδου με την διακίνηση προϊόντων παραποίησης και απομίμησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	95
Πίνακας 3.25 Η σχέση του εκπαιδευτικού επιπέδου με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες του παρεμπορίου και της παραοικονομίας	102

Πίνακας 3.26 Η σχέση της οικογενειακής κατάστασης με τις αντιλαμβανόμενες στρατηγικές από πλευράς του κράτους	104
Πίνακας 3.27 Η σχέση της οικογενειακής κατάστασης με την διακίνηση προϊόντων απομίμησης και παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	104
Πίνακας 3.28 Η σχέση της οικογενειακής κατάστασης με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου	105
Πίνακας 3.29 Η συσχέτιση του συνολικού σκορ των επιμέρους τμημάτων του ερωτηματολογίου	107

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1 Διακρίσεις της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας.....	3
Εικόνα 2 Σχέσεις παραοικονομίας-φοροδιαφυγής	12

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1 Μέγεθος της σκιώδους οικονομίας της ΕΕ-27 το 2012 (ποσοστό του ΑΕΠ).....	13
--	----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παραοικονομία αλλά και το παραεμπόριο αποτελούν σύνθετα φαινόμενα. Κατά την προσπάθεια ανάλυσης των αιτιών που τα υπαγορεύουν, καταλήγουμε ότι καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν :

- Το ύψος των φορολογικών αλλά και ασφαλιστικών εισφορών.
- Οι πολύπλοκες, χρονοβόρες διαδικασίες της δημόσιας διοίκησης.
- Η μειωμένη αποτελεσματικότητα και επάρκεια του δημοσίου τομέα και των ελεγκτικών μηχανισμών.

Η παραοικονομία που συνδέεται με τη φοροδιαφυγή, την εισφοροδιαφυγή, το παραεμπόριο και τη διαφθορά, αποτελούν παράγοντες που πλήττουν την υγιή οικονομική δραστηριότητα, τους θεμιτούς όρους που διέπουν την εμπορική δραστηριότητα και τον ανταγωνισμό και τελικά δυσχεραίνουν και πλήττουν σφόδρα την οικονομική ανάπτυξη. Προσδιορίζουν κρυφές συναλλαγές λειτουργούσες και λαμβάνοντας τέτοια έκταση που δημιουργούν έκπτωση στις ηθικές αξίες των συμμετεχόντων, αναφορικά με τις υποχρεώσεις που έχει ο οποιοσδήποτε που επιχειρεί στα πλαίσια μιας οργανωμένης οικονομίας και κοινωνίας. Η πιθανή ατιμωρησία αυτών των φαινομένων μεταφέρει στην κοινωνία το μήνυμα του εύκολου παράνομου πλουτισμού, εις βάρος των νομοταγών επιχειρηματιών που καταβάλλουν φόρους, εισφορές, τέλη, δασμούς αλλά και ενοίκια και μισθούς, ενισχύοντας τα δημόσια έσοδα και την επίσημη οικονομία με την υγιή επιχειρηματική δράση τους.

Στη συγκεκριμένη μελέτη εξετάζονται αρχικά από θεωρητική άποψη η παραοικονομία και το παρεμπόριο. Εν συνεχεία, παρουσιάζεται μια μελέτη που υλοποιήθηκε σε ελεγκτές από όλα τα ως άνω ελεγκτικά σώματα του κράτους και σε επιχειρηματίες. Η έρευνα επικεντρώνεται στις στρατηγικές για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου, στο ρόλο αυτού στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη οικονομία και στις συνέπειές του. Με αφετηρία τις σχετικές διαπιστώσεις, πραγματοποιούνται και αντίστοιχες προτάσεις για τη μελλοντική έρευνα και τη δημόσια διοίκηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

1.1 Η παραοικονομία

1.1.1 Έννοια και ορισμοί της παραοικονομίας

«Η παραοικονομία προκύπτει από το σύνολο των δραστηριοτήτων εκείνων, που ενώ δημιουργούν εισοδήματα παραγωγικών συντελεστών και θα έπρεπε να καταγράφονται στις επίσημες καταστάσεις εκτίμησης μεγεθών της συνολικής δραστηριότητας (GDP, GNP), τα εισοδήματα αυτά δεν συνυπολογίζονται στις επίσημες εκτιμήσεις, είτε λόγω αδυναμιών ή ακόμη κι από μερική η ολική απόκρυψη τους, από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές». Περιλαμβάνει δηλαδή, το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων, που βρίσκονται έξω από τις σύγχρονες συμβατικές παραγωγικές σχέσεις, που δημιουργούν εισόδημα (Βαβούρας & Βαβούρα, 2019).

Επίσης υπάρχει ένας ακόμα διαφορετικός τρόπος έκφρασης του φαινομένου που αναφέρει την παραοικονομία ως μία οικονομία άτυπη, ανεπίσημη, κρυφή, σκιώδης, μαύρη.

Σύμφωνα με τους:

- Παυλόπουλος (1987): Παραοικονομία είναι «*το τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας, το οποίο θα έπρεπε να περιλαμβάνεται στο εθνικό προϊόν (αφού δημιουργεί προστιθέμενη αξία) βάσει της εθνικολογιστικής πρακτικής, πλην όμως για διάφορους λόγους δεν καθίσταται δυνατό να καταγραφεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες μετρήσεως*».
- Feige (1989): Στον όρο παραοικονομία περιλαμβάνονται «*εκείνες οι οικονομικές δραστηριότητες οι οποίες δεν δηλώνονται ή δεν υπολογίζονται από τις υφιστάμενες τεχνικές μέτρησης της οικονομικής δραστηριότητας μιας κοινωνίας*».
- Schneider (1990): «*Η οικονομία απαρτίζεται από όλες τις οικονομικές δραστηριότητες οι οποίες συμβάλουν στην δημιουργία προστιθέμενης αξίας και οι οποίες θα έπρεπε να περιλαμβάνονται στο εθνικό εισόδημα, βάσει των υφιστάμενων εθνικολογιστικών συμβατικοτήτων, αλλά επί του παρόντος δεν καταγράφονται από τις αρμόδιες εθνικές υπηρεσίες μέτρησης*».

Η παραοικονομία αποτελείται από :

α) **Την αδήλωτη νόμιμη παραγωγή**, την παραγωγή δηλαδή που είναι νόμιμη ως παραγωγή, αλλά προκειμένου να μην της επιβληθούν φόροι ή άλλες επιβαρύνσεις, αποκρύπτεται από τα αρμόδια όργανα του κράτους.

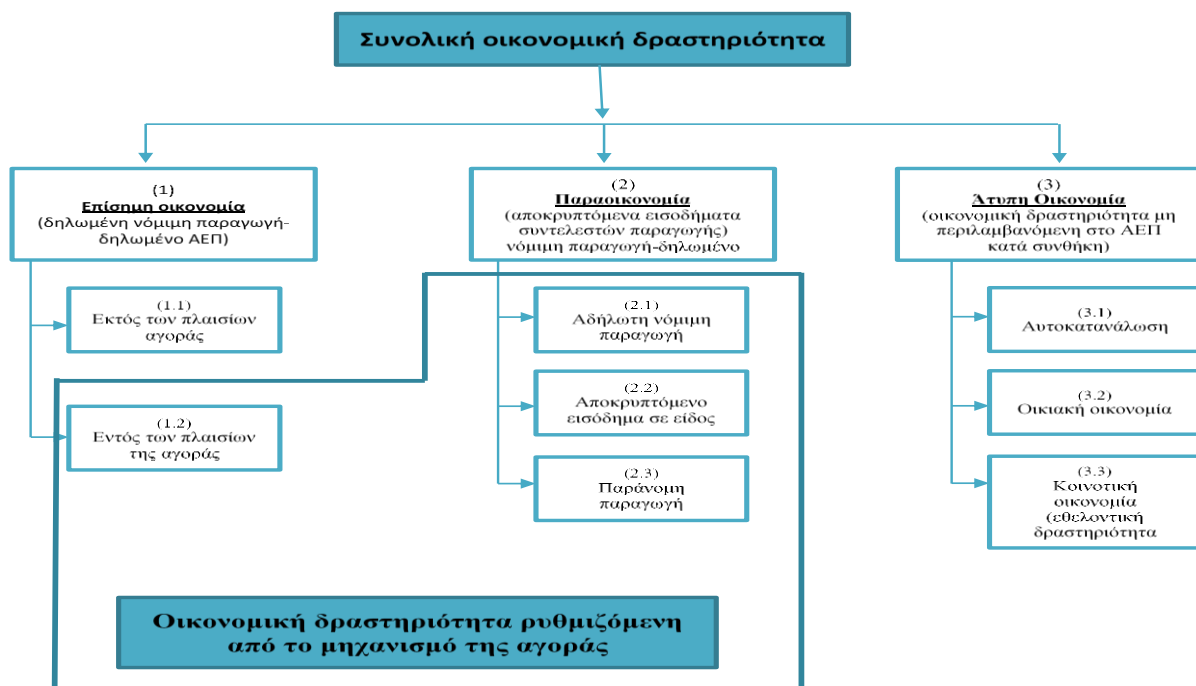
β) **Τα αποκρυπτόμενα σε είδος εισοδήματα**, δηλαδή της χρησιμοποίησης του εξοπλισμού ή υπηρεσιών των οικονομικών μονάδων από τους εργαζόμενους για ατομικούς σκοπούς και της περιορισμένης έκτασης κλοπές αγαθών από μέρος των εργαζομένων, προοριζόμενων προς ενδιάμεση κατανάλωση, και

γ) **Την παράνομη παραγωγή**, δηλαδή παράνομες δραστηριότητες οι οποίες διεξάγονται χωρίς εξαναγκασμό και δημιουργούν προστιθέμενη αξία (πορνεία, παραγωγή και διακίνηση ναρκωτικών κ.λπ.)

Με βάση την παραπάνω διάκριση, η συνολική οικονομία διακρίνεται στην *ορατή ή επίσημη οικονομία* (δηλωμένη παραγωγή), στην *παραοικονομία* (αποκρυπτόμενα εισοδήματα παραγωγικών συντελεστών) και την *άτυπη οικονομία* (οικονομική δραστηριότητα που δεν περιλαμβάνεται κατά συνθήκη στο ΑΕΠ) (εικόνα 1^α Βαβούρας Ι., Βαβούρα Χ., 2019).

Εικόνα 1

Διακρίσεις της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας

Πηγή: Βαβούρας & Βαβούρα (2019)

1.1.2 Κίνητρα που οδηγούν στην παραοικονομία

Τα κίνητρα που ωθούν στην παραοικονομία είναι πολλά. Ο εύκολος και γρήγορος πλουτισμός είναι ένα εκτενώς προβαλλόμενο πρότυπο από όλα τα ΜΜΕ εφόσον « η καλή ζωή » στις μέρες μας και συνήθως το αποδεκτό «life style», συνοδεύεται από υλικά αγαθά και μέσα που κανείς για να τα αποκτήσει, εάν δε γεννηθεί πλούσιος, θα πρέπει να εργαστεί, να κοπιάσει, να φανεί οξυδερκής για να αναγνωρίσει επιχειρηματικές ευκαιρίες, να δανειστεί, να επενδύσει και γιατί όχι να τον βοηθήσουν και οι συγκυρίες, εκτός από τις γνώσεις, τις ικανότητες και τις δεξιότητές του. Η προβολή αυτή, παράλληλα με την έλλειψη σοβαρών προτύπων προς μίμηση στη σύγχρονη ζωή, είναι σοβαρό κίνητρο ώθησης στην παραοικονομία.

Κίνητρο είναι επίσης και η δράση του Κράτους με την παρουσία ή την απουσία του κατά τη λειτουργία της οργανωμένης οικονομικής δραστηριότητας.

Συγκεκριμένα η ύπαρξη υψηλών ποσοστών φορολογικών συντελεστών, ασφαλιστικών εισφορών, δασμών και τελών, οδηγούν στην αποφυγή καταβολής τους, υπονομεύουν εν τέλει τη νόμιμη οικονομική δραστηριότητα και ωθούν στην παραοικονομία και τη μείωση των δημοσίων εσόδων.

Η γραφειοκρατία στην Ελληνική Δημόσια Διοίκηση περιλαμβάνει περίπλοκες, χρονοβόρες διαδικασίες και αποτελεί λόγο υποκίνησης στην παραοικονομία, αφού στην προσπάθειά του ο πολίτης να είναι νομοταγής, συχνά περιπλέκεται. Η διαπίστωση αυτή σε καμία περίπτωση δεν επιχειρεί να δικαιολογήσει την ύπαρξη και γιγάντωση της παραοικονομίας, αλλά αντιθέτως να παρουσιάσει τα πραγματικά κίνητρα ύπαρξής της.

1.1.3 Προσδιοριστικοί παράγοντες της παραοικονομίας

Η παραοικονομία, ως μέρος της οικονομικής δραστηριότητας, επηρεάζεται από τους ίδιους παράγοντες, που επηρεάζουν και την επίσημη οικονομική δραστηριότητα. Πέραν όμως από τους οικονομικούς και οι κοινωνικοί παράγοντες ασκούν σημαντικό ρόλο στο βαθμό ψυχολογικής ετοιμότητας ή ψυχολογίας, για την ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων στα πλαίσια της παραοικονομίας. Οι κατεξοχήν προσδιοριστικοί κοινωνικοί παράγοντες σύμφωνα με τους Βαβούρας & Βαβούρα (2019) είναι οι εξής:

- I. Ο βαθμός αποδοχής της κρατικής εξουσίας από πλευράς των πολιτών, ο οποίος και καθορίζει το επίπεδο της «φορολογικής ηθικής», ενώ είναι ανεξάρτητος από το ύψος της φορολογικής επιβάρυνσης, και
- II. Οι πραγματικές επιδιώξεις των φορέων χάραξης πολιτικής.

Παρακάτω αναλύονται οι οικονομικοί προσδιοριστικοί παράγοντες της παραοικονομίας: (Βαβούρας & Βαβούρα, 2019; Τάτσος, 2001).

- i. **Η έκταση της φορολογικής επιβάρυνσης:** Οι υψηλοί άμεσοι φόροι *ceteris paribus*, αποτελούν σημαντικό κίνητρο εμφάνισης και μεγέθυνσης της παραοικονομίας. Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές είναι ένας από τους κυριότερους προσδιοριστικούς παράγοντες της παραοικονομίας. Κατά τη διάκριση οριακού και μέσου φορολογικού συντελεστή, καταλήγουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό φοροδιαφυγής προκαλείται και εξαρτάται από τον οριακό φορολογικό συντελεστή, αφού παρέχει ένα μέτρο του φόρου που δύναται να μην καταβληθεί, να αποκρυφτεί δηλαδή μέρος του εισοδήματος. Αφορά σε εισοδήματα προερχόμενα από δεύτερη απασχόληση, ή αυτό-απασχόληση. Η φοροδιαφυγή είναι συχνά πεδίο ταύτισης συμφερόντων μεταξύ των συναλλασσόμενων πλευρών δηλαδή των αγοραστών και των πωλητών, γεγονός το οποίο δυσχεραίνει τον εντοπισμό της παραοικονομίας που προκύπτει.
- ii. **Δυνατότητες περιορισμού της ροπής για φοροδιαφυγή:** Κάθε παράνομη ενέργεια του φορολογούμενου με την οποία επιδιώκεται η μερική ή ολική αποφυγή της νόμιμης φορολογικής επιβάρυνσής του. Η έκταση της φοροδιαφυγής εξαρτάται από το μέγεθος της φορολογικής επιβάρυνσης, από το επίπεδο της φορολογικής ηθικής, αλλά και από τον κίνδυνο εντοπισμού και καταδίκης και την αυστηρότητα της ενδεχόμενης ποινής.
- iii. **Υφιστάμενοι θεσμικοί περιορισμοί και έλεγχοι:** Η αυτόνομη ικανότητα των διαφόρων θεσμικών περιορισμών και ελέγχων για παραοικονομία μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ακόμα και αν δεν υπήρχαν φόροι, θα υπήρχε παραοικονομία. Οι περιορισμοί αυτοί υπάρχουν για την περιστολή, την αντιμετώπιση των εγκληματικών και των παράνομων δραστηριοτήτων (παραγωγή και διακίνηση ναρκωτικών, η χαρτοπαιξία, η τοκογλυφία, το λαθρεμπόριο κ.λπ.) αλλά και για την προαγωγή ορισμένων κοινωνικοοικονομικών σκοπών που αφορούν στην προστασία της εργασίας και της κατανάλωσης (θέσπιση κατωτάτων ορίων

μισθών και ημερομισθίων, καθιέρωση αδειών εργασίας στους αλλοδαπούς, κανόνες συνθηκών ασφαλείας, υγιεινής και περιβάλλοντος) .

- iv. **Οι συνθήκες στην αγορά εργασίας:** Οι θεσμικοί περιορισμοί στην αγορά εργασίας παρέχουν κίνητρο σε επιχειρήσεις να τους παραβούν και να ζητήσουν εργασία από τη «δευτερεύουσα αγορά εργασίας», στην οποία υπάγονται οι ανειδίκευτοι, οι συνταξιούχοι, οι επιδοτούμενοι άνεργοι, οι παράνομοι μετανάστες, κλπ., με χαμηλότερες αμοιβές και πιθανώς και άλλες, από τις θεσμοθετημένες, συνθήκες εργασίας.
- v. **Το καθεστώς της κοινωνικής ασφάλισης:** Οι υψηλές εισφορές κοινωνικής ασφάλισης , επίσης, ενισχύουν τα φαινόμενα παραοικονομίας, η οποία παράγεται τόσο από τους εργοδότες όσο και από τους εργαζόμενους, αφού και εδώ υπάρχει σύμπτωση συμφερόντων που την υποκινούν.
- vi. **Ο βαθμός αποδοχής κρατικής εξουσίας:** Την παραοικονομία την προσδιορίζει επίσης το επίπεδο «φορολογικής ηθικής ή συνείδησης», δηλαδή ο βαθμός ψυχολογικής ετοιμότητας ή ευκολίας των φορολογουμένων να κινηθούν στην παραοικονομία. Αν οι πολίτες δεν αποδέχονται την κρατική εξουσία και πιστεύουν ότι έχουν ένα αναποτελεσματικό κρατικό μηχανισμό, τότε αποθαρρύνονται να εγκαταλείψουν την παραοικονομία.
- vii. **Ο ρόλος του κρατικού μηχανισμού:** Κατόπιν των παραπάνω, καταλήγουμε ότι υπάρχει σύνδεση μεταξύ παραοικονομίας και παραβάσεων φορολογικών κανόνων και θεσμικών περιορισμών και άρα στόχος του κράτους θα πρέπει να είναι η προσπάθεια περιορισμού των φαινομένων αυτών. Όμως συχνά στην πράξη η πολιτεία ανέχεται και ακόμη ενισχύει με τις πολιτικές της τέτοια φαινόμενα.

Την ίδια στιγμή σύμφωνα με τον Παπαδόπουλο (2021) το παραεμπόριο συνδέεται (εν είδει προσδιοριστικού παράγοντα αυτού) και με το γεγονός της συστηματικής ατομικής φοροδιαφυγής των μισθωτών υπαλλήλων καθώς εξ αυτού και δημιουργείται ένας χώρος πρόσθετου διαθέσιμου εισοδήματος που μπορεί δυνητικά να διοχετευθεί σε προϊόντα του παραεμπορίου. Η συμμετοχή των πολιτών στο παρεμπόριο αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του λεγόμενου οικονομικού εγκλήματος που έχει διερευνηθεί σε έναν μεγάλο βαθμό από τους Becker (1968) καθώς και Arrow (1970).

Εν παραλλήλω με τα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω έρχεται η Μπασιμακοπούλου (2016) να θέσει ως μείζονος σημασίας προσδιοριστικό παράγοντα της παραοικονομίας και του

παραεμπορίου το εν γένει επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας. Εν προκειμένω την περίοδο των Μνημονίων, όπου υπήρξε μια κάθετη πτώση του διαθέσιμου κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατά 30% αλλά και μια αντίστοιχη απομείωση της αγοραστικής δύναμης των πολιτών που εν μέρει αποτέλεσε έναν ικανό παράγοντα αύξησης του παραεμπορίου.

1.1.4 Η εξέλιξη της έρευνας για το φαινόμενο της παραοικονομίας

Ως ορόσημο της επιστημονικής έρευνας για παραοικονομία θεωρείται η περίοδος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, με το φαινόμενο να μελετάται πρώτα στις Ηνωμένες Πολιτείες και εν συνεχεία στον υπόλοιπο κόσμο. Οι κοινωνιολόγοι και οι ανθρωπολόγοι ήταν οι πρώτοι που άρχισαν να εξετάζουν την ύπαρξη τέτοιων δραστηριοτήτων, επιχειρώντας να αποτυπώσουν τα κοινωνικά αίτια αυτών (Gerxhani, 2002). Λίγα χρόνια αργότερα, τη δεκαετία του 1950, τέσσερις μελέτες που διεξήχθησαν από τον Boeke (1953), Lewis (1954), Kaldor (1956) και Cagan (1958) αντίστοιχα, σηματοδότησαν τις πρώτες απαρχές της έρευνας για τις άτυπες οικονομικές δραστηριότητες. Με αφετηρία τις πρώτες αυτές μελέτες, αναπτύχθηκε ένα ευρύτερο ενδιαφέρον για το ζήτημα της παραοικονομίας, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη σχετικών θεωριών (Charmes, 2012).

Δεδομένου πως οι πρώτες έρευνες διεξήχθησαν από κοινωνικούς επιστήμονες, η συγκριτική εξέταση αυτού σε διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια χρησιμοποιήθηκε ως ερευνητική μέθοδος για την πληρέστερη κατανόηση του φαινομένου. Χαρακτηριστική είναι η ανθρωπολογική μελέτη του Hart (1971; 1973), ο οποίος διεξήγαγε μια μελέτη για την παραοικονομία στην Γκάνα. Ήταν ο πρώτος που εισήγαγε την έκφραση του άτυπου τομέα στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία, ως ένα κομμάτι του αστικού εργατικού δυναμικού εκτός της επίσημης αγοράς εργασίας (Sabra, 2015). Ο Hart, στην πραγματικότητα, επινόησε τον όρο άτυπη οικονομία και σημείωσε ότι οι δύο οικονομίες (επίσημη και άτυπη) έχουν μια σειρά από αμφίδρομες ροές και αλληλεπιδράσεις, καθώς τα άτομα μετακινούνται μεταξύ των τομέων, αλλά ότι παρά την εγγύτητα αυτή η παραοικονομία δεν τροφοδοτεί τις επενδύσεις και την παραγωγικότητα στον επίσημο τομέα. Αντίθετα, διαπίστωσε έναν άτυπο τομέα που θεωρήθηκε λειτουργικός από τους εργαζόμενους σε διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια ως εναλλακτική μορφή οικονομικής δραστηριοποίησης (Godfrey, 2011).

Σε μια προσπάθεια να αντιμετωπιστούν τα ζητήματα της ισότητας, των οικονομικών ευκαιριών και της κοινωνικής ανάπτυξης, ο όρος παραοικονομία άρχισε να χρησιμοποιείται ευρέως ως μέσο περιγραφής μιας δυαδικής οικονομικής δομής που συναντάται στις αναπτυσσόμενες χώρες. Μια τέτοια οικονομία περιλαμβάνει την επίσημη και την άτυπη οικονομία, οι οικονομικές συναλλαγές των οποίων πραγματοποιούνται εκτός των παραδοσιακών δικτύων και αποφέρουν ορισμένα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη για τους εργαζόμενους (Losby et. al., 2002).

1.1.5 Θεωρίες για την παραοικονομία

Καθώς δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της παραοικονομίας, ας μελετήσουμε τις θεωρίες που έχουν διατυπωθεί, και οι οποίες εξηγούν εκτενώς το εύρος της σκιάδους οικονομικής δραστηριότητας. Στο σημείο αυτό, λοιπόν, είναι πολύ σημαντικό να γίνει μια εκτενής αναφορά στις έξι βασικές θεωρίες που αποτελούν το περιεχόμενο του όρου της παραοικονομίας και στις κριτικές που έχουν ασκηθεί γι' αυτές: την κλασική/μαρξιστική προσέγγιση (VanderBerg, 2014), τη δυϊστική προσέγγιση (Loshy et al., 2002), τη δομιστική (Routh, 2011), τη νομικιστική (Godfrey, 2011), και την ελεγκτική/ουτιλιστική θεωρία (Chen, 2012).

Πρώτον, η κλασική/μαρξιστική προσέγγιση υποστηρίζει ότι στο επίκεντρο της παραοικονομίας βρίσκεται το "πλεονάζον" εργατικό δυναμικό, ως προϊόν της διαδικασίας με την οποία η καπιταλιστική οικονομία εξασφαλίζει τους πόρους της μείον τους ανθρώπους που παραδοσιακά επιβίωναν από αυτήν, διαδικασία την οποία ο Sanyal (2007) αποκαλεί "αποκλεισμό". Με άλλα λόγια, η επίσημη οικονομία εξαρτάται από την ανεπίσημη οικονομία μέσω μιας άνισης ανταλλαγής εργασίας (VanderBerg, 2014).

Ο άτυπος τομέας, σύμφωνα με τη θεωρία του δυϊσμού/εκσυγχρονισμού, αποτελείται από περιθωριακές δραστηριότητες - που διαφέρουν από τον επίσημο τομέα και δεν σχετίζονται με αυτόν - οι οποίες παρέχουν εισόδημα στους φτωχούς και ένα δίκτυο ασφαλείας σε περιόδους κρίσης. Η θεωρία αυτή εκφράζει τη λειτουργία της δυαδικής αγοράς εργασίας (Loshby et al., 2002), η οποία χωρίζει την αγορά εργασίας σε τέσσερις κατηγορίες: πρωτογενής, δευτερογενής, άτυπη, παράνομη. Ο πρωτογενής τομέας είναι οι κανονικές, μισθωτές θέσεις εργασίας που φορολογούνται και ρυθμίζονται. Ο δευτερογενής τομέας αποτελείται από θέσεις εργασίας που έχουν λιγότερη ασφάλεια από

την πρωτογενή εργασία και δεν ρυθμίζονται τόσο καλά, π.χ. χαμηλόμισθες θέσεις εργασίας στον τομέα των υπηρεσιών. Η άτυπη εργασία περιλαμβάνει άτομα που λειτουργούν τη δική τους μικρή επιχείρηση μόνο με μετρητά ή άτομα που εργάζονται για άλλους εργοδότες, αλλά χωρίς την παραδοσιακή εργασιακή σχέση. Η τέταρτη κατηγορία είναι η παράνομη εργασία και περιλαμβάνει όλες τις εγκληματικές δραστηριότητες που αποφέρουν έσοδα. Ένα πρόβλημα με αυτή την τυπολογία είναι ότι προϋποθέτει διακριτές κατηγορίες με βάση την τάξη, τη φυλή ή το φύλο. Άλλες έρευνες έχουν διαπιστώσει ότι πολλοί άνθρωποι που έχουν εύκολη πρόσβαση στον πρωτογενή τομέα επιλέγουν να ασχοληθούν με την παραοικονομία, είτε ως κύρια πηγή εισοδήματος είτε, ως μέσο δημιουργίας συμπληρωματικού εισοδήματος (Losby et. al., 2002). Στην ουσία, η δυϊστική σχολή απέτυχε να αποτυπώσει τις εγγενείς συνδέσεις μεταξύ "τυπικότητας" και "παραοικονομίας" (Routh, 2011). Γι' αυτούς, τις περισσότερες φορές, ο "άτυπος τομέας" αποτελεί αποκλειστικό χαρακτηριστικό της αγροτικής οικονομίας. Το πρόβλημα είναι ότι η θεωρία αυτή αδυνατεί να επεξηγήσει τις διασυνδέσεις μεταξύ των τομέων και τη συνεχή ανάπτυξη του άτυπου τομέα (Losby et al., 2002; Routh, 2011).

Σύμφωνα με τη θεωρία των δομιστών, ο άτυπος τομέας θα πρέπει να μελετηθεί χρησιμοποιώντας υποδεέστερες οικονομικές μονάδες (μικροεπιχειρήσεις), εργαζόμενους που χρησιμεύουν για τη μείωση του κόστους εισροών και εργασίας και, ως εκ τούτου, για την αύξηση, της ανταγωνιστικότητας των μεγάλων καπιταλιστικών επιχειρήσεων. Σε αντίθεση με τις άλλες σχολές, η δομική προοπτική αποτυπώνει τον άτυπο τομέα ως χαρακτηριστικό μιας καπιταλιστικής ανάπτυξης. Ένας από τους καθοριστικούς χαρακτήρες της παραοικονομίας, είναι η εγγενής σύνδεσή της με την επίσημη οικονομία (Routh, 2011). Η θεωρία αυτή βασίζεται στο μοντέλο παγκόσμιων συστημάτων του Wallerstein (2007) και απεικονίζει τη δυαδικότητα που υπάρχει μεταξύ ενός επίσημου πυρήνα - μιας εθνικής οικονομίας ή μεταξύ κρατών - οικονομικής δραστηριότητας με υψηλούς μισθούς και υψηλή παραγωγικότητα και μιας άτυπης περιφέρειας - και πάλι εντός ή μεταξύ των κρατών - με χαμηλούς μισθούς και χαμηλή παραγωγικότητα (Godfrey, 2011). Ο Maloney (1999) υποστηρίζει ότι οι εργαζόμενοι στον, λεγόμενο "άτυπο τομέα", σε μικρές επιχειρήσεις ή στην αυτοαπασχόληση, ασχολούνται με δραστηριότητες εργασίας χωρίς τα οφέλη της εργασιακής ασφάλειας. Ο πλούσιος επίσημος τομέας αντλεί αξία από τον φτωχό ανεπίσημο τομέα με τρόπους που παγιοποιούν τη διατήρηση ενός άδικου παγκόσμιου συστήματος. Αυτή η εκμεταλλευτική σχέση μεταξύ εργασίας και κεφαλαίου εξηγεί τη διατήρηση άλλωστε της παραοικονομίας (Godfrey, 2011).

Λαμβάνοντας υπόψη, τη νομικίστικη θεωρία, ο άτυπος τομέας αποτελείται από μικροεπιχειρηματίες που επιλέγουν να δραστηριοποιούνται άτυπα προκειμένου να αποφύγουν το κόστος, τον χρόνο και την προσπάθεια της επίσημης καταχώρησης. Σημαντικό στοιχείο αυτής της θεωρίας είναι η καθυστέρηση της ανάπτυξης λόγω του χαμηλότερου επιπέδου παραγωγικότητας, των περιορισμένων επενδύσεων, του ανεπαρκούς και αναποτελεσματικού φορολογικού συστήματος, του χαμηλού επιπέδου εφαρμογής της τεχνολογικής προόδου και των επιπλοκών στη μακροοικονομική πολιτική. Κατά τη θεωρία αυτή, οι μικροεπιχειρηματίες θα συνεχίσουν να δραστηριοποιούνται ανεπίσημα όσο οι κρατικές διαδικασίες είναι αργές και δαπανηρές (Aldersdale et. al., 2006). Όπως υποστηρίζει ο Godfrey (2011), οι οπαδοί αυτής της προσέγγισης διαφέρουν από τους δυϊστές στο ότι οι δυϊστές βλέπουν την ανεπίσημη οικονομία στη βαθιά δομή των οικονομικών ριζών (δηλαδή την οριακή αξία της προσφερόμενης εργασίας), ενώ οι νομικιστές τοποθετούν την ανεπίσημη οικονομία που προκύπτει κυρίως από θεσμικές προτιμήσεις και ρυθμίσεις. Επίσης, όπως υποστηρίζει, οι νομικιστές διαφέρουν από τους δομιστές, καθώς οι τελευταίοι βλέπουν την ανεπίσημη οικονομία ως έναν επιβαλλόμενο περιορισμό με τους πρώτους να μοντελοποιούν τη συμμετοχή στην ανεπίσημη οικονομία ως ελεύθερη επιλογή. Η διέξοδος από την παραοικονομία, λοιπόν, έγκειται στη δημιουργία θεσμών και κινήτρων και στην άρση των σχετικών εμποδίων..

Η αντιλεγκτική/ουτιλιστική θεωρία, είναι στενά συνδεδεμένη με τον νεοφιλελευθερισμό, σύμφωνα με την οποία η παραοικονομία, είναι μια επιλογή των επιχειρηματιών για να αποφύγουν τους φόρους και τις ρυθμίσεις της αγοράς εργασίας. Οι επιχειρηματίες αυτοί παραμένουν επιφυλακτικοί ως προς το ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει το κράτος στην οικονομική ανάπτυξη και πρόοδο. Με βάση τη θεωρία αυτή, τα ελάχιστα οφέλη της ανεπίσημης εργασίας μπορεί να φαίνονται επιθυμητά μόνο για το τμήμα του πληθυσμού με το χαμηλότερο επίπεδο δεξιοτήτων και το οποίο, ως εκ τούτου, μπορεί να έχει χαμηλές προσδοκίες εισοδήματος και κοινωνικών παροχών από την επίσημη εργασία (Chen, 2012). Επιπλέον, λόγω του συνδυασμού χαμηλής ειδίκευσης εργαζομένων και υποκεφαλαιοποίησης, οι περισσότερες μικρές άτυπες επιχειρήσεις πέφτουν θύματα χαμηλής παραγωγικότητας και υψηλών ποσοστών αποτυχίας, διαιωνίζοντας έτσι τον κύκλο της φτώχειας (Maloney, 2004). Δεύτερον, η δημοτικότητα της άτυπης επιχειρηματικότητας αποτελεί από μόνη της σύμπτωμα της υπανάπτυξης. Η αναποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα στις αναπτυσσόμενες χώρες καθιστά τη λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών δαπανηρή και χαμηλής ποιότητας, και δεδομένης

της έλλειψης επιβολής του νόμου, ορισμένοι εργαζόμενοι επιλέγουν να μετακινηθούν στην ανεπίσημη οικονομία. Με τον τρόπο αυτό, μπορούν να επιλέξουν να ενταχθούν μόνο σε ορισμένα προγράμματα κοινωνικής προστασίας, για παράδειγμα σε ένα συγκεκριμένο σύστημα υγείας ή συνταξιοδότησης, μειώνοντας τις συνολικές καταβολές τους (Chen, 2012).

1.1.6 Σχέση φοροδιαφυγής και παραοικονομίας

Κατόπιν της ανάλυσης τόσο της παραοικονομίας, όσο και της φοροδιαφυγής, αντιλαμβανόμαστε ότι πρόκειται για δύο διαφορετικά φαινόμενα που μπορεί και να συνυπάρχουν, χωρίς όμως το ένα να προϋποθέτει την ύπαρξη του άλλου.

Οι έννοιες και οι πρακτικές της παραοικονομίας και φοροδιαφυγής δεν ταυτίζονται, αλλά συνυπάρχουν σε υψηλό βαθμό όπως φαίνεται και στην εικόνα 2 (Βαβούρας Βαβούρα, 2019)

Οι περιπτώσεις που θα εξετάσουμε είναι τρεις:

1. **Ύπαρξη παραοικονομίας χωρίς φοροδιαφυγή.**
2. **Ύπαρξη φοροδιαφυγής χωρίς παραοικονομία.**
3. **Ύπαρξη παραοικονομίας και φοροδιαφυγής, ταυτόχρονα.**

Αναλυτικότερα:

1. **Ύπαρξη της παραοικονομίας χωρίς φοροδιαφυγή.**

Όταν οι παράνομες οικονομικές δραστηριότητες δεν καταγράφονται από τις αρμόδιες στατιστικές υπηρεσίες, παρόλα αυτά τα εισοδήματα που αποκτώνται στα πλαίσια αυτών των δραστηριοτήτων και οι έμμεσοι φόροι αναφέρονται κανονικά στις υπεύθυνες φορολογικές αρχές.

2. **Ύπαρξη φοροδιαφυγής χωρίς παραοικονομία:** Την περίπτωση αυτή τη συναντάμε όταν έχουμε οικονομικές δραστηριότητες που δημιουργούν προστιθέμενη αξία και η οποία δηλώνεται στους εθνικούς λογαριασμούς, όμως τα εισοδήματα που προκύπτουν μέσω αυτών των δραστηριοτήτων και οι έμμεσοι φόροι, δεν δηλώνονται.

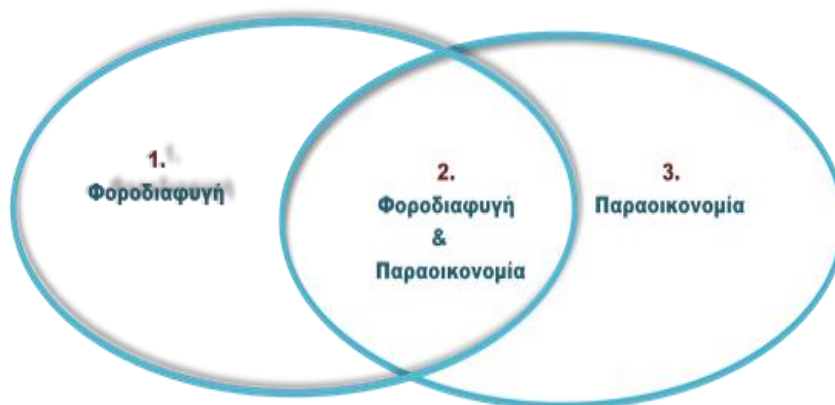
3. **Ύπαρξη παραοικονομίας και φοροδιαφυγής ταυτόχρονα:** Στην περίπτωση αυτή αναφερόμαστε στις παράνομες οικονομικές δραστηριότητες που δεν

καταγράφονται από τις αρμόδιες στατιστικές υπηρεσίες, δεν δημιουργούν προστιθέμενη αξία στο Α.Ε.Π και το εισόδημα που προκύπτει μέσω αυτών των δραστηριοτήτων, όπως και οι έμμεσοι φόροι δεν δηλώνονται στις δημόσιες φορολογικές αρχές. Ένα παράδειγμα είναι η δεύτερη απασχόληση ενός εργαζομένου και της οποίας το προκύπτουν εισόδημα δεν καταγράφεται από τις στατιστικές αρχές.

Η μη ταύτιση των φαινομένων της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής, αλλά η υψηλού βαθμού συνύπαρξή τους αποτυπώνεται και στην εικόνα 2 (Βαβούρας Ι., Βαβούρα Χ., 2019).

Εικόνα 2

Σχέσεις παραοικονομίας-φοροδιαφυγής

Πηγή: Βαβούρας & Βαβούρα (2019:216)

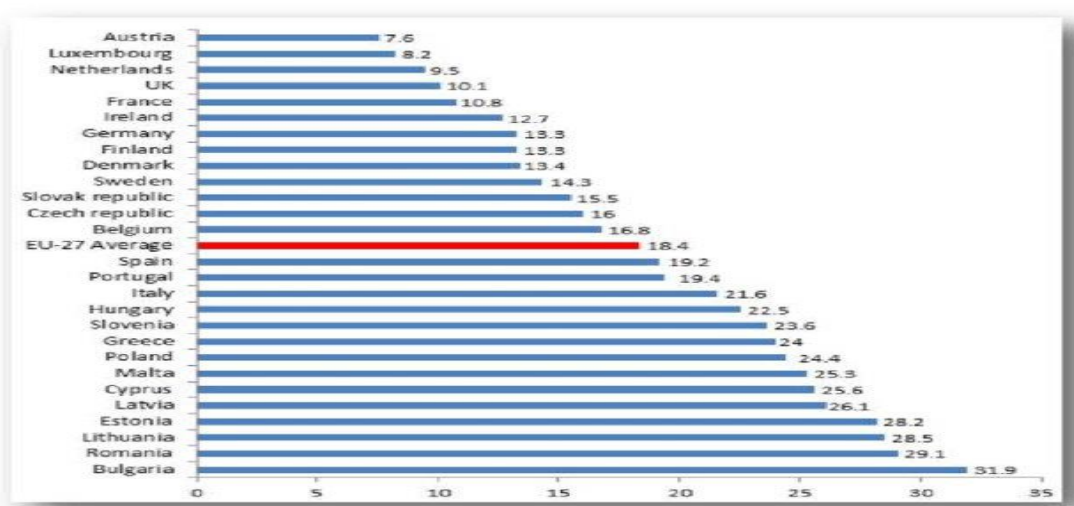
1.1.7 Έννοια Φοροδιαφυγής

Με τον όρο φοροδιαφυγή, αναφερόμαστε σε κάθε παράνομη ενέργεια (πράξη ή παράληψη) που αποβλέπει σε ολική ή μερική αποφυγή της καθορισμένης με νόμο φορολογικής επιβάρυνσης (καταβολή φόρου). Η υποεκτίμηση ή απόκρυψη, για παράδειγμα, του εισοδήματος που εκδηλώνεται με την υποβολή ανακριβούς ή παράλειψη υποβολής δήλωσης, από την πλευρά των υπόχρεων προς υποβολή φυσικών προσώπων και η απόκρυψη ή υποεκτίμηση των κερδών, πωλήσεων ή περιουσιακών στοιχείων, ακόμη η λαθραία εισαγωγή προϊόντων από πλευράς επιχειρήσεων υποκείμενων σε φόρο κ.α., αποτελούν φαινόμενα φοροδιαφυγής (Βαβούρας Ι., Βαβούρα Χ., 2019).

Το κράτος κατά την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής του, αντιμετωπίζει τη φοροδιαφυγή, η οποία και αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο, του οποίου οι ρίζες ύπαρξης βασίζονται στην ίδια την οικονομία, η οποία είναι επίσης σύνθετη και πολύπλοκη αλλά και του ισχύοντος φορολογικού καθεστώτος. Δε θα πρέπει να ταυτίζουμε την έννοια της φοροδιαφυγής με αυτή της φόρο αποφυγής. Η φοροαποφυγή δε συντελεί παράβαση της ισχύουσας νομοθεσίας, ενώ αποτυπώνει την προσπάθεια μείωσης της φορολογικής υποχρέωσης μέσω όμως νόμιμων τρόπων, συνήθως χρησιμοποιώντας τα κενά – « παραθυράκια» του νόμου.

Διάγραμμα: 1

Μέγεθος της σκιάδους οικονομίας της ΕΕ-27 το 2012 (ποσοστό του ΑΕΠ)

Πηγή: Schneider (2013)

1.1.8 Παράγοντες που επηρεάζουν τη Φοροδιαφυγή

Οι σημαντικότεροι παράγοντες που επηρεάζουν τη φοροδιαφυγή κατά τους Βαβούρας & Βαβούρα (2019) είναι οι εξής:

- I. **Δομή του φορολογικού συστήματος και η αποτελεσματικότητά του.** Η αποτελεσματικότητα και ο τρόπος οργάνωσης του φορολογικού συστήματος, το είδος της φορολογικής επιβάρυνσης καθώς και ο βαθμός δικαιοσύνης των φορολογικών βαρών, επηρεάζουν σημαντικά την τάση για φοροδιαφυγή.
- II. **Ύψος της φορολογικής επιβάρυνσης.** Η έκταση της φορολογίας επηρεάζει σημαντικά την ροπή για φοροδιαφυγή. Υψηλοί συντελεστές φορολογίας (άμεσης και έμμεσης) στρέφουν τους φορολογούμενους προς τη φοροδιαφυγή.

- III. **Δομή της αγοράς και της οικονομίας.** Όσο υψηλότερος είναι ο βαθμός λογιστικής οργάνωσης των οικονομικών μονάδων που δραστηριοποιούνται στην οικονομία, τόσο χαμηλότερη είναι η ροπή προς τη φοροδιαφυγή.
- IV. **Εμπιστοσύνη προς τους κυβερνώντες στην οικονομική διαχείριση.** Όσο υψηλότερη είναι η πεποίθηση των πολιτών για την τιμιότητα, και την προς όφελος της κοινωνίας, δράση της κυβέρνησης (χρηστή διαχείριση δημόσιου χρήματος), τόσο αυξάνεται το επίπεδο «φορολογικής ηθικής», αποτρέποντας τη ροπή προς φοροδιαφυγή.
- V. **Επίπεδο συνοχής και οικονομικής ανάπτυξης.** Το υψηλό κοινωνικό επίπεδο (μορφωτικό και πολιτιστικό) συνεπάγεται υψηλή φορολογική συνείδηση και περιορισμό της ροπής για φοροδιαφυγή.
- VI. **Διακυβέρνηση.** Η κυβέρνηση είναι ο μοχλός διαμόρφωσης και τήρησης του ευρύτερου πλαισίου άσκησης και εξουσίας. Η διακυβέρνηση ως διαδικασίες και συστήματα λήψης και εφαρμογής αποφάσεων που αφορούν μια κοινωνία, έχει τρεις διαστάσεις: την οικονομική, την θεσμική και την πολιτική. Η χρηστή διακυβέρνηση αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα φοροδιαφυγής.

Την ίδια στιγμή ο Γεωργακόπουλος (2016) πέραν των τυπικών στοιχείων περί των παραγόντων που επηρεάζουν τη φοροδιαφυγή και αναφέρθηκαν παραπάνω εισάγει και μερικούς ακόμη παράγοντες όπως: α) η πολυνομία και η εν γένει πολυπλοκότητα του εν Ελλάδι ισχύοντος φορολογικού συστήματος, β) η ανυπαρξία πολιτικής βούλησης για τη πάταξη του φαινομένου υπό το φόβο του λεγόμενου πολιτικού κόστους, γ) η τεχνολογική ανεπάρκεια του Δημοσίου για την πάταξη του φαινομένου (θυμίζουμε πως μόλις προ διετίας εισήχθη η υποχρεωτική διασύνδεση των ταμειακών μηχανών με το ΥΠΟΙΚ), δ) οι διαρθρωτικές στρεβλώσεις της ελληνικής οικονομίας και τέλος ε) η εν γένει δημιουργηθείσα και παγιωμένη φορολογική κουλτούρα του μέσου Έλληνα φορολογούμενου.

1.1.7 Εντοπισμός της φοροδιαφυγής

Η φορολόγηση περιλαμβάνει :

1. Άμεσους φόρους (φόρος εισοδήματος)
2. Έμμεσους φόρους (Φ.Π.Α, Ε.Φ.Κ, χαρτόσημο και διάφορα τέλη).

1. Η φοροδιαφυγή στους άμεσους φόρους.

Σύμφωνα με τον Κορομηλά (2016), στο άρθρο του στην Ημερησία ,στο σύνολο του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, το οποίο αποτελεί και το μεγαλύτερο μέρος των άμεσων φόρων, το ποσοστό συμμετοχής του φόρου των μισθωτών υπαλλήλων αυξάνεται σε αντίθεση με το ποσοστό των μη μισθωτών υπαλλήλων, των οποίων ο αριθμός αυξάνεται, ενώ η συνεισφορά τους στα φορολογικά βάρη συστηματικά μειώνεται. Το κράτος αδυνατεί να εντοπίσει το εισόδημα που προέρχεται από τη μη εξαρτημένη εργασία και την περιουσία , με συνέπεια την αύξηση της φορολογίας και του φορολογικού βάρους των μισθωτών, προκειμένου να καλυφθούν οι αυξανόμενες δημόσιες δαπάνες.

Παραδείγματα φοροδιαφυγής

1. Άμεσοι φόροι:

- Στα ελευθέρια επαγγέλματα (γιατροί, δικηγόροι , μεσίτες κ.α.) είναι σύνηθες το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, με φαινόμενα τη μη έκδοση απόδειξης παροχής υπηρεσιών ή την έκδοση εικονικής (χαμηλότερης) αξίας από αυτή που πραγματικά εισπράχθηκε.
- Στον πρωτογενή τομέα, γεωργία- αλιεία. Μη έκδοση φορολογικών παραστατικών ή έκδοση με μειωμένη φορολογητέα αξία.
- Εισόδημα από εμπορική δραστηριότητα. Αποφυγή έκδοσης παραστατικού ή έκδοσης με ανακριβή στοιχεία, ακόμη και έκδοση πλαστών στοιχείων. Συνήθως έμπορος και καταναλωτής έχουν αμοιβαίο συμφέρον , εφόσον ο έμπορος αποκρύβει φορολογητέα ύλη προκειμένου να μειώσει την καταβολή άμεσου φόρου, ενώ στον καταναλωτή το προϊόν προσφέρεται σε καλύτερη τιμή. (ΦΠΑ)
- Εισοδήματα από εισπραχθέντα ενοίκια, τα οποία πραγματοποιούνται είτε με δήλωση εικονικού μισθωτηρίου μίσθωσης, είτε και άνευ αυτού.
(Παυλόπουλος Π., 1987).

2. Έμμεσοι φόροι:

«Η ύπαρξη πολλών γενικών-ειδικών υπέρ τρίτων φόρων και η συχνή αλλαγή των φορολογικών διατάξεων, οι υψηλοί συντελεστές των ειδικών φόρων, η συσσωρευτική φορολόγηση του ίδιου φορολογικού αντικειμένου, η αδυναμία των φορολογικών αρχών να διασταυρώσουν τα φορολογικά στοιχεία και να ελέγξουν τη διακίνηση αγαθών και η

διευρυμένη παραοικονομία, συμβάλλουν στην ύπαρξη φοροδιαφυγής στον τομέα των εμμέσων φόρων». (Κορομηλάς, 2016 Καλυβιανάκης Κ., 1993)

Συγκεκριμένα η μη έκδοση φορολογικών παραστατικών, ή έκδοση ψευδών, βραχυπρόθεσμα φαίνεται να ωφελεί και τους δύο συναλλασσόμενους, τόσο τον αγοραστή (καταναλωτή) αφού ο ΦΠΑ επηρεάζει άμεσα το ύψος της τιμής ενός αγαθού, όσο και τον πωλητή αφού η μη έκδοση των πραγματικών φορολογικών παραστατικών μειώνει τα ακαθάριστα έσοδά του και εν τέλει το φορολογητέο εισόδημα. (Βαβούρας Ι., Βαβούρα Χ., 2019)

Διαπιστώνουμε δηλαδή ότι η φοροδιαφυγή στον ΦΠΑ συνεπάγεται απώλεια εσόδων τόσο στην έμμεση φορολογία, όσο και στην άμεση (φορολογία εισοδήματος). Νόθευση υγρών καυσίμων, παράνομη εισαγωγή καυσίμων και παράνομη διακίνηση.

- Λαθραία εισαγωγή και διακίνηση καπνού.
- Λαθραία και νοθευμένα ποτά που διατίθενται σε κέντρα διασκέδασης.
- Εμφάνιση συναλλαγών με τρίτες χώρες ως ενδοκοινοτικές, χωρίς στην πραγματικότητα να είναι.

1.1.8 Οι επιπτώσεις της φοροδιαφυγής στην Οικονομία

Η φοροδιαφυγή κατά τον Katsios (2006), έχει πολλές δυσμενείς συνέπειες οι κυριότερες από τις οποίες είναι:

1. Πρόκληση ανισοκατανομής των φορολογικών βαρών γιατί δεν είναι διατεθειμένοι όλοι οι φορολογούμενοι να παραβούν τον νόμο και δεν έχουν όλοι οι φορολογούμενοι τις ίδιες δυνατότητες και ευκαιρίες να προβούν σε φοροδιαφυγή. Επομένως άτομα με την ίδια φοροδοτική ικανότητα έχουν διαφορετική φορολογική επιβάρυνση.

2. Μείωση των φορολογικών εσόδων του κράτους, με αποτέλεσμα να έχει περιορισμένες δυνατότητες χρηματοδότησης των δαπανών του. Η πρακτική αυτή οδηγεί τον προϋπολογισμό του κράτους σε χρόνια έλλειμμα, αύξηση του δημόσιου δανεισμού και αποσταθεροποίηση του Εθνικού εισοδήματος.

3. Μείωση της αποτελεσματικότητας των φορολογικών μέτρων για την επίτευξη των στόχων της οικονομικής πολιτικής.

4. **Διατάραξη των όρων ανταγωνισμού** μεταξύ των επιχειρήσεων διότι οι εταιρείες που φοροδιαφεύγουν έχουν μικρότερο κόστος και επομένως βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση έναντι εκείνων που δεν φοροδιαφεύγουν.

5. **Διευκόλυνση της στους άμεσους φόρους** (π.χ. μη δήλωση φορολογητέου εισοδήματος) το κράτος δίνει μεγαλύτερη έμφαση στους έμμεσους φόρους. Η πρακτική αυτή έχει σαν αποτέλεσμα την επιβάρυνση των μεσαίων και χαμηλών εισοδημάτων.

1.1.9 Οι επιπτώσεις της φοροδιαφυγής στην Ελληνική Οικονομία

Ως βασικότερες επιπτώσεις της φοροδιαφυγής για την ελληνική οικονομία μπορούν να θεωρηθούν οι παρακάτω (Ziomas, 2010):

1. Παραβιάζεται η βασική αρχή της δίκαιης κατανομής των φορολογικών βαρών.
2. Η ύπαρξη μεγάλης φοροδιαφυγής δεν επιτρέπει την είσπραξη αρκετών εσόδων για την ικανοποιητική και εύρυθμη λειτουργία του δημοσίου τομέα της Χώρας.
3. Δημιουργούνται σοβαρές κοινωνικές αδικίες και η χώρα οδηγείται σε αναδιανομή του εισοδήματος, το οποίο μεταβαίνει συνήθως στις ανώτερες οικονομικές τάξεις, από τις ασθενέστερες, οξύνοντας έτσι τις διαφορές του πλούτου.
4. Οι φορείς άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής αδυνατούν να χρησιμοποιήσουν το φορολογικό σύστημα αποτελεσματικά για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, εφόσον εξασθενίζει η αποτελεσματικότητα των νόμιμων απαλλαγών- κινήτρων.
5. Το κράτος ενδέχεται να αντιμετωπίσει ταμειακές δυσχέρειες, το οποίο οδηγεί σε αύξηση των φόρων, σε κρατικό δανεισμό ή/και σε μείωση των κρατικών δαπανών (μικρότερες αυξήσεις σε μισθούς, μείωση δαπανών για παιδεία κλπ.).
6. Στην παιδεία, έχει σοβαρές συνέπειες στην ανάπτυξη της Ελλάδας, αφού η συρρίκνωση των επενδύσεων σε αυτόν τον κρίσιμο τομέα της πολιτικής θα αποδυναμώσει την εκπόνηση επιστημονικών ερευνών επί κοινωνικών και οικονομικών θεμάτων και να προτείνουν εποικοδομητικές λύσεις για την ανάπτυξη της Ελλάδας ως χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΟΟΣΑ.

1.2 Το παραεμπόριο

1.2.1 Έννοια και Ορισμοί Παραεμπορίου

Παραεμπόριο θα πρέπει να θεωρήσουμε την οποιαδήποτε και με οποιονδήποτε τρόπο διακίνηση προς πώληση εμπορευμάτων και υπηρεσιών, που διατίθενται παρανόμως. Το παραεμπόριο προσαρμόζεται, πολύ γρήγορα, στις αλλαγές στους φόρους, στις ποινές που επιβάλλονται από τις φορολογικές αρχές και στην ηθική αντίληψη. Ανήκει σε ένα ευρύτερο κύκλο παραβατικότητας και συνυπάρχει ενίοτε με άλλες μορφές παρανομίας από τις οποίες, όμως, θα πρέπει να διακριθεί. Το παραεμπόριο είναι μια παράνομη μορφή εμπορίου, εξ ου και οι συνώνυμοι όροι *παραοικονομία* και *μαύρη αγορά*. Συχνά ενισχύεται στην έλλειψη ενός εμπορεύματος στη νόμιμη αγορά. Ο αγοραστής έχει συνήθως την δυνατότητα να αποκτήσει ένα εμπόρευμα το οποίο είτε δεν είναι διαθέσιμο είτε είναι πολύ ακριβό στη νόμιμη αγορά. Επιπροσθέτως, παρατηρείται ότι κατά τη διάρκεια πολέμων και εμπορικών αποκλεισμών εμφανίζονται σε μεγάλη έκταση φαινόμενα παραεμπορίου και μαύρης αγοράς, δεν αποτελεί λοιπόν φαινόμενο που εμφανίστηκε πρόσφατα. Πρόκειται για ένα πολυδιάστατο φαινόμενο (Ελευθερίου, 2011; Νεγρεπόντη- Δελιβάνη Μαρία, 1991).

1.2.2 Μορφές Παραεμπορίου στην Ελλάδα

Το παραεμπόριο υπάρχει σε πολλές πτυχές της καθημερινής οικονομικής, αλλά και κοινωνικής ζωής. Παρακάτω, θα γίνει αναφορά στις μορφές του παραεμπορίου και στις επόμενες ενότητες η ανάλυση θα επικεντρωθεί στη διακίνηση προϊόντων απομίμησης- παραποίησης, τον αντίκτυπό της στο εμπόριο και την οικονομία, αλλά και την απώλεια δημοσίων εσόδων.

Οι μορφές παραεμπορίου που συναντώνται συχνότερα, είναι:

- **Αδήλωτη - άτυπη εργασία:** Πρόκειται για την εργασία που δεν κινείται σύμφωνα με τους κανόνες του εργατικού δικαίου, αλλά και τις διατάξεις της κοινωνικής ασφάλισης. Η αδήλωτη- άτυπη ή μαύρη εργασία δύναται να αφορά στην κύρια εργασία του απασχολούμενου ή και δευτερεύουσα. Η αδήλωτη

εργασία αυξάνεται σε μέγεθος όταν αυξάνεται και το ποσοστό ανεργίας. Μη έχοντας άλλες ευκαιρίες για συμμετοχή στην απασχόληση, οι αναζητούντες εργασία, συναινούν με όρους μη συμβατούς με τις διατάξεις της προβλεπόμενης νομοθεσίας. (Βαβούρας & Βαβούρα, 2019)

- **Παραεμπόριο στην υγεία:** Τέτοιου είδους παραεμπόριο συνιστούν οι υπόγειες χρηματικές καταβολές προς ιατρικό, νοσηλευτικό, βοηθητικό προσωπικό τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα υγειονομικής περίθαλψης. Συνιστά πληγή για το σύστημα υγείας της Χώρας και θέτει εν αμφιβόλω την προσήλωση και την αποτελεσματικότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας. (Καράγιωργας, 1981).
- **Παραεμπόριο στον τουρισμό:** Το παραεμπόριο στον τουρισμό συνίσταται τόσο σε διάθεση καταλυμάτων - δωματίων- οικιών παρανόμως, όσο και παροχών υπηρεσιών εστίασης και κέντρων διασκέδασης – μπαρ, επίσης παρανόμως
- **Παράνομο εμπόριο:** Το εμπόριο αυτό συντελείται από θαλάσσιες ή χερσαίες οδούς, που πιθανών και να διευκολύνεται και από κρατικούς λειτουργούς, άρα το παραεμπόριο συνδέεται και με τη διαφθορά στην δημόσια διοίκηση και τους ελεγκτικούς μηχανισμούς, αναφορά στην οποία θα γίνει παρακάτω. Οι παράγοντες της αγοράς εκτιμούν ότι ο ετήσιος τζίρος από τη μαύρη διακίνηση ειδών ένδυσης, υπόδησης, τεχνολογικού εξοπλισμού και αξεσουάρ, καλλυντικά, αρώματα, παιχνίδια, ειδών σπιτιού, ειδών ταξιδιού και άλλων βιομηχανικών προϊόντων, ανέρχεται στα 5 δις ευρώ. Οι νόμιμες εμπορικές επιχειρήσεις έχουν συνολική απώλεια περί τα 6,5 δις ευρώ ετησίως, ενώ γύρω στα 2 δις είναι η απώλεια των δημοσίων εσόδων, δηλαδή των φόρων. Το παραεμπόριο αναλογεί στο 30% με 40% των συνολικών εσόδων από την εμπορική δραστηριότητα της Ελληνικής Οικονομίας. Οι πρακτικές του παραεμπορίου και της παραοικονομίας, οι οποίες ενισχύθηκαν και από την ανεξέλεγκτη είσοδο των οικονομικών μεταναστών τα προηγούμενα χρόνια, μερίδα των οποίων επέλεξε, μη έχοντας άλλες ευκαιρίες απασχόλησης σε μια χώρα που σημειώνονταν υψηλά επίπεδα ανεργίας και μεγάλη οικονομική κρίση, την ενασχόληση με το παραεμπόριο. Πολλές υγιείς επιχειρήσεις οδηγήθηκαν σε παύση εργασιών και για αυτό το λόγο, σε απόλυση προσωπικού με εκτίναξη της ανεργίας και άλλες βρίσκονται ακόμα σε δεινή οικονομική θέση (EBEA, 2008).

Εγκληματικές δραστηριότητες όπως: πορνεία, εμπορία ναρκωτικών, εμπόριο όπλων, αρχαιοκαπηλία, χαρτοπαιξία, τοκογλυφία κλπ. Θα επικεντρωθούμε στα δύο σημαντικότερα τα οποία είναι:

Πορνεία: Ο ετήσιος τζίρος του σεξ υπολογίζεται στα 2 δις.

Περί του ποσού 1 δις ευρώ, αφορά απευθείας στην πορνεία. Το υπόλοιπο αφορά τον τζίρο που πραγματοποιούν δραστηριότητες που σχετίζονται με το σεξ (sex shop, η αγορά των προφυλακτικών, ερωτικών ταινιών, φαρμάκων, περιοδικών κ.λπ.) και αφορά κυρίως την εξαναγκαστική πορνεία (Παπαλεωνίδας Α 2014).

Ενδεικτικό είναι ότι σχεδόν 180.000.000 ευρώ αφορούν την διαφθορά, δηλαδή διαδικασίες που εξαγοράζονται προκειμένου να ενταχθούν, πολλές φορές χωρίς τη θέλησή τους, αλλοδαπές γυναίκες στην χώρα μας στην πορνεία.

Από τον ετήσιο τζίρο του 1 δις ευρώ της πορνείας μόνο τα 150.000.000 ευρώ φαίνεται ότι καταλήγουν στις εκδιδόμενες γυναίκες. Τα ποσά που απολαμβάνει η διαφθορά μέσω της πορνείας στην Ελλάδα, είναι κατά πολύ υψηλότερα από αυτά που καταλήγουν στις εκδιδόμενες γυναίκες. (Παπαλεωνίδας, 2014).

Ναρκωτικά: Το παραεμπόριο ναρκωτικών κατέχει υψηλή θέση στην παγκόσμια κατάταξη στα αντικείμενα παράνομης διακίνησης.

Δυστυχώς τα ποσά των «τζιρών» που αφορούν στη διακίνησή τους και στην Ελλάδα σοκάρουν.

Το ποσό της κατανάλωσης ναρκωτικών στη Χώρα μας ανέρχεται στο ποσό των 5.000.000.000 ευρώ, με περίπου 200.000 χρήστες ηρωίνης, ενώ το ποσό που κερδίζουν οι διακινητές, μόνο από τη νοθευμένη ηρωίνη, ανέρχεται σε 2.920.000.000 ευρώ. Αν συνυπολογιστούν και τα ποσά που προέρχονται από τη διακίνηση – πώληση άλλων ναρκωτικών ουσιών, όπως χάπια, κοκαΐνη κλπ. το ποσό ανέρχεται περί τα 5.000.000.000 ευρώ. Το εξαιρετικά δυσάρεστο γεγονός είναι ότι από την ως άνω περιγραφόμενη ποσότητα διακινούμενης ηρωίνης, οι διωκτικές αρχές εντοπίζουν και κατάσχεται μόνο το 0,20% αυτής δηλαδή περίπου 146 κιλά ετησίως. (Παπαλεωνίδας 2014).

1.2.3 Ατασθαλίες στο δημόσιο και διαφθορά

Η διαφθορά στο δημόσιο αλλά και ιδιωτικό τομέα συνδέεται άμεσα με την παραεμπόριο, τη φοροδιαφυγή, την εισφοροδιαφυγή και εν τέλει με την παραοικονομία. (Βαβούρας & Βαβούρα. 2019). Διαφθορά υπάρχει τόσο στις συναλλαγές του δημοσίου

με τον ιδιωτικό τομέα, όσο και στις αντίστροφες. Μεγάλες εστίες διαφθοράς στο δημόσιο είναι τα δημόσια έργα, οι κρατικές προμήθειες, ο δημόσιος αλλά και ιδιωτικός τομέας παροχών υπηρεσιών υγείας, αλλά και η ιδιωτική εμπορική δραστηριότητα και η ιδιωτική παροχή υπηρεσιών (Καράγιωργας, 1981).

Οι εμπλεκόμενοι στην παραοικονομία και το παραεμπόριο, προκειμένου να εξασφαλίσουν τεράστια κέρδη και να συνεχίσουν ανενόχλητοι την παράνομη δραστηριότητά τους εξαγοράζουν τη συνέργεια του δημοσίου, συχνά και του πολιτικού προσωπικού, με χρηματικά ποσά αποκαλούμενα « μίζες», με στόχο :

- Τη μη διενέργεια επιτόπιων ελέγχων (από φορολογικούς ελεγκτικούς μηχανισμούς , επιθεώρηση εργασίας, ΕΦΚΑ, Υπουργείο Ανάπτυξης, Δήμοι, Υγειονομικές Υπηρεσίες, Τελωνεία, Πολεοδομίες, Αρχαιολογικές υπηρεσίες , Λιμενικές, Αστυνομικές αρχές κλπ.)
- Τη διενέργεια εικονικών ελέγχων.
- Την καθυστέρηση τακτικών ελέγχων.
- Την παράκαμψη αυτοψιών.
- Την έκδοση ψευδών ή ανακριβών πιστοποιητικών.
- Την αποδοχή υπερτιμολόγησης ή υποτιμολόγησης αναλόγως του προσδοκώμενου παράνομου κέρδους.
- Τη διενέργεια οποιασδήποτε διοικητικής πράξης χωρίς να πληρούνται οι προϋποθέσεις.
- Την παραβίαση της χρονολογικής σειράς σε πράξεις του δημοσίου.

Τα εξαιρετικά αρνητικά φαινόμενα της διαφθοράς εμφανίζονται διεθνώς, σε άλλες χώρες σε μεγαλύτερη έκταση και σε άλλες σε μικρότερη. Παρατηρείται ότι στις ανεπτυγμένες χώρες η διαφθορά κυμαίνεται συνήθως σε χαμηλά επίπεδα, οπότε αντιμετωπίζεται με μέτρα διοικητικού χαρακτήρα (Καράγιωργας, 1981). Στις χώρες με υψηλά επίπεδα διαφθοράς χρειάζονται δραστικότερα μέτρα, όπως εμπλουτισμός του κρατικού μηχανισμού με νέες διευθύνσεις και αρμοδιότητες, ενίσχυση με προσλήψεις προσωπικού με αυξημένα προσόντα (Feige, 1989). Τη μεγέθυνση της διαφθοράς και των ατασθαλιών υποβοηθά πάντα η γραφειοκρατία, το μέγεθος και η έκταση του κράτους, ο κατακερματισμός των αρμοδιοτήτων στο δημόσιο (Βαβούρας & Βαβούρα, 2019)

Η χώρα μας, τελευταία, έχει προχωρήσει σημαντικά στη νέα δημόσια ψηφιακή διακυβέρνηση και αποτελεί εξαιρετικό στοιχείο ουσιαστικής μεταρρύθμισης. Η

διαφθορά αυξάνει τις οικονομικές ανισότητες και αδικίες, καταλήγοντας σε ανισοκατανομή εισοδήματος, ενώ συχνά η απασχόληση του προσωπικού δεν εντάσσεται στο πλαίσιο των διατάξεων του Εργατικού Δικαίου. Η έρευνα των Gupta et. al (2001), επιβεβαιώνει όλες αυτές τις ανισότητες που επιφέρει η διαφθορά.

1.2.4 Εμπορία προϊόντων απομίμησης- πειρατικών- παραποιημένων.

Αναφερόμαστε στην εισαγωγή και διάθεση μεγάλου όγκου προϊόντων απομίμησης, παραποίησης σε ευρύτατο φάσμα ειδών. Αφορά σε προϊόντα που δεν έχουν παραχθεί από τη δημιουργό επιχειρηματική οντότητα και προφανώς δε διαθέτουν την ποιότητα, τα γενικά και ειδικά χαρακτηριστικά του προϊόντος. Προϊόντα που ομοιάζουν με τα πρωτότυπα και άλλοτε αποτελούν κάκιστες απομιμήσεις, που φέρουν όμως το logo, τα σχέδια, τα χρώματα, αλλά σε καμία περίπτωση την ποιότητα των πρωτοτύπων, άλλοτε όμως είναι σχεδόν ακριβή αντίγραφα.

Οι πρακτικές αυτές, έχουν παγκόσμια διάσταση και καταστρατηγούν τόσο το δίκαιο διανοητικής ιδιοκτησίας όσο και το δίκαιο του ανταγωνισμού, ελεύθερου και αθέμιτου, αφού υπάρχουν αντικρουόμενα συμφέροντα.

Σύμφωνα με τα πορίσματα από την ενημερωτική ημερίδα της ΕΣΕΕ το 2019, με θέμα: «Αντιμετώπιση παραεμπορίου, υπάρχει ελπίδα;», τα τελευταία χρόνια η αναλογία του παράνομου προϊόντος έναντι του νόμιμου, είναι ένα προς δύο και η τελική τιμή του παράνομου αγαθού διαμορφώνεται σε πολλές περιπτώσεις στο 1/10 της τιμής του νόμιμου. Στο κύκλωμα παράνομων προϊόντων συμμετέχουν 30.000 μικροπωλητές στο λεκανοπέδιο και άλλοι 20.000 στην υπόλοιπη Ελλάδα, που στη συντριπτική τους πλειονότητα είναι ως γνωστών οικονομικοί μετανάστες. Το ελληνικό οργανωμένο εμπόριο και η ελληνική παραγωγική αλυσίδα, πλήττεται σφόδρα και εκφράζει κραυγή αγωνίας.

Επίσης, όπως προέκυψε από ίδια ημερίδα στα 15 - 20 δισ. ευρώ ανέρχονται οι ετήσιες απώλειες της αγοράς, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΙΝ.ΕΜ.Υ - ΕΣΕΕ. Το παραεμπόριο κοστίζει στην αγορά ετησίως περίπου 15 με 20 δισ. ευρώ, ενώ τα διαφυγόντα έσοδα του δημοσίου υπολογίζονται σε 3 έως 4, με επιχειρήσεις να οδηγούνται σε λουκέτο λόγω του αθέμιτου ανταγωνισμού που προκαλείται (Καρανίκας, 14.05.2019).

1.2.5 Μηχανισμοί Ελέγχων της Αγοράς- Μέτρα Καταπολέμησης του παραεμπορίου προϊόντων απομίμησης – παραποίησης

Αρμόδιοι ελεγκτικοί μηχανισμοί για τον έλεγχο της διακίνησης ειδών απομίμησης και παραποίησης είναι:

- ✓ Οι αστυνομικές αρχές με σχετικές διευθύνσεις της (Οικονομική Αστυνομία, Διεύθυνση αντιμετώπισης Οργανωμένου Εγκλήματος).
- ✓ Οι λιμενικές αρχές.
- ✓ Οι ελεγκτικοί μηχανισμοί της Α.Α.Δ.Ε. (ΕΛΙΤ, ΥΥΕΔΕ)
- ✓ Οι ελεγκτικοί μηχανισμοί του Υπουργείου Ανάπτυξης & Επενδύσεων- Γενική Γραμματεία Εμπορίου & Προστασίας του Καταναλωτή – ΔΙ.Μ.Ε.Α.

Παρακάτω παρατίθενται δύο πίνακες:

Ο Πίνακας 1: αφορά δελτίο τύπου της αρμόδιας αστυνομικής αρχής για το έτος 2018 .

Ο Πίνακας 2: αφορά στα αποτελέσματα της δράσης της Διυπηρεσιακής Μονάδας Ελέγχου της Αγοράς υπαγόμενη στο Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων (ΔΙ.Μ.Ε.Α) – Γενική Γραμματεία Εμπορίου & Προστασίας του Καταναλωτή- για το διάστημα από τη σύστασή της δηλαδή: Αύγουστος 2020 έως Μάιος 2022.

Πίνακας 1.1

Στατιστικά στοιχεία που αφορούν στην περιστολή του παραεμπορίου το έτος 2018

ΠΑΡΑΠΟΙΗΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΠΟΜΙΜΗΤΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ

Είδη κατασχεθέντων	Κατασχεθέντα			
	Ποσότητες σε τυχ.		Ποσότητες σε kg/ lt	
	ΠΑΡΑΠΟΙΗΜΕΝΑ	ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ	LABELLED	NO NAME
Ενδύματα - υποδήματα	654.563	2.440 σάκοι		
Τσάντες-Πορτοφόλια	153.338			
Ρολόγια	11.844			
Γυαλιά ηλίου	198.442			
Αρώματα	5.050			
Καλλυντικές Κρέμες	1.176			
Λοσιδιά Καλλυντικά	686			
Ηχεία /ακουστικά/κινητά	1.976			
Λευκά Είδη (κουβέρτες, μαξιλάρια κλπ)	3.772			
Καφές σε Kg			4.744 kg	16.405 kg
Συμπληρώματα Διατροφής (σε lt)			9.277 lt	
Συμπληρώματα Διατροφής (σε τυχ)	25.427			
Τρόφιμα (σε kg)			10.000 kg	
Λάδι (σε lt)			1.102 lt	
Λοσιδιά	137			
Σύνολα	1.056.274	2.440 σάκοι/50.000 kg	14.744 kg	10.379 lt

Λαθραία/ No Name Εμπορεύματα	846.767 τυχ.
------------------------------	--------------

	Ποσότητες σε τυχ.	Ποσότητα σε kg
Είδη επωνύμων εταιρειών	235.711	
Ευσκευασίες με λογότυπο επωνύμων εταιρειών	39.526	45
Σύνολα	275.237	45

	Κατασχεθέντα	Δοσμευθέντα
Containers	237	3
Αυτοκίνητα	12	8
ΦΤΜ		3
Μηνήματα	24	71

Κατασχέσεις /Δοσμεύσεις μετρητών	79.115,00 ευρώ
----------------------------------	----------------

Ευαλλήψεις	20 άτομα
------------	----------

Πηγή: http://www.pcci.gr/everimages/2018parapoiiimena_F31288.pdf

Τελευταία πρόσβαση 10.11.2022

Πίνακας 1.2

Στατιστικά στοιχεία που αφορούν στην περιστολή του παραεμπορίου, από Αύγουστο 2020 έως Μάιο 2022

Στοιχεία Ελέγχων ΔΙ.Μ.Ε.Α Υπουργείου Ανάπτυξης & Επενδύσεων	Χρονική Περίοδος: Αύγουστος 2020 έως Μάιος 2022
Αριθμός επιτόπιων ελέγχων:	46.297 έλεγχοι
Αριθμός παραβάσεων:	5.230 παραβάσεις
Συνολικό ποσό χρέωσης προστίμων:	6.971.700 ευρώ
Αριθμός τεμαχίων κατάσχεσης-καταστροφή για το ως άνω διάστημα:	726.418 τεμάχια

Πηγή: Δελτίο Τύπου ΔΙ.Μ.Ε.Α. Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Γενική Γραμματεία Εμπορίου & Προστασίας του Καταναλωτή, Μάιος 2022

Εκτιμώντας τα μεγέθη του παραεμπορίου στη Χώρα μας και ερευνώντας συνολικά τη σκιώδη πορεία του, συμπεραίνουμε ότι ξεκινά από μεγάλους χονδρικούς λαθρεμπόρους, οι οποίοι διατηρούν ταυτόχρονα μια « βιτρίνα » νόμιμου εμπορίου.

Προφανώς διαχέεται σε μικρότερους λαθρεμπόρους, μέχρι και πολύ μικρούς (π.χ. μετανάστες που πωλούν προϊόντα σε πάγκους ή στο δρόμο), αλλά η αρχή γίνεται με την είσοδο των προϊόντων στη Χώρα και βέβαια με τη διαφθορά.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει ασχοληθεί εκτενώς με τον αντίκτυπο των απομιμήσεων στο Διεθνές Εμπόριο. Με ψήφισμά του, ζητά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να μετάσχει στον αγώνα κατά της παραποίησης/ απομίμησης και της πειρατείας, καλώντας την Επιτροπή και τα κράτη - μέλη να καταβάλουν κάθε ενδεδειγμένη προσπάθεια να διαπραγματευθούν την εμπορική συμφωνία (ACTA), ιδίως όσον αφορά τους όρους «απομίμηση/ παραποίηση» και «πειρατεία». Σημειώνεται, δε, ότι το 60% των προϊόντων που κατάσχονται από τις τελωνειακές αρχές της ΕΕ παράγονται στην Κίνα και ζητεί από την Επιτροπή να παρουσιάσει από κοινού με τις κινεζικές αρχές ένα σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της απομίμησης/ παραποίησης το συντομότερο δυνατόν.

(Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 18^{ης} Δεκεμβρίου 2008 σχετικά με τις συνέπειες της απομίμησης/παραποίησης στο διεθνές εμπόριο- 2008/2133 INI).

Αξίζει να σημειωθεί ότι στα χρόνια της πανδημίας Covid- 19 επεκτάθηκε επικίνδυνα το ηλεκτρονικό παραεμπόριο, με σωρεία φαινομένων εξαπάτησης του καταναλωτικού κοινού, αφού επιχειρήσεις «φαντάσματα», διακινούσαν προϊόντα αντίγραφα - απομιμήσεις επωνύμων ειδών, ως γνήσια, λειτουργούσες με ελλιπή στοιχεία μέσω των ΜΚΔ (Facebook, Instagram) (Μαραγκουδάκη, 19.06.2021).

Το παραεμπόριο, παρά την αξιοσημείωτη άνοδο των ελέγχων θα συνεχίσει να ανθεί και να διογκώνεται, εξαιτίας:

1. Της μη ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης των καταναλωτών,
2. Της ανεπαρκούς στελέχωσης των αρμόδιων υπηρεσιών,
3. Του απαρχαιωμένου τεχνολογικού εξοπλισμού των ελεγκτικών οργάνων (έλλειψη κινητών τηλεφώνων με σύγχρονα λογισμικά και εφαρμογές),
4. Της μετεξέλιξης/μεταφοράς του παραεμπορίου από τους κεντρικούς εμπορικούς δρόμους και τους πλανόδιους μικροπωλητές σε οργανωμένες αγορές και στο διαδίκτυο/ψηφιακό παραεμπόριο, με τη δημιουργία διαδικτυακού, μη πιστοποιημένου, διαύλου/καναλιού πωλήσεων,
5. Της έλλειψης κουλτούρας συνεργασίας μεταξύ υπηρεσιών και ελεγκτικών κλιμακίων (Ενημερωτική ημερίδα της ΕΣΕΕ το 2019).

Σύμφωνα με μελέτη που διεξήχθη από το EUIPO και τον ΟΟΣΑ το 2019 στην Ελλάδα, οι ετήσιες απώλειες λόγω παραποίησης/απομίμησης και πειρατείας εκτιμώνται σε 1,3 δισ. ευρώ., ποσό που ισοδυναμεί με το 12,3 % των πωλήσεων και στους 11 τομείς (καλλυντικά και προϊόντα ατομικής περιποίησης, ενδύματα, υποδήματα και συμπληρώματα (αξεσουάρ), αθλητικά είδη, παιχνίδια κάθε είδους, κοσμήματα και ρολόγια χεριού, τσάντες χεριού και είδη ταξιδιού, ηχογραφημένη μουσική, αλκοολούχα ποτά και κρασί, φαρμακευτικά προϊόντα, φυτοφάρμακα και έξυπνα κινητά τηλέφωνα.) και η συνολική αξία των απωλειών σε πωλήσεις στην Ελλάδα αντιστοιχεί σε 123 ευρώ ανά Έλληνα πολίτη ετησίως, σύμφωνα με την ανάλυση (EUIPO, 2020).

Προς τούτο έρχεται το ΕΣΠΑ και το Ταμείο Ανάκαμψης να διαθέσει μεταξύ άλλων Κρατών και στην Ελλάδα κονδύλια ύψους 30 εκατομμυρίων ευρώ προκειμένου να ενισχυθεί άμεσα ο ελεγκτικός μηχανισμός με τη δημιουργία νέων σταθμών ελέγχου του παραεμπορίου ανά την επικράτεια (Ναυτεμπορική, 08.06.2021).

1.3 Επιπτώσεις του παρεμπορίου και της παραοικονομίας στην οικονομική-δημοσιονομική πολιτική και στην αγορά

1.3.1 Επιβάρυνση του νόμιμα διεξαγόμενου εμπορίου από το παρεμπόριο

Με μια πρώτη ματιά, ακόμη και ένα ποσοστό όπως η εκτίμηση της UNODC ότι ο κύκλος εργασιών του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος ισοδυναμεί με το 1,5% του παγκόσμιου ΑΕΠ μπορεί να μη φαίνεται τόσο συγκλονιστικό. Όμως ο συνολικός αντίκτυπος είναι πολύ πιο σημαντικός αν λάβει κανείς υπόψη του τον αρνητικό αντίκτυπο και τις επιπτώσεις που έχουν αυτές οι δραστηριότητες. Συγκεκριμένα, το παράνομο εμπόριο επηρεάζει την παγκόσμια ασφάλεια με έξι σημαντικούς τρόπους:

- Αποτελεί πηγή εισοδήματος για εγκληματικούς μη κρατικούς φορείς,
- Έχει διαβρωτική επίδραση στη διακυβέρνηση,
- Υπονομεύει την ασφάλεια των συνόρων,
- Θέτει σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία,
- Συμβάλλει στην εξάντληση των περιβαλλοντικών πόρων και βλάπτει σοβαρά τα οικοσυστήματα,
- Προκαλεί σημαντικό οικονομικό κόστος.

1.3.2 Η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και των εμφύλιων πολέμων

Μόνο στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρχαν περισσότερες από 5.000 διεθνείς ομάδες οργανωμένου εγκλήματος υπό διερεύνηση το 2017, εκ των οποίων περίπου το 45% αποκτούν έσοδα από πολλαπλές μορφές εγκληματικών δραστηριοτήτων (Europol, 2017). Κατά συνέπεια, ακόμη και μορφές παράνομου εμπορίου που δεν έχουν τόσο μεγάλη προτεραιότητα μπορούν να παρέχουν πόρους σε οργανώσεις που εμπλέκονται σε εγκληματικές δραστηριότητες που προκαλούν μεγαλύτερη ανησυχία. Για να αναφέρουμε ένα παράδειγμα, αναφερόμενοι στις απομιμήσεις, η Ιντερπόλ έχει δηλώσει ότι "έχει διαπιστωθεί σαφής σύνδεση μεταξύ της διακίνησης παράνομων προϊόντων και του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος" και ότι "χρησιμοποιούν τα κέρδη για τη χρηματοδότηση άλλων εγκληματικών δραστηριοτήτων, όπως η διακίνηση ναρκωτικών, η λαθρεμπορία ανθρώπων και οι ληστείες" (Europol, 2022).

Δεν είναι μόνο οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος που αποκομίζουν έσοδα από το παράνομο εμπόριο. Η παγκόσμια ζήτηση για ναρκωτικά έχει χρηματοδοτήσει

τρομοκράτες και ομάδες ανταρτών, όπως στην περίπτωση της κοκαΐνης που χρηματοδοτεί τις Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC) (Otis, 2014) της Κολομβίας ή της ηρωΐνης που συμβάλλει στην οικονομική ενίσχυση των Ταλιμπάν (Kinally, 2022). Ο συχνά αναφερόμενος Mokhtar Belmokhtar -ο εγκέφαλος που συνδέεται με την Αλ Κάιντα και βρίσκεται πίσω από την ομηρία του 2013 στο εργοστάσιο φυσικού αερίου In-Amenas στην Αλγερία, η οποία είχε ως αποτέλεσμα πάνω από 60 νεκρούς- έχει επίσης ονομαστεί "Mr Marlboro" λόγω της κερδοφορίας του από το λαθρεμπόριο καπνού στο Σαχέλ (BBC, 15.09.2015). Η Al-Shabaab της Σομαλίας έχει επωφεληθεί από το παράνομο εμπόριο ακόμα και καθημερινών αγαθών, όπως η ζάχαρη (Levy & Yusuf, 2021). Το Ισλαμικό Κράτος αποκόμισε έσοδα από μια σειρά διαφορετικών μορφών παράνομων εμπορικών δραστηριοτήτων, ειδικότερα από πετρέλαιο, αρχαιότητες, λαθρεμπόριο ανθρώπων και καταναλωτικά αγαθά (Dib & Izquierdo, 2021). Συνολικότερα, σχεδόν όλες οι γνωστές τρομοκρατικές οργανώσεις είναι γνωστό ότι έχουν επωφεληθεί από κάποια μορφή παράνομου εμπορίου για να βρουν πόρους για τη δράση τους.

Κάτι ανάλογο με την τρομοκρατία ισχύει και για την χρηματοδότηση των εμφυλίων συγκρούσεων. Η έρευνα του James Fearon στο Πανεπιστήμιο του Στάνφορντ δείχνει ότι τα έσοδα από το παράνομο εμπόριο μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην παράταση των εμφυλίων πολέμων. Ο Fearon αξιολόγησε ιστορικά στοιχεία εμφυλίων πολέμων και διαπίστωσε ότι η μέση διάρκεια των εμφυλίων πολέμων με σημαντική εξάρτηση από το λαθρεμπόριο ήταν 48,2 χρόνια, έναντι 8,8 ετών για τις συγκρούσεις που δεν συντηρούνταν από το λαθρεμπόριο (Fearon, 2004).

1.3.3 Διαβρωτική επίδραση στη διακυβέρνηση

Η διαφθορά υπονομεύει τη διακυβέρνηση, τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου. Καθώς το παράνομο εμπόριο παράγει σημαντικά κέρδη για τα εμπλεκόμενα μέρη, αλλά τα εκθέτει σε κινδύνους, καταβάλλεται προσπάθειες να αγοραστεί "ασφάλεια" και "προστασία" από κυβερνητικούς αξιωματούχους, όργανα επιβολής του νόμου και πολιτικούς. Ορισμένες φορές η διαφθορά φτάνει στο σημείο να υπάρχουν ηγετικά άτομα εντός του κρατικού μηχανισμού να επωφελούνται πιο άμεσα από το παράνομο εμπόριο. Ο βαθμός της εγκληματικής επιρροής ποικίλλει, με τον Moisés Naím (2012) να επινοεί

τον όρο "κράτη μαφία" για να περιγράψει το ακραίο άκρο του φάσματος των κρατών που εξυπηρετούν εγκληματικά συμφέροντα.

Ο Vidar Helgesen, πρώην γενικός γραμματέας του Διεθνούς Ινστιτούτου για τη Δημοκρατία και την Εκλογική Βοήθεια (International Institute for Democracy and Electoral Assistance - International IDEA), έγραψε το 2013 ότι: «Ο κόσμος γίνεται μάρτυρας μιας αυξανόμενης απειλής από τα διεθνή παράνομα δίκτυα για τη νομιμότητα των δημοκρατικών θεσμών και των πολιτικών διαδικασιών τόσο στις αναδυόμενες όσο και στις καθιερωμένες δημοκρατίες. Δίκτυα διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος υπάρχουν σε χώρες με μακρά παράδοση θεσμικής ανάπτυξης, όπως η Κολομβία, καθώς και σε χώρες που είναι εύθραυστες, όπως η Γουατεμάλα ή η Αϊτή. Υπάρχουν σε μετακομμουνιστικές χώρες, που σήμερα είναι μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), όπως οι χώρες της Βαλτικής και η Ρουμανία. Υπάρχουν σε σχετικά νέες δημοκρατίες στη Δυτική Αφρική και σε καθιερωμένες δημοκρατίες, όπως η Ιταλία. Μπορούν να οδηγήσουν στην ουσιαστική κατάληψη κρατών από παράνομα δίκτυα ναρκωτικών, ελέγχοντας πολιτικούς θεσμούς, πολιτικά κόμματα και υποψηφίους -και, κατά τη διαδικασία, εξαφανίζοντας τις φωνές και τα αιτήματα των απλών ανθρώπων» (IDEA, 2013).

Το εμπόριο ναρκωτικών βρίθει ενδεικτικών περιπτώσεων εμπλοκής και διαφθοράς υψηλού επιπέδου. Η Γουινέα Μπισσάου έχει γίνει γνωστή για το ρόλο της στη διακίνηση κοκαΐνης. Το 2013, ο πρώην επικεφαλής του Ναυτικού της Γουινέας Μπισσάου, υποναύαρχος Jose Americo Bubo Na Tchuto, συνελήφθη σε διεθνή ύδατα και μεταφέρθηκε στις ΗΠΑ, όπου κατηγορήθηκε για συνωμοσία με σκοπό τη διανομή κοκαΐνης (BBC News, 05.04.2013) Το 2006, δύο Λατινοαμερικανοί συνελήφθησαν στη Γουινέα Μπισσάου, ενώ είχαν στην κατοχή τους 670 κιλά κοκαΐνης, αλλά ο στρατός εξασφάλισε την απελευθέρωσή τους και η κοκαΐνη εξαφανίστηκε (Stavridis, 2013) Στο Αφγανιστάν, τον μεγαλύτερο προμηθευτή οπίου στον κόσμο, ο αδελφός του πρώην προέδρου και πρόεδρος του επαρχιακού συμβουλίου της Κανταχάρ, Αχμέντ Ουάλι Καρζάι (ο οποίος σκοτώθηκε το 2011), κατηγορήθηκε από τα διεθνή μέσα ενημέρωσης για εμπλοκή στο εμπόριο ναρκωτικών της χώρας (Risen, 2009).

Το εμπόριο απομιμητικών προϊόντων δεν εξαιρείται από υψηλού επιπέδου συνδέσεις με τις κυβερνήσεις. Εκπρόσωποι κορυφαίων εταιρειών έχουν εκφράσει σοβαρή ανησυχία για την υψηλού επιπέδου πολιτική συνενοχή στο εμπόριο παραποιημένων προϊόντων, καθώς και για την πολιτική "θωράκιση" των δραστών στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το πρόβλημα της διαφθοράς και της εγκληματικής συνενοχής στα υψηλότερα επίπεδα της πολιτικής εξουσίας δεν περιορίζεται στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Το 2014 το Ανώτατο

Δικαστήριο της Ιταλίας επιβεβαίωσε ότι ο Marcello Dell'Utri, ένας από τους στενότερους επιχειρηματικούς εταίρους και πολιτικούς συμμάχους του πρώην πρωθυπουργού Silvio Berlusconi, καθώς και συνιδρυτής του κόμματος Forza Italia του Berlusconi, ήταν ένοχος για συνέργεια σε συνωμοσία με τη σικελική μαφία. Το δικαστήριο διαπίστωσε ότι "επί 18 χρόνια, από το 1974 έως το 1992, ο Marcello Dell'Utri ήταν ο εγγυητής της συμφωνίας μεταξύ του Berlusconi και της Cosa Nostra". Ο ίδιος ο Μπερλουσκόνι δεν μπορούσε να δικάσει λόγω της 20ετούς παραγραφής των αδικημάτων που σχετίζονται με τη μαφία (Silvestri, 2012).

Η Ρωσία είναι ένα άλλο παράδειγμα χώρας με μια φαινομενικά συμβιωτική σχέση μεταξύ των ισχυρότερων ατόμων του κράτους και του οργανωμένου εγκλήματος. Το 2015, κατά την έρευνα για τον θάνατο του πρώην Ρώσου κατασκόπου Αλεξάντερ Λιτβινένκο στο Λονδίνο εννέα χρόνια νωρίτερα, ο συνήγορος που εκπροσωπούσε τη χήρα του κ. Λιτβινένκο ισχυρίστηκε ότι: *«η στενή σχέση που θα αποδειχθεί ότι υφίσταται μεταξύ του Κρεμλίνου και των ρωσικών συνδικάτων οργανωμένου εγκλήματος είναι τόσο στενή που καθιστά τα δύο ουσιαστικά δυσδιάκριτα»* και ότι *«η εκπληκτική αλήθεια, η οποία θα αποκαλυφθεί δημόσια από τα στοιχεία αυτής της έρευνας, είναι ότι ένα σημαντικό μέρος του ρωσικού οργανωμένου εγκλήματος σε όλο τον κόσμο οργανώνεται απευθείας από το γραφείο του Κρεμλίνου. Η Ρωσία του Βλαντιμίρ Πούτιν είναι ένα κράτος μαφίας (Financial Time, 27.01.2015)»*.

Η συνεχιζόμενη σύγκρουση στην ανατολική Ουκρανία με αποκορύφωμα τη ρωσική εισβολή τον Φεβρουάριο του 2022 εγείρει το ερώτημα αν το οργανωμένο έγκλημα έχει χρησιμεύσει ως εργαλείο της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής. Ο καθηγητής Mark Galeotti από το Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης έχει επισημάνει ότι: *«Πολλοί από τους εύσωμους και καλά οπλισμένους "εθελοντές αυτοάμυνας" που βγήκαν στους δρόμους μαζί με τα μη επίσημα ρωσικά στρατεύματα αποδείχθηκε ότι ήταν ντόπιοι γκάνγκστερ και η κυβερνητική ελίτ εκεί έχει στενές, μακροχρόνιες σχέσεις με το οργανωμένο έγκλημα. Παρομοίως, στην ανατολική Ουκρανία, εγκληματίες έχουν ορκιστεί ως μέλη τοπικών πολιτοφυλακών και έχουν ανέλθει ακόμη και σε ανώτερες βαθμίδες, ενώ η αστυνομία, γνωστή εδώ και καιρό για τη διαφθορά της, πολεμά στο πλευρό τους (Financial Times, 27.01.2015)»*.

Με την ικανότητα του οργανωμένου εγκλήματος να διαφθείρει, να εκφοβίζει και να κινητοποιεί τη βία, η παγκόσμια εμβέλεια των ρωσικών δικτύων οργανωμένου εγκλήματος, ιδίως στον πρώην σοβιετικό χώρο, παρέχει στο Κρεμλίνο ένα δυνητικό εργαλείο επιρροής και αποσταθεροποίησης.

1.3.4 Υπονόμηση της ασφάλειας των συνόρων

Η ασφάλεια των συνόρων υπονομεύεται τόσο από τη διαφθορά των κρατικών αξιωματούχων όσο και από τις προσπάθειες του οργανωμένου εγκλήματος να παρακάμψει με φυσικό τρόπο τους συνοριακούς ελέγχους. Εκτός από τις ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος, τα κράτη και οι τρομοκράτες έχουν επίσης συμφέροντα να παρακάμπτουν την ασφάλεια των συνόρων.

Η σύλληψη του Juan Carlos Ramírez Abadía, ενός από τους ηγέτες του καρτέλ Norte del Valle στην Κολομβία, έριξε φως στο πώς η διαφθορά χρησιμεύει ως εργαλείο που επιτρέπει στους εμπόρους ναρκωτικών να δρουν ατιμώρητα. Ο κατασχεμένος υπολογιστής του έδειξε ότι μεταξύ 2003 και 2006 υπήρχαν τρεις ναύαρχοι, επτά συνταγματάρχες του στρατού και της αστυνομίας και δύο πλοίαρχοι του ναυτικού στη μισθοδοσία του. Διεφθαρμένοι αξιωματούχοι μετακινούσαν πλοία για να επιτρέψουν τη μεταφορά ναρκωτικών και διέρρεαν λεπτομέρειες για τις ναυτικές περιπολίες. Ταυτόχρονα φρόντιζαν να υπάρχει αυτό που ο Ramírez Abadía ονόμαζε "έξυπνες λεωφόρους". Αυτές αποτελούνταν από ευνοϊκές διαδρομές για τα κομβία που μετέφεραν κοκαΐνη ή ουσίες που χρησιμοποιούνται για την επεξεργασία της, κατά μήκος των οποίων οι περιπολίες δεν πραγματοποιούνταν πλέον από το στρατό ή την αστυνομία ειδικά για να διευκολύνουν αυτή την παράνομη διακίνηση (Birscoe et al., 2014).

Η έκταση και το κόστος των δωροδοκιών που έλαβαν χώρα ήταν μεγάλης έκτασης. Πιστεύεται ότι το 2004 πλήρωνε μηνιαίες δωροδοκίες ύψους 4 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ που εκταμιεύονταν σε υπαλλήλους του Διοικητικού Τμήματος Ασφάλειας, της αστυνομίας, του στρατού, της Εισαγγελίας, της δικαιοσύνης, του Γεωγραφικού Ινστιτούτου Agustín Codazzi, του Εθνικού Σωφρονιστικού Ινστιτούτου και των μέσων ενημέρωσης. Οι εξαγορασθείσες χάρες κυμαίνονταν από την τροποποίηση καταθέσεων μαρτύρων έως την εγκατάλειψη ενός συνοριακού σημείου ελέγχου, από την προσκόμιση πλαστών εγγράφων ταυτότητας έως την άδεια διέλευσης ενός φορτίου κοκαΐνης. Στο τέλος του έτους ο Ramírez Abadía κατέβαλε ακόμη και μπόνους τέλους του έτους ύψους σχεδόν 3 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ στους κυβερνητικούς αξιωματούχους που ήταν στη μισθοδοσία του (Birscoe et al., 2014).

Το σημαντικότερο λιμάνι της Κολομβίας στον Ειρηνικό, το Buenaventura, φάνηκε να έχει διαφθαρεί πλήρως από τους εμπόρους ναρκωτικών, με μελέτες να υποδεικνύουν ότι οι τοπικές αρχές, οι λιμενεργάτες, οι λιμενικοί και τα πληρώματα των πλοίων

εμπλέκονται, μαζί με νέους άνεργους που διακινδυνεύουν τη ζωή τους για να τοποθετήσουν τα ναρκωτικά εκεί που τους λένε οι επαφές τους (Birscoe et al., 2014).

Η διαφθορά που σχετίζεται με την ασφάλεια των συνόρων στην Κολομβία μπορεί να θεωρηθεί ακραία περίπτωση, αλλά αυτού του τύπου η διαφθορά αποτελεί παγκόσμιο πρόβλημα. Το 2010 αποτελεί τη χρονιά που ανέδειξε το πρόβλημα της διαφθοράς των συνοριοφυλάκων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ειδικότερα, 136 συνοριοφύλακες κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης διώχθηκαν ποινικά για διεφθαρμένες δραστηριότητες, αλλά ο αριθμός αυτός υποτιμά το πρόβλημα. Στη Ρουμανία, 510 ήταν ύποπτοι μόνο κατά τη διάρκεια εκείνου του έτους (Birscoe et al., 2014).

Εκτός από την υπονόμευση της ασφάλειας των συνόρων μέσω της διαφθοράς, το οργανωμένο έγκλημα χρησιμοποιεί επίσης εξελιγμένες τεχνικές μεθόδους για να αποφύγει τις κρατικές προσπάθειες αναχαίτισης του διεθνούς παράνομου εμπορίου. Ένα παράδειγμα είναι η σήραγγα μήκους 700 μέτρων που είναι εξοπλισμένη με τη δική της σιδηροδρομική γραμμή στενής τροχιάς κάτω από τα σύνορα Σλοβακίας-Ουκρανίας, η οποία ανακαλύφθηκε το 2012. Οι αρχές επιβολής του νόμου κατέσχεσαν εκατομμύρια τσιγάρα κατά την επιχείρηση, ενώ ενδεχομένως να είχε χρησιμοποιηθεί για τη λαθραία διακίνηση άλλων αγαθών καθώς και ανθρώπων. Παγκοσμίως, έχουν ανακαλυφθεί σε διάφορες εξελιγμένες σήραγγες για τη διευκόλυνση της διασυνοριακής διακίνησης, από τις οποίες οι πιο γνωστές είναι στα σύνορα ΗΠΑ-Μεξικού και στη Λωρίδα της Γάζας (Lichtenwald & Perri, 2013).

Η χρήση μη επανδρωμένων αεροσκαφών είναι μια άλλη μέθοδος αποφυγής του εντοπισμού. Το 2014 ένα αυτόνομο αεροσκάφος που μετέφερε φορτίο 10 κιλών λαθραίων τσιγάρων συνελήφθη από τη Ρωσική Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Ασφαλείας. Στην περίπτωση αυτή, οι χειριστές του μη επανδρωμένου αεροσκάφους μετέφεραν λαθραία τσιγάρα από τη Ρωσία στη Λιθουανία, αλλά το σκάφος θα μπορούσε επίσης να χρησιμοποιηθεί για τη μεταφορά άλλων αγαθών (Gallagher, 2014). Παρομοίως, το 2015, ένα μη επανδρωμένο αεροσκάφος που μετέφερε 3 κιλά κρυσταλλικής μεθαμφεταμίνης συνετρίβη κοντά στα σύνορα με το Μεξικό στην Καλιφόρνια (Vallencia & Martinez, 2015).

Οι ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος δεν είναι οι μόνες που επιθυμούν να αποφύγουν τους συνοριακούς ελέγχους, αλλά και τα ίδια τα κράτη μπορεί να μοιράζονται αυτό το ενδιαφέρον. Το 2014 ο Ιρανός πρόεδρος Χασάν Ρουχανί δήλωσε στην εθνική τηλεόραση: "Φυσικά και παρακάμπτουμε τις κυρώσεις. Είμαστε υπερήφανοι που παρακάμπτουμε τις κυρώσεις, επειδή οι κυρώσεις είναι παράνομες" (BBC, 30.08.2014).

Το Ιράν έχει τόσο προμηθευτεί όπλα⁵² όσο και αποκτήσει τεχνολογία δυνητικά χρήσιμη για την ανάπτυξη όπλων μαζικής καταστροφής, αξιοποιώντας τα παράνομα δίκτυα μεταφορών (Lallerstedt & Wigell, 2014).

Τα κράτη μπορεί να επιθυμούν όχι μόνο να παρακάμψουν τους συνοριακούς ελέγχους για να παρακάμψουν τις κυρώσεις, αλλά και να επωφεληθούν από το παράνομο εμπόριο. Όσον αφορά τη Βόρεια Κορέα, ο Douglas Lovelace, διευθυντής του Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών στο US Army War College, υποστήριξε ότι το Γραφείο της Κεντρικής Επιτροπής της Βόρειας Κορέας είχε ενεργό ρόλο στην εγκληματική οικονομία της περιοχής με πλοκάμια που εκτείνονταν πολύ πέρα από την Ασία και περιελάμβαναν δραστηριότητες όπως η διακίνηση ναρκωτικών, η εκτόξευση χρημάτων, η παραχάραξη και το λαθρεμπόριο τσιγάρων. Συγκεκριμένα, πιστεύεται ότι η Πιονγκγιάνγκ χρησιμοποιούσε τα ναυτικά της σκάφη και τον εμπορικό της στόλο, καθώς και το διπλωματικό της σώμα, για να παραδίδει ναρκωτικά και άλλα παράνομα αγαθά σε ομάδες οργανωμένου εγκλήματος στο εξωτερικό. Ένα από τα πιο προβεβλημένα περιστατικά ήταν όταν η ιαπωνική ακτοφυλακή βύθισε ένα βορειοκορεατικό πολεμικό πλοίο που χειρίζονταν ειδικές δυνάμεις με σκοπό να παραδώσει μεθαμφεταμίνες στην ιαπωνική Γιακούζα (Kan et al., 2010).

Όπως τα κράτη-απατεώνες και οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, έτσι και οι τρομοκράτες ενδιαφέρονται για την παράκαμψη των συνοριακών ελέγχων. Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί το γεγονός ότι η εκτεταμένη βιομηχανία λαθρεμπορίου ανθρώπων μπορεί να διευκολύνει τη μετακίνηση τρομοκρατών διαμέσου των συνόρων. Κατά το έτος ρεκόρ 2015, πάνω από 1,2 εκατομμύρια άτομα υπέβαλαν αίτηση ασύλου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ πολλοί άλλοι εισήλθαν επιδιώκοντας να ζήσουν μια νέα ζωή (Eurostat News, 04.03.2016). Μεγάλος αριθμός μεταναστών χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες των λαθρεμπόρων ανθρώπων, γεγονός που έχει δημιουργήσει μια μαζική βιομηχανία για τη μετακίνηση μεγάλου αριθμού ανθρώπων παράνομα στην ήπειρο. Ήδη πριν ξεκινήσει η ευρωπαϊκή "προσφυγική κρίση" του 2015, ο δημοσιογράφος Mike Giglio (2015) σήμανε συναγερμό ότι ο ISIS είχε μεταφέρει λαθραία τζιχαντιστές, μεταμφιεσμένους σε πρόσφυγες, στην Ευρώπη χρησιμοποιώντας τις υπηρεσίες των διακινητών ανθρώπων.

1.3.5 Επίδραση στη δημόσια υγεία

Δεδομένου πως το παράνομο εμπόριο αφορά σε μεγάλο βαθμό τις ναρκωτικές ουσίες, οπωσδήποτε συνεπάγεται αρνητικές επιδράσεις στη δημόσια υγεία. Τα Ηνωμένα Έθνη

(2022) εκτιμούν ότι υπάρχουν μεταξύ 16 και 39 εκατομμυρίων χρηστών ναρκωτικών και πως περίπου 200.000 θάνατοι που σχετίζονται με τα ναρκωτικά ετησίως. Τα ποσοστά μόλυνσης από τον ιό HIV, ιογενούς ηπατίτιδας, σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων και φυματίωσης είναι επίσης σημαντικά υψηλότερα μεταξύ των ατόμων που κάνουν παράνομη χρήση ναρκωτικών. Επιπλέον, έρευνες έχουν δείξει ότι η ανθεκτική στα πολλαπλά φάρμακα φυματίωση είναι σημαντικά υψηλότερη μεταξύ των χρηστών ναρκωτικών από ότι μεταξύ των μη χρηστών, και ότι η χρήση ηρωίνης μπορεί να προάγει την ανθεκτικότητα στα φάρμακα HIV μεταξύ των ασθενών με HIV/AIDS.

Τα απομιμητικά προϊόντα μπορούν επίσης να έχουν σοβαρές επιπτώσεις στη δημόσια υγεία. Τα μη ασφαλή τρόφιμα, τα μη συμμορφούμενα με διεθνείς οδηγίες ηλεκτρικά εξαρτήματα και τα ελαττωματικά εξαρτήματα οχημάτων αποτελούν χαρακτηριστικά τέτοια παραδείγματα. Αλλά από όλες τις απομιμήσεις, τα πλαστά αναποτελεσματικά ή υποτυπώδη φάρμακα αποτελούν πιθανότατα τη μεγαλύτερη απειλή.

Τα φάρμακα κατά της ελονοσίας αποτελούν το 25% της συνολικής κατανάλωσης φαρμάκων στις χώρες που πλήττονται από την ελονοσία. Πάνω από 3 δισ. άνθρωποι παγκοσμίως κινδυνεύουν να κολλήσουν την ασθένεια, η οποία ενδημεί σε περισσότερες από εκατό χώρες, κυρίως στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Η πιο επικίνδυνη μορφή του παρασίτου της ελονοσίας, το *Plasmodium falciparum*, σκοτώνει μεταξύ 655.000 και 1,2 εκατ. ανθρώπους κάθε χρόνο, κυρίως στην υποσαχάρια Αφρική και τη Νοτιοανατολική Ασία (Liang et al., 2014). Η κακή ποιότητα της φαρμακευτικής αγωγής έχει ως αποτέλεσμα θανάτους που θα μπορούσαν να αποφευχθούν και συμβάλλει στην αντοχή στα φάρμακα. Τα παραποιημένα φάρμακα αποτελούν μείζον πρόβλημα στα κράτη αυτά. Το 2012 το Lancet, ένα κορυφαίο ιατρικό περιοδικό, δημοσίευσε μια ανασκόπηση διαφόρων μελετών για τον προσδιορισμό της συχνότητας κυκλοφορίας ψευδών αντι-μαλαρικών φαρμάκων στις χώρες αυτές. Το 36% των δοκιμασμένων αντι-μαλαρικών φαρμάκων σε επτά χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας ταξινομήθηκαν ως ψευδή, όπως και το 20% σε 21 χώρες της υποσαχάριας ζώνης (Nayyar et al., 2012).

Οι χαμηλές συγκεντρώσεις των δραστικών φαρμακευτικών συστατικών στα κακής ποιότητας αντιεπιληπτικά φάρμακα όχι μόνο μπορούν να παρέχουν ανεπαρκή προστασία, αλλά μπορούν επίσης να συμβάλουν στην ανάπτυξη παρασίτων ανθεκτικών στα φάρμακα. Οι συγγραφείς του άρθρου του Lancet έφτασαν στο σημείο να υποστηρίξουν ότι "η παραγωγή και η διανομή πλαστών αντιελονοσοκομειακών φαρμάκων θα πρέπει να χαρακτηριστεί ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας" (Nayar et al., 2012, σελ. 493).

Το πρόβλημα αυτό δεν περιορίζεται μόνο στα ανωτέρω φάρμακα, καθώς άλλες μελέτες και κατασχέσεις από τα τελωνεία υποδεικνύουν το τεράστιο εύρος των φαρμάκων που πλήττονται από τη συγκεκριμένη παράνομη δραστηριότητα. Τα πλαστά φάρμακα συχνά περιέχουν μικρές ποσότητες ή δεν περιέχουν καθόλου δραστικά συστατικά, γεγονός που πιθανόν συμβάλλει στην αποτυχία της θεραπείας. Τα παραποιημένα φάρμακα συμβάλλουν σημαντικά στην άσκοπη και αποφεύξιμη θνησιμότητα, την αντοχή στα φάρμακα και την απώλεια της εμπιστοσύνης στα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης στις χώρες χαμηλού βιοτικού επιπέδου. Παρά τη μεγάλη πρόκληση που θέτουν τα πλαστά και υποβαθμισμένα φάρμακα, δεν υπάρχει κανένα παγκόσμιο σύστημα για την υποχρεωτική αναφορά, αξιολόγηση και διάδοση πληροφοριών σχετικά με ύποπτα φάρμακα (Nayar et al., 2012).

Η αρνητική επίδραση στη δημόσια υγεία σχετίζεται επίσης με τα προϊόντα καπνού και το αλκοόλ. Δύο κατηγορίες ειδικών φόρων κατανάλωσης που συχνά συνδέονται με προβλήματα δημόσιας υγείας είναι ο καπνός και το αλκοόλ. Η φορολόγηση αυτών των προϊόντων, εκτός από την αύξηση των κρατικών εσόδων, χρησιμεύει επίσης στη μείωση της κατανάλωσης, καθώς καθιστά τα προϊόντα πιο ακριβά για τους καταναλωτές. Έτσι, το παράνομο εμπόριο αυξάνει την προσβασιμότητα και την προσιτή τιμή των προϊόντων καπνού, υπονομεύοντας έτσι τις πολιτικές ελέγχου του καπνού και επιβαρύνοντας σοβαρά τα συστήματα υγείας (Joossens & Raw, 2012).

Μια δημοσίευση του 2008 στο British Medical Journal υπολόγισε ότι η εξάλειψη του παράνομου καπνού θα μπορούσε να μειώσει σημαντικά τους θανάτους που σχετίζονται με τον καπνό. Η αγορά καπνού του Ηνωμένου Βασιλείου εκτιμήθηκε ότι αποτελείται κατά 21% από λαθραίο προϊόν, το οποίο τιμολογείται στο μισό της νόμιμης τιμής. Η εξάλειψη του παράνομου καπνού θα διπλασίαζε ουσιαστικά την τιμή του 21% των προϊόντων που διακινούνται, με αποτέλεσμα συνολική μείωση της κατανάλωσης κατά 7,2%. Αυτό θα μείωνε τον αριθμό των θανάτων που σχετίζονται με τον καπνό κατά τουλάχιστον 6.500 άτομα ετησίως, αριθμός σημαντικά υψηλότερος από τους 1.000 εκτιμώμενους ετήσιους θανάτους στο Ηνωμένο Βασίλειο από λαθραία παράνομα ναρκωτικά (West et al., 2008).

Μαζί με τον καπνό, ο ΠΟΥ (2011) θεωρεί το αλκοόλ "έναν από τους μεγαλύτερους κινδύνους για την υγεία παγκοσμίως" και "αιτιώδη παράγοντα σε περισσότερους από 60 σημαντικούς τύπους ασθενειών". Υπολόγισε ότι οι θανόντες που οφείλονται στην κατανάλωση αλκοόλ είναι περισσότεροι από εκείνους που προκαλούνται από τον ιό HIV/AIDS ή τη φυματίωση. Όπως και ο παράνομος καπνός, το βασικό πρόβλημα

δημόσιας υγείας είναι η επικράτηση των φθηνότερων παράνομων προϊόντων που αυξάνουν τη συνολική κατανάλωση (West et al., 2008).

Μια μελέτη της Euromonitor (2013) που επικεντρώθηκε σε έξι χώρες της Λατινικής Αμερικής υπολόγισε ότι το 23% της αγοράς αλκοόλ αποτελείται από παράνομα προϊόντα και κατά μέσο όρο η τιμή τους είναι 30% χαμηλότερη από τα νόμιμα προϊόντα. Παρομοίως, στην Ευρώπη, εκτιμάται ότι το παράνομο αλκοόλ πωλείται περίπου στο μισό της τιμής των νόμιμων προϊόντων (Lachenmeier, 2016).

1.3.6 Περιβαλλοντικό κόστος

Το παράνομο εμπόριο άγριων ζώων, η παράνομη υλοτομία και η παράνομη αλιεία συμβάλλουν στην εξάντληση των αποθεμάτων αυτών των φυσικών πόρων. Το παράνομο εμπόριο ελεγχόμενων χημικών ουσιών (όπως οι ουσίες που καταστρέφουν το όζον) και η παράνομη διάθεση επικίνδυνων αποβλήτων έχουν αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον. Η ζημία που προκαλείται στο οικοσύστημα και η ζημία των περιβαλλοντικών αποθεμάτων εξαλείφει τα μελλοντικά νόμιμα κέρδη από τους φυσικούς πόρους. Με άλλα λόγια, αν ληφθεί υπόψη η καθαρή παρούσα αξία των συνολικών οικονομικών απωλειών στο μέλλον, το συνολικό κόστος που προκύπτει υπερβαίνει κατά πολύ την αξία των παράνομων αγαθών που διακινούνται (Picard, 2013).

Το παράνομο εμπόριο πολλών φαινομενικά αγαθών συμβάλλει σε αυτή τη μη αναστρέψιμη ζημιά. Τα ίδια τα πρωτογενή αγαθά μπορεί να έχουν υποστεί αθέμιτη εκμετάλλευση, τμήματα των παραγόμενων προϊόντων μπορεί να έχουν παράνομη προέλευση ή τοξικά υποπροϊόντα των παραγωγικών διαδικασιών μπορεί να διατίθενται παράνομα. Επιπλέον, άλλα εγκλήματα που δεν θεωρούνται πρωτίστως περιβαλλοντικά εγκλήματα, όπως το εκτεταμένο πρόβλημα της "πετρελαιοκίνησης" στη Νιγηρία, όπου το πετρέλαιο εκτρέπεται από τους αγωγούς, έχουν επίσης σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Η κλοπή πετρελαίου έχει ως αποτέλεσμα σημαντικές διαρροές και διαρροές πετρελαίου που μολύνουν το νερό και το έδαφος, επηρεάζοντας την ανθρώπινη υγεία, τα μέσα διαβίωσης και τα αποθέματα τροφίμων (Katsouris & Sayne, 2013).

1.3.7 Το οικονομικό κόστος του παράνομου εμπορίου

Οι προαναφερθείσες επιπτώσεις του παράνομου εμπορίου, όσον αφορά τη δημιουργία εισοδήματος για εγκληματικούς μη κρατικούς φορείς, τη διαφθορά των κυβερνήσεων,

την υπονόμευση της ασφάλειας των κρατών, τη βλάβη της δημόσιας υγείας και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, συνδέονται με οικονομικό κόστος. Από οικονομική άποψη, όμως, τα εκατομμύρια των χρηστών ναρκωτικών δεν αποτελούν μόνο πρόβλημα για τη δημόσια υγεία, αλλά θα έχουν επίσης κόστος για την κοινωνία μέσω της μειωμένης παραγωγικότητας και της ανάγκης για κοινωνική βοήθεια, ενώ ένα μέρος τους θα εμπλακεί επίσης σε εγκληματικές ενέργειες για να χρηματοδοτήσει τον εθισμό του, δημιουργώντας περαιτέρω κοινωνικό κόστος. Η απώλεια ανθρώπινης ζωής μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως οικονομικό κόστος, με την εξάλειψη ενός τμήματος της αγοράς εργασίας ως συνάρτηση του παράνομου εμπορίου.

Η έκθεση του βρετανικού Υπουργείου Εσωτερικών «*Understanding organized crime: estimating the scale and the social and economic costs*» υπολόγισε το συνολικό κοινωνικό και οικονομικό κόστος του οργανωμένου εγκλήματος, το οποίο ωστόσο περιλαμβάνει και άλλα εγκλήματα εκτός του παράνομου εμπορίου, στο 1% του βρετανικού ΑΕΠ (Mills et al., 2013).

Τα ναρκωτικά που πωλούνται σε ανεπτυγμένα δυτικά κράτη, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, έχουν οικονομικό αντίκτυπο πέρα από τα σύνορα της χώρας. Η Παγκόσμια Τράπεζα (2011) αναγνωρίζει τη ροή κοκαΐνης μέσω της Κεντρικής Αμερικής (η οποία εκτιμάται ότι αντιπροσωπεύει το 90% της προσφοράς των ΗΠΑ) ως τον σημαντικότερο παράγοντα πίσω από τα αυξανόμενα επίπεδα βίας στην περιοχή. Η Τράπεζα υποστήριξε επίσης ότι το άμεσο οικονομικό κόστος αυτής της βίας είναι σημαντικό, ενδεχομένως κοντά στο 8% του περιφερειακού ΑΕΠ, αν ληφθούν υπόψη η ασφάλεια των πολιτών, η επιβολή του νόμου και η υγειονομική περίθαλψη. Αυτό, όπως αναφέρει, επιδεινώνεται περαιτέρω από τις μειώσεις του μελλοντικού αναπτυξιακού δυναμικού όχι μόνο από τους χαμένους μισθούς και την εργασία των θυμάτων, αλλά και από τη ρύπανση του επενδυτικού κλίματος και την αξιοποίηση των κυβερνητικών πόρων για την ενίσχυση της επιβολής του νόμου αντί για την προώθηση της οικονομικής δραστηριότητας.

Η περίπτωση των οικονομικών συνεπειών των παράνομων ροών ναρκωτικών στην Κεντρική Αμερική αποτελεί, όπως αναφέρεται και ανωτέρω, ακραίο παράδειγμα. Αλλά σε κάποιο βαθμό οι παράνομες ροές όλων των τύπων, σε όλο τον κόσμο, έχουν αρνητικές επιπτώσεις στις κοινωνίες όπου τροφοδοτούν τις τοπικές εγκληματικές ομάδες. Η αξιοποίηση κρατικών πόρων για την καταπολέμηση των εγκληματικών οντοτήτων που ελέγχουν το παράνομο εμπόριο μπορεί να είναι ιδιαίτερα ακραία σε συγκρουσιακές καταστάσεις. Η άνοδος των εγκληματικών δικτύων που ελέγχουν το παράνομο εμπόριο

αναγκάζει τις κυβερνήσεις να στρέψουν την προσοχή και τους πόρους στις προσπάθειες επιβολής του νόμου, εις βάρος της ανάπτυξης (Παγκόσμια Τράπεζα, 2011).

Είναι αυτονόητο ότι, εκτοπίζοντας το νόμιμο εμπόριο, το παράνομο εμπόριο μειώνει τα φορολογικά έσοδα των κυβερνήσεων. Ένα παράδειγμα τέτοιου κόστους απεικονίζεται σε μελέτη της Global Financial Integrity του 2014, η οποία διαπίστωσε ότι κατά την προηγούμενη δεκαετία, το 25% της αξίας όλων των εισαγωγών στις Φιλιππίνες δεν είχε δηλωθεί στους τελωνειακούς υπαλλήλους. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι φόροι επί του διεθνούς εμπορίου αποτελούσαν το 22% των συνολικών φορολογικών εσόδων στις Φιλιππίνες, ο δημοσιονομικός αντίκτυπος δεν είναι αμελητέος. Άλλες μελέτες δείχνουν ότι η λανθασμένη τιμολόγηση του εμπορίου αποτελεί σημαντικό πρόβλημα στον αναπτυσσόμενο κόσμο στο σύνολό του (Kar & LeBlanc, 2014).

Η παράνομη εκμετάλλευση ή κλοπή, των φυσικών ορυκτών πόρων και των υδρογονανθράκων αποτελεί επίσης "διαρροή" που στερεί από τα κράτη έσοδα από τις εξαγωγές. Υπολογίζεται ότι 3-8 δισεκατομμύρια δολάρια από το πετρέλαιο της Νιγηρίας κλέβονται ετησίως και πωλούνται σε μεγάλο βαθμό στη διεθνή αγορά. Πέρα από την ίδια την εκτροπή του πετρελαίου, προκύπτουν και περαιτέρω κόστη για τη χώρα. Μεταξύ 2007 και 2009, σύμφωνα με μια κυβερνητική μελέτη, οι επιθέσεις σε πετρελαϊκές υποδομές από τις στρατιωτικές ομάδες του Δέλτα του Νίγηρα έκλεισαν σχεδόν τα μισά από τα χερσαία κοιτάσματα πετρελαίου της Νιγηρίας. Οι επιθέσεις αυτές μείωσαν τις εξαγωγές πετρελαίου της χώρας, κοστίζοντας στο κράτος τουλάχιστον 24 δισ. δολάρια ΗΠΑ μόνο τους πρώτους οκτώ μήνες του 2008. Ορισμένοι "πολέμαρχοι" υπέγραψαν στη συνέχεια προσοδοφόρα κυβερνητικά συμβόλαια για τη φύλαξη των ίδιων υποδομών που προηγουμένως επιτέθηκαν. Από το 2010 έως το 2012, η Νιγηριανή Εθνική Εταιρεία Πετρελαίου δαπάνησε 2,3 δισ. δολάρια ΗΠΑ για την ασφάλεια και τις επισκευές των αγωγών (Katsouris & Sayne, 2013).

Παρόλο που η κλίμακα της κλοπής πετρελαίου στη Νιγηρία δεν έχει προηγούμενο, η κλοπή πετρελαίου αποτελεί πηγή εσόδων για τις μαχητικές ομάδες σε άλλα μέρη του κόσμου. Το 2014 το Πεντάγωνο υπολόγισε ότι το ISIS κέρδιζε 2 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ ημερησίως από την πώληση πετρελαιοειδών. Το γεγονός ότι μη κρατικοί φορείς (τρομοκράτες και ομάδες οργανωμένου εγκλήματος) συσσωρεύουν έσοδα αποσπά περαιτέρω πόρους, καθώς η κυβέρνηση πρέπει να καταπολεμήσει οικονομικά ισχυρότερες εγκληματικές οργανώσεις (Johnson, 2014).

Λαμβάνοντας υπόψη την κλίμακα πολλών δισεκατομμυρίων δολαρίων του παράνομου εμπορίου προϊόντων παραποίησης και ειδικών φόρων κατανάλωσης, δεν

αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι οι απώλειες του κράτους σε φορολογικά έσοδα είναι σημαντικές. Όμως οι συνολικές οικονομικές απώλειες είναι πολύ μεγαλύτερες αν ληφθεί πλήρως υπόψη ο αντίκτυπος της κλοπής πνευματικής ιδιοκτησίας. Το 2013 η Επιτροπή για την κλοπή της αμερικανικής διανοητικής ιδιοκτησίας (IP Commission) εκτίμησε ότι οι ετήσιες απώλειες για την αμερικανική οικονομία από τη διεθνή κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας ήταν συγκρίσιμες με το ετήσιο επίπεδο των αμερικανικών εξαγωγών προς την Ασία, δηλαδή πάνω από 300 δισ. δολάρια ΗΠΑ. Η Επιτροπή υποστήριξε επίσης την εκτίμηση του Διοικητή της Διοίκησης Κυβερνοχώρου των Ηνωμένων Πολιτειών και Διευθυντή της Εθνικής Υπηρεσίας Ασφαλείας, Στρατηγού Keith Alexander, ότι η συνεχιζόμενη κλοπή της πνευματικής ιδιοκτησίας ήταν "η μεγαλύτερη μεταφορά πλούτου στην ιστορία".⁸⁷ Η έκθεση της Επιτροπής Πνευματικής Ιδιοκτησίας ανέφερε επίσης ότι η ενισχυμένη προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας σε παγκόσμιο επίπεδο θα προσέθετε εκατομμύρια θέσεις εργασίας, θα ενίσχυε την έρευνα και την ανάπτυξη, τις επενδύσεις και θα αύξανε την ανάπτυξη της αμερικανικής οικονομίας.⁸⁸

Η οικονομική σημασία της επιβολής των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας σε παγκόσμιο επίπεδο υπογραμμίζεται επίσης από τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Γραφείου Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας, ο οποίος το 2014 δήλωσε:

«Μία στις τρεις θέσεις εργασίας στην ΕΕ σήμερα δημιουργείται σε βιομηχανικούς τομείς με χρήση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας πάνω από το μέσο όρο. Οι τομείς αυτοί αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 40% του ΑΕΠ και το 90% των εξαγωγών της ΕΕ. Αποτελούν πυλώνα της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Ομοίως, η συνεχιζόμενη παραβίαση αυτών των δικαιωμάτων θέτει σε σοβαρή απειλή την ικανότητα της Ευρώπης να καινοτομεί και να ανταγωνίζεται, και να διασφαλίζει διαρκώς την οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση για τους πολίτες της. Επομένως, είναι απαραίτητο να βελτιωθεί και να ενισχυθεί η χρήση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας όχι μόνο στην Ευρώπη, αλλά και διεθνώς» (Finnish Institute of International Affairs, 2014).

1.3.8 Συνδυαστικός αντίκτυπος

Το παράνομο εμπόριο δεν λειτουργεί στο κενό και υπάρχουν συνέργειες μεταξύ των διαφόρων μορφών παράνομου εμπορίου. Τα κέρδη από ένα είδος παράνομου εμπορίου μπορούν να ενισχύσουν μια ομάδα που εμπλέκεται σε άλλες παράνομες δραστηριότητες, ενώ οι διαδρομές λαθρεμπορίου που αναπτύχθηκαν για την εισαγωγή ενός αγαθού

μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για άλλα. Παρομοίως, οι διεφθαρμένοι συνοριακοί υπάλληλοι που διευκολύνουν τη διέλευση ενός είδους αγαθού μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διευκόλυνση της διέλευσης άλλων ειδών και η ζήτηση για πλαστά έγγραφα εξασφαλίζει τη συνέχιση της προσφοράς αυτής. Ακόμα και το μαζικό εμπόριο σχετικά ακίνδυνων προϊόντων, όπως τα λαθραία καταναλωτικά αγαθά, συμβάλλει στο να αναπτύσσεται η αναγκαία εγκληματική υποδομή, η οποία διευκολύνει το λαθρεμπόριο άλλων ειδών μικρότερου όγκου αλλά επικίνδυνων, όπως πυροβόλα όπλα και εκρηκτικά, που μπορούν να ενισχύσουν τους εγκληματίες και τους τρομοκράτες. (FBI, 2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

2.1 Σκοπός-Ερευνητικά ερωτήματα

Στόχος του ερευνητικού σκέλους της διπλωματικής εργασίας ήταν η αποτύπωση των απόψεων ελεγκτών και επιχειρηματιών για το παρεμπόριο και την παραοικονομία. Ειδικότερα, στόχος ήταν η εξέταση της αποτίμησής τους για τις στρατηγικές αντιμετώπισης του παρεμπορίου, το ρόλο αυτού στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη οικονομία και τις συνέπειές του. Το σύνολο του δείγματος της έρευνας ήταν (N=103) εκ των οποίων 47 ελεγκτές της ΑΑΔΕ, της ΔΙΜΕΑ, της ΔΕΟΕ, της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος και 56 επιχειρηματίες.

2.2 Δομή της έρευνας

Τα δεδομένα της συγκεκριμένης μελέτης συγκεντρώθηκαν μέσω ενός ερωτηματολογίου αυτοαναφοράς. Στο συγκεκριμένο τύπο ερωτηματολογίου, οι ίδιοι οι συμμετέχοντες τοποθετούνται σε μία σειρά δηλώσεων ή ερωτήσεων (Robson, 2002), χωρίς όμως οι ερωτήσεις αυτές να πραγματοποιούνται άμεσα από πλευράς του ερευνητή. Το σχετικό εργαλείο μέτρησης αποτελούνταν από 4 τμήματα, που αφορούσαν 1) μετρήσεις κοινωνικοδημογραφικών χαρακτηριστικών 2) μετρήσεις ως προς τις στρατηγικές για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου 3) μετρήσεις για το ρόλο αυτού στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη οικονομία 4) μετρήσεις για τις συνέπειες του. Το δεύτερο σκέλος του εργαλείου μέτρησης αποτελούνταν από 9 ερωτήσεις, το τρίτο από 7 ερωτήσεις και το τέταρτο από 10 ερωτήσεις. Οι σχετικές ερωτήσεις απαντώνταν σε μία κλίμακα τύπου Likert, με τιμές από 1 έως 5, όπου υψηλότερες τιμές εξέφραζαν εντονότερη συμφωνία των συμμετεχόντων με την εκάστοτε τοποθέτηση. Ο δείκτης Cronbach ήταν 0.95, 0.79 και 0.97 για το πρώτο, δεύτερο και τρίτο σκέλος του ερωτηματολογίου, αντίστοιχα. Οι μετρήσεις αυτές χορηγήθηκαν διαδικτυακά μέσω του Google Forms σε ένα σύνολο 47 ελεγκτών της ΑΑΔΕ, της ΔΙΜΕΑ, της ΔΕΟΕ, της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος και 56 επιχειρηματιών. Οι μετρήσεις δόθηκαν σε άτομα του οικείου

επαγγελματικού και διαπροσωπικού περιβάλλοντος της ερευνήτριας, ενώ αναρτήθηκαν και σε σχετικά group στο Facebook.

2.3 Ανάλυση δεδομένων

Αρχικά, πραγματοποιήθηκε περιγραφική ανάλυση στα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, καθώς και στις δηλώσεις για τις οποίες οι συμμετέχοντες καλούνταν να συμφωνήσουν ή να διαφωνήσουν. Στις κατηγορικές μεταβλητές οι αναλύσεις τελέστηκαν με την χρήση απόλυτων τιμών και ποσοστών επί τοις εκατό, ενώ στις ποσοτικές μεταβλητές με την χρήση μέσων τιμών και τυπικών αποκλίσεων. Εν συνεχεία, πραγματοποιήθηκε μελέτη της κανονικότητας της κατανομής του συνολικού σκορ και των επιμέρους ερωτήσεων των τριών κλιμάκων του εργαλείου μέτρησης, ώστε να ληφθεί απόφαση για την χρήση παραμετρικών ή μη παραμετρικών αναλύσεων. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η ανάλυση όσον αφορά την κανονικότητα της κατανομής για τις ερωτήσεις του πρώτου σκέλους του ερωτηματολογίου. Όπως διαπιστώνεται, η κανονικότητα της κατανομής παραβιάζόταν στο σύνολο των σχετικών μεταβλητών. Στους Πίνακες 2.2 και 2.3 παρουσιάζεται η αντίστοιχη ανάλυση για το δεύτερο και τρίτο σκέλος του εργαλείου μέτρησης. Σε όλες τις περιπτώσεις η κανονικότητα της κατανομής παραβιάζόταν. Κατά συνέπεια, όλοι οι έλεγχοι της έρευνας ήταν μη παραμετρικοί.

Πίνακας 2.1

Η κανονικότητα της κατανομής για το πρώτο σκέλος του ερωτηματολογίου

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	Df	P
Ελέγχονται και αξιολογούνται τακτικά οι γνώσεις και δεξιότητες των στελεχών	.210	81	0.000
Γίνονται ενέργειες για την ενίσχυση των σχετικών γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων	.223	81	0.000
Υπάρχει μια σαφής και ξεκάθαρη πολιτική	.182	81	0.000
Υπάρχει ένα σαφές όραμα από πλευράς της διοίκησης	.200	81	0.000

Το κλίμα που επικρατεί στον οργανισμό προάγει την αυτονομία κατά την ανάληψη πρωτοβουλιών από τους εργαζόμενους	.202	81	0.000
Οι ελεγκτές είναι γνώστες της κείμενης νομοθεσίας και εκτελούν με όλους τους τύπους και το κύρος που οφείλουν να διαθέτουν. ακέραια το καθήκον τους	.215	81	0.000
Πραγματοποιούνται διεθνείς συνεργασίες με οργανισμούς που επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση του παραεμπορίου και της παραοικονομίας	.273	81	0.000
Πραγματοποιούνται γενικοί έλεγχοι στην αγορά	.198	81	0.000
Πραγματοποιούνται στοχευμένοι έλεγχοι στην αγορά	.199	81	0.000
Στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παραεμπορίου	.089	81	0.014

Πίνακας 2.2

Η κανονικότητα της κατανομής για το δεύτερο σκέλος του ερωτηματολογίου

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	P
Η διακίνησή τους υποβαθμίζει την εικόνα της Ελληνικής αγοράς, ομοιάζοντάς την με παζάρι χώρας του τρίτου κόσμου	.229	87	0.000
Είναι ελκυστικότερα από τα ανώνυμα ελληνικά ίδιας τιμής	.159	87	0.000
Η διακίνησή τους μπορεί να υποθάλπει και διακίνηση κλοπιμαίων αντικειμένων	.235	87	0.000
Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης και των μνημονίων κάλυψαν ανάγκες των καταναλωτών, εφόσον διατίθετο σε εξαιρετικά χαμηλές τιμές	.240	87	0.000
Έχει αρνητικό αντίκτυπο στην υγεία των καταναλωτών λόγω αμφιβόλων εγκρίσεων για χρήση από άνθρωπο	.244	87	0.000
Έχει ως αποτέλεσμα οι καταναλωτές να χρησιμοποιούν χαμηλότερης ποιότητας προϊόντα	.265	87	0.000

Θεωρείτε ότι προάγει κοινωνικά το στυλ σας η χρήση αντιγράφων προϊόντων διάσημων και πανάκριβων οίκων. τα γνήσια των οποίων δε θα σας επέτρεπε η οικονομική σας κατάσταση να αγοράσετε	.241	87	0.000
Διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	.130	87	0.001

Πίνακας 2.3

Η κανονικότητα της κατανομής για το τρίτο σκέλος του ερωτηματολογίου

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistic	df	P
Πλήττει τα δημόσια έσοδα	.352	90	0.000
Δημιουργεί δίκτυα που αξιοποιούνται για επιπρόσθετη εγκληματική δράση (π.χ. διακίνηση ανθρώπων)	.277	90	0.000
Πλήττει την ανταγωνιστικότητα των νόμιμων επιχειρήσεων	.358	90	0.000
Δημιουργεί συνθήκες διαφθοράς. ατασθαλιών και χρηματισμού στον κρατικό μηχανισμό	.276	90	0.000
Έχει αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον	.277	90	0.000
Θα στερήσει πόρους από την υγιή οικονομία και τελικά την ανάπτυξη	.349	90	0.000
Πλήττει το αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης	.328	90	0.000
Πλήττει την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας οικονομίας	.335	90	0.000
Στερεί θέσεις υγιούς απασχόλησης	.380	90	0.000
Προάγει τη «μαύρη» εργασία	.380	90	0.000
Αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου	.218	90	0.000

Με βάση τα ανωτέρω, όλες οι αναλύσεις της έρευνας βασίστηκαν στην χρήση μη παραμετρικών μεθόδων. Συνεπώς, οι σχέσεις δίτιμων κατηγορικών μεταβλητών με ποσοτικές εξετάστηκαν μέσω Mann-Whitney U, οι σχέσεις κατηγορικών μεταβλητών με περισσότερες από δύο τιμές με ποσοτικές με έλεγχο Kruskal-Wallis και οι σχέσεις μεταξύ ποσοτικών μεταβλητών με συντελεστή συσχέτισης Spearman.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

3.1 Περιγραφική Στατιστική

Στον Πίνακα 3.1 παρουσιάζεται η περιγραφική ανάλυση όσον αφορά το φύλο των συμμετεχόντων της μελέτης. Όπως διαπιστώνεται, λίγο περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες ήταν γυναίκες.

Πίνακας 3.1
Το φύλο των συμμετεχόντων

	N	%
Άντρας	46	44,7
Γυναίκα	57	55,3
Σύνολο	103	100,0

Στον Πίνακα 3.2 παρουσιάζεται η αντίστοιχη ανάλυση για την ηλικία των συμμετεχόντων. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί από τον πίνακα, δεν υπήρχε κάποια ξεκάθαρη κεντρική τάση. Το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετεχόντων αφορούσε αυτούς που ήταν μεταξύ 49 και 50 ετών (39.8%).

Πίνακας 3.2
Η ηλικία των συμμετεχόντων

	N	%
Έως 30 ετών	4	3,9
31-40 ετών	13	12,6
41-50 ετών	41	39,8
51-60 ετών	30	29,1
Άνω των 61 ετών	15	14,6
Σύνολο	103	100,0

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται η ανάλυση για την επαγγελματική ιδιότητα των ατόμων της έρευνας. Λίγο περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες ήταν επιχειρηματίες και λίγο λιγότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες ήταν ελεγκτές.

Πίνακας 3.3
Η επαγγελματική ιδιότητα των συμμετεχόντων

	N	%
Ελεγκτής	47	45,6
Επιχειρηματίας	56	54,4
Σύνολο	103	100,0

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η ανάλυση για τη θέση εργασίας των συμμετεχόντων στη μελέτη. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, λίγο περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες ήταν ιδιωτικοί ή δημόσιοι υπάλληλοι και λίγο λιγότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες ήταν διευθυντικά στελέχη επιχείρησης ή προϊσταμένοι.

Πίνακας 3.4
Η θέση εργασίας των συμμετεχόντων

	N	%
Διευθυντικό Στέλεχος Επιχείρησης/ Προϊστάμενος	48	46,6
Ιδιωτικός Υπάλληλος/ Δημόσιος Υπάλληλος	55	53,4
Σύνολο	103	100,0

Στον Πίνακα 3.5 παρουσιάζονται τα έτη προϋπηρεσίας των ατόμων της έρευνας. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί από τον σχετικό πίνακα, δεν υπήρχε κάποια ξεκάθαρη κεντρική τάση στο εξεταζόμενο δείγμα. Το μεγαλύτερο ποσοστό αφορούσε τους συμμετέχοντες με 21 έως 30 έτη προϋπηρεσίας (35.9%).

Πίνακας 3.5**Τα έτη προϋπηρεσίας των συμμετεχόντων**

	N	%
Έως 10	15	14,6
11-20	30	29,1
21-30	37	35,9
31 και άνω	21	20,4
Σύνολο	103	100,0

Στον Πίνακα 3.6 παρουσιάζεται η ανάλυση για το εκπαιδευτικό επίπεδο των ατόμων του δείγματος. Τα πιο υψηλά ποσοστά αφορούσαν τους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που κατείχαν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών (37.9%) και τους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που κατείχαν προπτυχιακό τίτλο σπουδών (35%).

Πίνακας 3.6**Το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων**

	N	%
Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	1,9
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	25	24,3
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση-Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	36	35,0
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση-Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	37,9
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση-Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	1,0
Σύνολο	103	100,0

Στον Πίνακα 3.7 παρατίθεται η σχετική ανάλυση όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση των ατόμων του δείγματος. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, η πλειοψηφία των ατόμων του δείγματος ήταν έγγαμοι (73.8%).

Πίνακας 3.7**Η οικογενειακή κατάσταση των συμμετεχόντων**

	N	%
Άγαμος/η	27	26,2
Έγγαμος/η	76	73,8
Σύνολο	103	100,0

Στον Πίνακα 3.8 παρουσιάζονται τα περιγραφικά χαρακτηριστικά του πρώτου σκέλους του εργαλείου μέτρησης. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, σε όλες τις περιπτώσεις υπήρχε μια τιμή άνω του 2.5, που αναδεικνύει και τη συμφωνία των συμμετεχόντων με τις σχετικές δηλώσεις. Οι απαντήσεις στην ερώτηση όσον αφορά τις διεθνείς συνεργασίες με οργανισμούς που επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση της παραοικονομίας και οι απαντήσεις στην ερώτηση για τον έλεγχο και την αξιολόγηση των γνώσεων και δεξιοτήτων των στελεχών ήταν ωστόσο αρκετά χαμηλότερες από τις υπόλοιπες.

Πίνακας 3.8**Τα περιγραφικά χαρακτηριστικά του πρώτου σκέλους του εργαλείου μέτρησης**

	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση
Ελέγχονται και αξιολογούνται τακτικά οι γνώσεις και δεξιότητες των στελεχών	2.68	1.021
Γίνονται ενέργειες για την ενίσχυση των σχετικών γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων	2.82	1.081
Υπάρχει μια σαφής και ξεκάθαρη πολιτική	2.84	1.240
Υπάρχει ένα σαφές όραμα από πλευράς της διοίκησης	2.96	1.130
Το κλίμα που επικρατεί στον οργανισμό προάγει την αυτονομία κατά την ανάληψη πρωτοβουλιών από τους εργαζόμενους	2.81	1.190
Οι ελεγκτές είναι γνώστες της κείμενης νομοθεσίας και εκτελούν, με όλους τους τύπους και το κύρος που οφείλουν να διαθέτουν, ακέραια το καθήκον τους	3.26	1.177
Πραγματοποιούνται διεθνείς συνεργασίες με οργανισμούς που επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση του παραεμπορίου και της παραοικονομίας	2.64	1.188

Πραγματοποιούνται γενικοί έλεγχοι στην αγορά	3.28	1.290
Πραγματοποιούνται στοχευμένοι έλεγχοι στην αγορά	3.36	1.246
Στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου	26.12	8.970

Στον Πίνακα 3.9 παρουσιάζονται τα περιγραφικά χαρακτηριστικά του δεύτερου σκέλους του ερωτηματολογίου. Με εξαίρεση την έβδομη ερώτηση, υπήρχε συμφωνία των συμμετεχόντων με τις σχετικές τοποθετήσεις. Όπως διαπιστώνεται, οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονταν σε έντονο βαθμό τις αρνητικές συνέπειες του παρεμπορίου και της παραοικονομίας στην δημόσια εικόνα της χώρας, στην υγεία των καταναλωτών και στην ανάπτυξη ευρύτερων εγκληματικών δικτύων. Η ερώτηση με την πιο υψηλή μέση τιμή ήταν η έκτη, η οποία αφορά την χρήση χαμηλότερης ποιότητας προϊόντων από πλευράς των καταναλωτών. Η ερώτηση με την χαμηλότερη μέση τιμή ήταν η δεύτερη, που αφορούσε τα ελκυστικότερα ανώνυμα προϊόντα ίδιας τιμής.

Πίνακας 3.9 Τα περιγραφικά χαρακτηριστικά του δεύτερου σκέλους του εργαλείου μέτρησης

	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση
Η διακίνησή τους υποβαθμίζει την εικόνα της Ελληνικής αγοράς, ομοιάζοντάς την με παζάρι χώρας του τρίτου κόσμου	3.95	0.957
Είναι ελκυστικότερα από τα ανώνυμα ελληνικά ίδιας τιμής	2.92	1.375
Η διακίνησή τους μπορεί να υποθάλπει και διακίνηση κλοπιμαίων αντικειμένων	3.88	1.043
Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης και των μνημονίων κάλυψαν ανάγκες των καταναλωτών, εφόσον διατίθετο σε εξαιρετικά χαμηλές τιμές	3.68	1.118
Έχει αρνητικό αντίκτυπο στην υγεία των καταναλωτών λόγω αμφιβόλων εγκρίσεων για χρήση από άνθρωπο	3.98	1.201
Έχει ως αποτέλεσμα οι καταναλωτές να χρησιμοποιούν χαμηλότερης ποιότητας προϊόντα	4.12	1.059
Θεωρείτε ότι προάγει κοινωνικά το στυλ σας η χρήση αντιγράφων προϊόντων διάσημων και πανάκριβων οίκων, τα	2.32	1.449

γνήσια των οποίων δε θα σας επέτρεπε η οικονομική σας κατάσταση να αγοράσετε		
Διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	24.51	5.171

Στον Πίνακα 3.10 παρουσιάζονται τα περιγραφικά χαρακτηριστικά του τρίτου σκέλους του εργαλείου μέτρησης. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, οι αντιλαμβανόμενες επιδράσεις είναι ιδιαίτερα έντονες, καθώς σε όλες τις ερωτήσεις, εκτός από μία, η μέση τιμή είναι μεγαλύτερη του 4.

Πίνακας 3.10

Τα περιγραφικά χαρακτηριστικά του τρίτου σκέλους του εργαλείου μέτρησης

	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση
Πλήττει τα δημόσια έσοδα	4.43	0.907
Δημιουργεί δίκτυα που αξιοποιούνται για επιπρόσθετη εγκληματική δράση (π.χ. διακίνηση ανθρώπων)	4.05	1.040
Πλήττει την ανταγωνιστικότητα των νόμιμων επιχειρήσεων	4.46	0.937
Δημιουργεί συνθήκες διαφθοράς, ατασθαλιών και χρηματισμού στον κρατικό μηχανισμό	4.09	1.100
Έχει αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον	3.97	1.111
Θα στερήσει πόρους από την υγιή οικονομία και τελικά την ανάπτυξη	4.39	0.977

Πλήττει το αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης	4.27	1.073
Πλήττει την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας οικονομίας	4.38	0.968
Στερεί θέσεις υγιούς απασχόλησης	4.41	0.994
Προάγει τη «μαύρη» εργασία	4.43	1.020
Αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου	43.04	8.920

3.2 Επαγωγική Στατιστική

Στον Πίνακα 3.11 παρουσιάζεται η ανάλυση για τη σχέση του φύλου με τις στρατηγικές του κράτους όσον αφορά την αντιμετώπιση του παρεμπορίου. Όπως διαπιστώνεται, καμία εκ των αναλύσεων δεν οδήγησε σε σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους άντρες και στις γυναίκες της μελέτης. Μάλιστα, καμία εκ των εξεταζόμενων διαφορών δεν βρισκόταν κοντά στο όριο της στατιστικής σημαντικότητας. Στις περισσότερες ωστόσο περιπτώσεις, οι τιμές ήταν πιο υψηλές για τις γυναίκες έναντι των αντρών της έρευνας.

Πίνακας 3.11

Η σχέση του φύλου με τις στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου

	Φύλο	N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	P
Ελέγχονται και αξιολογούνται τακτικά οι γνώσεις και δεξιότητες των στελεχών	Άντρας	44	2,64	1,036	0.655
	Γυναίκα	54	2,72	,998	
Γίνονται ενέργειες για την ενίσχυση των σχετικών γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων	Άντρας	44	2,75	1,123	0.574
	Γυναίκα	54	2,87	1,065	
Υπάρχει μια σαφής και ξεκάθαρη πολιτική	Άντρας	45	2,87	1,272	0.845
	Γυναίκα	55	2,82	1,234	
Υπάρχει ένα σαφές όραμα από πλευράς της διοίκησης	Άντρας	44	3,11	1,262	0.304
	Γυναίκα	54	2,83	1,356	
Το κλίμα στον οργανισμό προάγει την αυτονομία κατά την ανάληψη πρωτοβουλιών από τους εργαζόμενους	Άντρας	43	2,72	1,141	0.492
	Γυναίκα	54	2,89	1,239	
	Άντρας	42	3,38	1,248	0.343

Οι ελεγκτές είναι γνώστες της κείμενης νομοθεσίας και εκτελούν, με όλους τους τύπους και το κύρος που οφείλουν να διαθέτουν, ακέραια το καθήκον τους.	Γυναίκα	54	3,17	1,112	
Πραγματοποιούνται διεθνείς συνεργασίες με οργανισμούς που επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση του παραεμπορίου και της παραοικονομίας	Άντρας	40	2,53	1,154	0.417
	Γυναίκα	49	2,73	1,221	
Πραγματοποιούνται γενικοί έλεγχοι στην αγορά	Άντρας	44	3,16	1,380	0.441
	Γυναίκα	55	3,38	1,225	
Πραγματοποιούνται στοχευμένοι έλεγχοι στην αγορά	Άντρας	44	3,20	1,340	0.296
	Γυναίκα	55	3,49	1,169	
Στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου	Άντρας	38	25,50	9,264	0.602
	Γυναίκα	43	26,67	8,787	

Στον Πίνακα 3.12 παρουσιάζεται η αντίστοιχη ανάλυση για την διακίνηση προϊόντων απομίμησης και παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Ούτε σε αυτή την περίπτωση προέκυψαν σημαντικές διαφορές μεταξύ των αντρών και των γυναικών της μελέτης. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, καμία εκ των σχετικών αναλύσεων δεν οδήγησε σε στατιστικά σημαντικές σχέσεις ανάμεσα στις επιμέρους μεταβλητές.

Πίνακας 3.12

**Η σχέση του φύλου με την διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης
στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία**

	Φύλο	N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p
Η διακίνησή τους υποβαθμίζει την εικόνα της Ελληνικής αγοράς, ομοιάζοντάς την με παζάρι χώρας του τρίτου κόσμου	Άντρας	45	3,84	1,021	0.363
	Γυναίκα	55	4,04	,902	
Είναι ελκυστικότερα από τα ανώνυμα ελληνικά ίδιας τιμής	Άντρας	45	3,07	1,468	0.289
	Γυναίκα	54	2,80	1,294	
Η διακίνησή τους μπορεί να υποθάλπει και διακίνηση κλοπιμαίων αντικειμένων	Άντρας	42	3,88	1,109	0.854
	Γυναίκα	55	3,87	1,001	
Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης και των μνημονίων κάλυψαν ανάγκες των καταναλωτών, εφόσον διατίθετο σε εξαιρετικά χαμηλές τιμές	Άντρας	45	3,69	1,083	0.991
	Γυναίκα	55	3,67	1,156	
Έχει αρνητικό αντίκτυπο στην υγεία των καταναλωτών λόγω αμφιβόλων εγκρίσεων για χρήση από άνθρωπο	Άντρας	44	3,93	1,208	0.689
	Γυναίκα	54	4,02	1,205	
	Άντρας	41	3,95	1,182	0.240

Έχει ως αποτέλεσμα οι καταναλωτές να χρησιμοποιούν χαμηλότερης ποιότητας προϊόντα	Γυναίκα	55	4,25	,947	
Θεωρείτε ότι προάγει κοινωνικά το στυλ σας η χρήση αντιγράφων προϊόντων διάσημων και πανάκριβων οίκων, τα γνήσια των οποίων δε θα σας επέτρεπε η οικονομική σας κατάσταση να αγοράσετε	Αντρας Γυναίκα	43 56	2,51 2,18	1,518 1,390	0.297
Διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	Αντρας Γυναίκα	39 48	24,6923 24,3750	5,42486 5,00903	0.837

Η σχέση του φύλου με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου παρουσιάζεται ακολούθως. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, καμία εκ των σχετικών αναλύσεων δεν οδήγησε σε στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των αντρών και των γυναικών της έρευνας.

**Πίνακας 3.13 Η σχέση του φύλου με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες της
παραοικονομίας και του παρεμπορίου**

	Φύλο	N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p
Πλήττει τα δημόσια έσοδα	Άντρας	45	4,47	,919	0.601
	Γυναίκα	57	4,40	,904	
Δημιουργεί δίκτυα που αξιοποιούνται για επιπρόσθετη εγκληματική δράση (π.χ. διακίνηση ανθρώπων)	Άντρας	43	3,98	1,102	0.631
	Γυναίκα	53	4,11	,993	
Πλήττει την ανταγωνιστικότητα των νόμιμων επιχειρήσεων	Άντρας	46	4,48	,913	0.836
	Γυναίκα	57	4,44	,964	
Δημιουργεί συνθήκες διαφθοράς, ατασθαλιών και χρηματισμού στον κρατικό μηχανισμό	Άντρας	43	3,91	1,151	0.104
	Γυναίκα	54	4,24	1,045	
Έχει αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον	Άντρας	44	3,86	1,047	0.193
	Γυναίκα	55	4,05	1,161	
Θα στερήσει πόρους από την υγιή οικονομία και τελικά την ανάπτυξη	Άντρας	45	4,38	,984	0.883
	Γυναίκα	57	4,40	,979	
Πλήττει το αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης	Άντρας	46	4,22	1,094	0.530
	Γυναίκα	56	4,32	1,064	
Πλήττει την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας οικονομίας	Άντρας	45	4,29	1,014	0.355
	Γυναίκα	56	4,45	,933	
	Άντρας	46	4,30	,986	0.118

Στερεί θέσεις υγιούς απασχόλησης	Γυναίκα	57	4,49	1,002	
Προάγει τη «μαύρη» εργασία	Άντρας	45	4,38	,960	0.261
	Γυναίκα	57	4,47	1,071	
Αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου	Άντρας	40	42,1750	8,84014	0.198
	Γυναίκα	50	43,7400	9,01203	

Στον Πίνακα 3.14 παρουσιάζεται η σχέση ανάμεσα στην ηλικία και στις στρατηγικές του κράτους έναντι της αντιμετώπισης του παρεμπορίου. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, δεν υπήρχε διαφορά ανάμεσα στις επιμέρους ηλικιακές ομάδες. Ωστόσο, στην περίπτωση της πραγματοποίησης στοχευμένων μελετών στην ελληνική αγορά η απουσία διαφορών ήταν οριακή ($p=0.089$).

Πίνακας 3.14

Η σχέση ανάμεσα στην ηλικία και στις στρατηγικές του κράτους έναντι της αντιμετώπισης του παρεμπορίου

	N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	P		
Ελέγχονται και αξιολογούνται τακτικά οι γνώσεις και δεξιότητες των στελεχών	Έως 30 ετών	4	2,75	1,708	0.538	
	31-40 ετών	12	3,08	,793		
	41-50 ετών	38	2,68	1,093		
	51-60 ετών	29	2,59	,907		
	Άνω των 61 ετών	15	2,53	,990		
	Σύνολο	98	2,68	1,011		
	Έως 30 ετών	4	2,50	1,291		0.559

Γίνονται ενέργειες για την ενίσχυση των σχετικών γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων	31-40 ετών	12	3,25	1,055	
	41-50 ετών	38	2,79	1,212	
	51-60 ετών	30	2,70	,952	
	Άνω των 61 ετών	14	2,86	1,027	
	Σύνολο	98	2,82	1,087	
Υπάρχει μια σαφής και ξεκάθαρη πολιτική	Έως 30 ετών	4	3,25	1,708	0.921
	31-40 ετών	13	2,85	1,214	
	41-50 ετών	39	2,82	1,254	
	51-60 ετών	29	2,72	1,222	
	Άνω των 61 ετών	15	3,00	1,309	
	Σύνολο	100	2,84	1,245	
Υπάρχει ένα σαφές όραμα από πλευράς της διοίκησης	Έως 30 ετών	4	2,75	1,258	0.545
	31-40 ετών	13	3,54	1,330	
	41-50 ετών	38	2,95	1,293	
	51-60 ετών	29	2,79	1,346	
	Άνω των 61 ετών	14	2,86	1,351	
	Σύνολο	98	2,96	1,315	
Το κλίμα που επικρατεί στον οργανισμό προάγει την αυτονομία κατά την	Έως 30 ετών	4	3,50	1,732	0.179

ανάληψη πρωτοβουλιών από τους εργαζόμενους	31-40 ετών	12	3,50	1,168	
	41-50 ετών	37	2,78	1,158	
	51-60 ετών	30	2,63	1,066	
	Άνω των 61 ετών	14	2,50	1,286	
	Σύνολο	97	2,81	1,193	
Οι ελεγκτές είναι γνώστες της κείμενης νομοθεσίας και εκτελούν, με όλους τους τύπους και το κύρος που οφείλουν να διαθέτουν, ακέραια το καθήκον τους	Έως 30 ετών	4	3,25	1,708	0.922
	31-40 ετών	10	3,50	1,354	
	41-50 ετών	38	3,29	1,228	
	51-60 ετών	29	3,24	1,057	
	Άνω των 61 ετών	15	3,07	1,100	
	Σύνολο	96	3,26	1,172	
Πραγματοποιούνται διεθνείς συνεργασίες με οργανισμούς που επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση του παραεμπορίου και της παραοικονομίας	Έως 30 ετών	4	2,75	1,708	0.772
	31-40 ετών	11	3,09	1,375	
	41-50 ετών	34	2,65	1,098	
	51-60 ετών	27	2,48	1,087	
	Άνω των 61 ετών	13	2,54	1,391	
	Σύνολο	89	2,64	1,189	
Πραγματοποιούνται γενικοί έλεγχοι στην αγορά	Έως 30 ετών	4	3,25	1,708	0.732

	31-40 ετών	12	3,67	1,371	
	41-50 ετών	39	3,13	1,281	
	51-60 ετών	29	3,38	1,321	
	Άνω των 61 ετών	15	3,20	1,207	
	Σύνολο	99	3,28	1,294	
Πραγματοποιούνται στοχευμένοι έλεγχοι στην αγορά	Έως 30 ετών	4	3,50	1,732	0.089
	31-40 ετών	13	4,08	,954	
	41-50 ετών	38	3,03	1,241	
	51-60 ετών	29	3,55	1,242	
	Άνω των 61 ετών	15	3,20	1,207	
	Σύνολο	99	3,36	1,249	
	Στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου	Έως 30 ετών	4	27,5000	
	31-40 ετών	9	32,6667	7,19375	
	41-50 ετών	32	25,4063	9,39066	
	51-60 ετών	25	24,9600	7,53038	
	Άνω των 61 ετών	11	25,0000	9,54987	
	Σύνολο	81	26,1235	8,97689	

Στον Πίνακα 3.15 παρουσιάζεται η σχέση της ηλικίας με την διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Ανάμεσα στις επιμέρους ηλικιακές ομάδες δεν καταγράφηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές. Μάλιστα, καμία εκ των εξεταζόμενων σχέσεων δεν ήταν κοντά στο όριο της στατιστικής σημαντικότητας. Η σχέση που ήταν πιο κοντά στη σημαντικότητα αφορούσε την δεύτερη μεταβλητή, όντας αρκετά μακριά από το όριο της σημαντικότητας ($p=0.140$).

Πίνακας 3.15

Η σχέση της ηλικίας με την διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία

		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	P
Η διακίνησή τους υποβαθμίζει την εικόνα της Ελληνικής αγοράς, ομοιάζοντάς την με παζάρι χώρας του τρίτου κόσμου	Έως 30 ετών	4	4,00	,816	0.991
	31-40 ετών	13	3,92	,862	
	41-50 ετών	38	3,97	,972	
	51-60 ετών	30	3,87	1,074	
	Άνω των 61 ετών	15	4,07	,884	
	Σύνολο	100	3,95	,957	
Είναι ελκυστικότερα από τα ανώνυμα ελληνικά ίδιας τιμής	Έως 30 ετών	4	2,50	1,915	0.140
	31-40 ετών	13	3,46	1,266	
	41-50 ετών	38	2,55	1,309	
	51-60 ετών	30	2,97	1,402	

	Άνω των 61 ετών	14	3,43	1,284	
	Σύνολο	99	2,92	1,375	
Η διακίνησή τους μπορεί να υποθάλπτει και διακίνηση κλοπιμαίων αντικειμένων	Έως 30 ετών	4	4,50	,577	0.732
	31-40 ετών	13	4,00	,913	
	41-50 ετών	36	3,75	1,156	
	51-60 ετών	29	3,83	1,071	
	Άνω των 61 ετών	15	4,00	,926	
	Σύνολο	97	3,88	1,043	
	Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης και των μνημονίων κάλυψαν ανάγκες των καταναλωτών, εφόσον διατίθετο σε εξαιρετικά χαμηλές τιμές	Έως 30 ετών	4	3,50	
31-40 ετών		13	4,00	1,080	
41-50 ετών		38	3,53	1,246	
51-60 ετών		30	3,63	1,098	
Άνω των 61 ετών		15	3,93	,799	
Σύνολο		100	3,68	1,118	
Έχει αρνητικό αντίκτυπο στην υγεία των καταναλωτών λόγω αμφιβόλων εγκρίσεων για χρήση από άνθρωπο		Έως 30 ετών	4	4,00	,816
	31-40 ετών	13	4,23	1,166	

	41-50 ετών	38	3,66	1,400	
	51-60 ετών	28	4,18	1,056	
	Άνω των 61 ετών	15	4,20	,941	
	Σύνολο	98	3,98	1,201	
Έχει ως αποτέλεσμα οι καταναλωτές να χρησιμοποιούν χαμηλότερης ποιότητας προϊόντα	Έως 30 ετών	4	4,75	,500	0.514
	31-40 ετών	12	4,25	,866	
	41-50 ετών	38	3,95	1,089	
	51-60 ετών	29	4,17	1,227	
	Άνω των 61 ετών	13	4,23	,832	
	Σύνολο	96	4,13	1,059	
	Θεωρείτε ότι προάγει κοινωνικά το στυλ σας η χρήση αντιγράφων προϊόντων διάσημων και πανάκριβων οίκων, τα γνήσια των οποίων δε θα σας επέτρεπε η οικονομική σας κατάσταση να αγοράσετε	Έως 30 ετών	4	2,00	
31-40 ετών	12	2,25	1,545		
41-50 ετών	39	2,56	1,447		
51-60 ετών	30	2,07	1,413		
Άνω των 61 ετών	14	2,36	1,550		
Σύνολο	99	2,32	1,449		

Διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	Έως 30 ετών	4	25,2500	3,30404	0.261
	31-40 ετών	12	25,9167	4,62126	
	41-50 ετών	32	23,1250	5,84063	
	51-60 ετών	27	24,7407	5,31755	
	Άνω των 61 ετών	12	26,0833	3,31548	
	Σύνολο	87	24,5172	5,17117	

Στον Πίνακα 3.16 παρουσιάζεται η σχέση της ηλικίας με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, σε καμία εκ των σχετικών αναλύσεων δεν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές σχέσεις. Μάλιστα, καμία εκ των σχέσεων αυτών δεν ήταν κοντά στο όριο της στατιστικής σημαντικότητας.

Πίνακας 3.16

Η σχέση της ηλικίας με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου

		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	P
Πλήττει τα δημόσια έσοδα	Έως 30 ετών	4	3,75	,500	0.140
	31-40 ετών	13	4,46	,660	
	41-50 ετών	40	4,33	1,095	
	51-60 ετών	30	4,57	,858	

	Άνω των 61 ετών	15	4,60	,632	
	Σύνολο	102	4,43	,907	
Δημιουργεί δίκτυα που αξιοποιούνται για επιπρόσθετη εγκληματική δράση (π.χ. διακίνηση ανθρώπων)	Έως 30 ετών	4	4,25	,500	0.545
	31-40 ετών	13	4,46	,660	
	41-50 ετών	38	3,79	1,255	
	51-60 ετών	28	4,11	,994	
	Άνω των 61 ετών	13	4,23	,725	
	Σύνολο	96	4,05	1,040	
	Πλήττει την ανταγωνιστικότητα των νόμιμων επιχειρήσεων	Έως 30 ετών	4	4,25	
31-40 ετών		13	4,54	,776	
41-50 ετών		41	4,27	1,119	
51-60 ετών		30	4,50	,938	
Άνω των 61 ετών		15	4,87	,352	
Σύνολο		103	4,46	,937	
Δημιουργεί συνθήκες διαφθοράς, ατασθαλιών και χρηματισμού στον κρατικό μηχανισμό		Έως 30 ετών	4	3,75	,500
	31-40 ετών	13	4,54	,877	
	41-50 ετών	36	3,81	1,238	
	51-60 ετών	29	4,17	1,167	

	Άνω των 61 ετών	15	4,33	,724	
	Σύνολο	97	4,09	1,100	
Έχει αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον	Έως 30 ετών	4	3,75	,500	0.197
	31-40 ετών	13	4,15	,899	
	41-50 ετών	39	3,67	1,284	
	51-60 ετών	29	4,10	1,113	
	Άνω των 61 ετών	14	4,43	,646	
	Σύνολο	99	3,97	1,111	
Θα στερήσει πόρους από την υγιή οικονομία και τελικά την ανάπτυξη	Έως 30 ετών	4	4,50	,577	0.078
	31-40 ετών	13	4,46	,776	
	41-50 ετών	40	4,10	1,172	
	51-60 ετών	30	4,50	,938	
	Άνω των 61 ετών	15	4,87	,352	
	Σύνολο	102	4,39	,977	
Πληττει το αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης	Έως 30 ετών	4	4,00	,816	0.203
	31-40 ετών	13	4,38	,768	
	41-50 ετών	41	3,95	1,341	
	51-60 ετών	29	4,55	,870	

	Άνω των 61 ετών	15	4,60	,632	
	Σύνολο	102	4,27	1,073	
Πλήττει την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας οικονομίας	Έως 30 ετών	4	4,00	,816	0.337
	31-40 ετών	13	4,38	,768	
	41-50 ετών	40	4,18	1,196	
	51-60 ετών	29	4,52	,871	
	Άνω των 61 ετών	15	4,73	,458	
	Σύνολο	101	4,38	,968	
Στερεί θέσεις υγιούς απασχόλησης	Έως 30 ετών	4	3,50	1,291	0.357
	31-40 ετών	13	4,46	,776	
	41-50 ετών	41	4,32	1,150	
	51-60 ετών	30	4,53	,900	
	Άνω των 61 ετών	15	4,60	,737	
	Σύνολο	103	4,41	,994	
Προάγει τη «μαύρη» εργασία	Έως 30 ετών	4	4,25	,500	0.064
	31-40 ετών	13	4,77	,439	
	41-50 ετών	41	4,07	1,311	
	51-60 ετών	30	4,70	,794	

	Άνω των 61 ετών	14	4,64	,633	
	Σύνολο	102	4,43	1,020	
Αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου	Έως 30 ετών	4	40,0000	5,09902	0.180
	31-40 ετών	13	44,6154	5,82435	
	41-50 ετών	34	40,3529	11,02582	
	51-60 ετών	26	44,6923	8,76251	
	Άνω των 61 ετών	13	46,1538	3,57878	
	Σύνολο	90	43,0444	8,92026	

Στον Πίνακα 3.17 παρουσιάζεται η ανάλυση για τη σχέση της επαγγελματικής ιδιότητας με τις στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου. Οι ελεγκτές θεωρούσαν σε μεγαλύτερο βαθμό ότι υπάρχει ένα σαφές όραμα από πλευράς της διοίκησης ($p=0.035$). Επιπλέον, οι ελεγκτές είχαν μια πιο θετική αποτίμηση ως προς το βαθμό στον οποίο είναι γνώστες της νομοθεσίας και τον τρόπο με τον οποίο εκτελούν το καθήκον τους ($p=0.005$). Παρομοίως, οι ελεγκτές θεωρούσαν σε πιο μεγάλο βαθμό ότι λαμβάνουν χώρα διεθνείς συνεργασίες με οργανισμούς που επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση του παρεμπορίου και της παραοικονομίας ($p=0.020$). Υπήρχε επίσης μια οριακά μη στατιστικά σημαντική διαφορά, η οποία αφορούσε το κλίμα που επικρατεί στον οργανισμό, δηλαδή την πέμπτη ερώτηση ($p=0.078$). Στις περισσότερες ωστόσο μεταβλητές δεν υπήρχε κάποια σημαντική διαφορά ανάμεσα στις δύο εξεταζόμενες ομάδες.

Πίνακας 3.17 Η σχέση της επαγγελματικής ιδιότητας με τις στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου

	Επαγγελματική Ιδιότητα	Μέση N τιμή	Τυπική απόκλιση	p
Ελέγχονται και αξιολογούνται τακτικά οι γνώσεις και δεξιότητες των στελεχών	Ελεγκτής	462,76	,970	0.486
	Επιχειρηματίας	522,62	1,051	
Γίνονται ενέργειες για την ενίσχυση των σχετικών γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων	Ελεγκτής	472,87	1,055	0.617
	Επιχειρηματίας	512,76	1,124	
Υπάρχει μια σαφής και ξεκάθαρη πολιτική	Ελεγκτής	472,96	1,250	0.315
	Επιχειρηματίας	532,74	1,243	
Υπάρχει ένα σαφές όραμα από πλευράς της διοίκησης	Ελεγκτής	473,26	1,343	0.035
	Επιχειρηματίας	512,69	1,241	
Το κλίμα που επικρατεί στον οργανισμό προάγει την αυτονομία κατά την ανάληψη πρωτοβουλιών από τους εργαζόμενους	Ελεγκτής	463,04	1,134	0.078
	Επιχειρηματίας	512,61	1,218	
Οι ελεγκτές είναι γνώστες της κείμενης νομοθεσίας και εκτελούν, με όλους τους τύπους και το κύρος που οφείλουν να διαθέτουν, ακέραια το καθήκον τους	Ελεγκτής	453,62	,984	0.005
	Επιχειρηματίας	512,94	1,240	
Πραγματοποιούνται διεθνείς συνεργασίες με οργανισμούς που επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση του παρεμπορίου και της παραοικονομίας	Ελεγκτής	432,91	1,087	0.020
	Επιχειρηματίας	462,39	1,238	
Πραγματοποιούνται γενικοί έλεγχοι στην αγορά	Ελεγκτής	453,71	1,100	0.003
	Επιχειρηματίας	542,93	1,344	

Πραγματοποιούνται στοχευμένοι έλεγχοι στην αγορά	Ελεγκτής	463,78	1,134	0.002
	Επιχειρηματίας	533,00	1,240	
Στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου	Ελεγκτής	3928,8462	7,84903	0.008
	Επιχειρηματίας	4223,5952	9,30266	

Στον Πίνακα 3.18 παρουσιάζεται η σχέση της επαγγελματικής ιδιότητας με την διακίνηση προϊόντων παραποίησης και απομίμησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, οι ελεγκτές θεωρούσαν σε πιο μεγάλο βαθμό ότι αυτά γίνονται αντιληπτά ως πιο ελκυστικά από τα ανώνυμα ελληνικά ίδιας τιμής ($p=0.000$). Μέσω των σχετικών αναλύσεων δεν διαπιστώθηκε κάποια άλλη στατιστικά σημαντική διαφορά. Σε γενικές γραμμές, οι τιμές για τους ελεγκτές ήταν πιο υψηλές σε σύγκριση με τους επιχειρηματίες.

Πίνακας 3.18 Η σχέση της επαγγελματικής ιδιότητας με την διακίνηση προϊόντων παραποίησης και απομίμησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία

	Επαγγελματική Ιδιότητα	N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	P
Η διακίνησή τους υποβαθμίζει την εικόνα της Ελληνικής αγοράς, ομοιάζοντάς την με παζάρι χώρας του τρίτου κόσμου	Ελεγκτής	474	4,04	,977	0.301
	Επιχειρηματίας	533	3,87	,941	
Είναι ελκυστικότερα από τα ανώνυμα ελληνικά ίδιας τιμής	Ελεγκτής	463	2,28	1,361	0.010
	Επιχειρηματίας	532	2,60	1,321	
Η διακίνησή τους μπορεί να υποθάλπει και διακίνηση κλοπιμαίων αντικειμένων	Ελεγκτής	454	4,00	1,087	0.139
	Επιχειρηματίας	523	3,77	1,002	
	Ελεγκτής	463	3,83	1,039	0.252

Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης και των μνημονίων κάλυψαν ανάγκες των καταναλωτών, εφόσον διατίθετο σε εξαιρετικά χαμηλές τιμές	Επιχειρηματίας	543,56	1,176	
Έχει αρνητικό αντίκτυπο στην υγεία των καταναλωτών λόγω αμφιβόλων εγκρίσεων για χρήση από άνθρωπο	Ελεγκτής	454,13	1,120	0.245
	Επιχειρηματίας	533,85	1,262	
Έχει ως αποτέλεσμα οι καταναλωτές να χρησιμοποιούν χαμηλότερης ποιότητας προϊόντα	Ελεγκτής	444,20	1,047	0.426
	Επιχειρηματίας	524,06	1,074	
Θεωρείτε ότι προάγει κοινωνικά το στυλ σας η χρήση αντιγράφων προϊόντων διάσημων και πανάκριβων οίκων, τα γνήσια των οποίων δε θα σας επέτρεπε η οικονομική σας κατάσταση να αγοράσετε	Ελεγκτής	462,22	1,413	0.531
	Επιχειρηματίας	532,42	1,486	
Διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	Ελεγκτής	4025,2000	4,83152	0.328
	Επιχειρηματίας	4723,9362	5,42700	

Στον Πίνακα 3.19 παρουσιάζεται η σχέση της επαγγελματικής ιδιότητας με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου. Όπως διαπιστώνεται, οι ελεγκτές θεωρούσαν σε πιο μεγάλο βαθμό σε σχέση με τους επιχειρηματίες ότι αυτό πλήττει τα δημόσια έσοδα ($p=0.000$), ότι πλήττει το αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης ($p=0.013$), ότι στερεί θέσεις υγιούς απασχόλησης ($p=0.015$) και ότι προωθεί την «μαύρη» εργασία ($p=0.000$). Σε γενικές γραμμές, οι τιμές για τους ελεγκτές ήταν πιο υψηλές σε σχέση με τους επιχειρηματίες.

Πίνακας 3.19 Η σχέση της επαγγελματικής ιδιότητας με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου

	Επαγγελματική Ιδιότητα	N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p
Πλήττει τα δημόσια έσοδα	Ελεγκτής	474	79	,414	0.000
	Επιχειρηματίας	554	,13	1,090	
Δημιουργεί δίκτυα που αξιοποιούνται για επιπρόσθετη εγκληματική δράση (π.χ. διακίνηση ανθρώπων)	Ελεγκτής	474	,28	,800	0.093
	Επιχειρηματίας	493	,84	1,196	
Πλήττει την ανταγωνιστικότητα των νόμιμων επιχειρήσεων	Ελεγκτής	474	,62	,573	0.494
	Επιχειρηματίας	564	,32	1,146	
Δημιουργεί συνθήκες διαφθοράς, ατασθαλιών και χρηματισμού στον κρατικό μηχανισμό	Ελεγκτής	464	,26	,953	0.205
	Επιχειρηματίας	513	,94	1,207	
Έχει αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον	Ελεγκτής	464	,07	,929	0.777
	Επιχειρηματίας	533	,89	1,251	
Θα στερήσει πόρους από την υγιή οικονομία και τελικά την ανάπτυξη	Ελεγκτής	474	,60	,681	0.112
	Επιχειρηματίας	554	,22	1,150	
Πλήττει το αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης	Ελεγκτής	474	,57	,801	0.013
	Επιχειρηματίας	554	,02	1,209	
Πλήττει την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας οικονομίας	Ελεγκτής	464	,59	,652	0.163
	Επιχειρηματίας	554	,20	1,145	
Στερεί θέσεις υγιούς απασχόλησης	Ελεγκτής	474	,70	,623	0.015
	Επιχειρηματίας	564	,16	1,172	
Προάγει τη «μαύρη» εργασία	Ελεγκτής	474	,83	,380	0.000

	Επιχειρηματίας	554,09	1,251	
Αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου	Ελεγκτής	4445,4091	5,22658	0.131
	Επιχειρηματίας	4640,7826	10,98062	

Στον Πίνακα 3.20 παρουσιάζεται η σχέση ανάμεσα στον χρόνο προϋπηρεσίας και στις στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, ο χρόνος προϋπηρεσίας διαφοροποιούσε το αν υπάρχει ένα σαφές όραμα από πλευράς της διοίκησης, με τα άτομα με προϋπηρεσία έως 10 ετών να μοιράζονται σε πιο μεγάλο βαθμό αυτή την αντίληψη ($p=0.034$). Επίσης, ο χρόνος προϋπηρεσίας διαφοροποιούσε την αντίληψη για το κλίμα του οργανισμού, όπου και πάλι τα άτομα με μικρότερο χρόνο προϋπηρεσίας διακρίνονταν σε πιο μεγάλο βαθμό από τη σχετική αντίληψη ($p=0.023$). Στις υπόλοιπες μεταβλητές δεν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές με βάση τις τιμές της ανεξάρτητης μεταβλητής, αλλά ούτε και σχέσεις κοντά στο όριο της στατιστικής σημαντικότητας.

Πίνακας 3.20 Η σχέση του χρόνου προϋπηρεσίας με τις στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου

		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p
Ελέγχονται και αξιολογούνται τακτικά οι γνώσεις και δεξιότητες των στελεχών	Έως 10	15	3,13	1,125	0.291
	11-20	29	2,72	,960	
	21-30	35	2,49	1,011	
	31 και άνω	19	2,63	,955	
	Σύνολο	98	2,68	1,011	
Γίνονται ενέργειες για την ενίσχυση των σχετικών	Έως 10	15	2,93	1,033	0.939
	11-20	29	2,83	1,197	

Γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων	21-30	34	2,76	1,017	
	31 και άνω	20	2,80	1,152	
	Σύνολο	98	2,82	1,087	
Υπάρχει μια σαφής και ξεκάθαρη πολιτική	Έως 10	15	3,33	1,345	0.196
	11-20	30	2,73	1,143	
	21-30	36	2,58	1,131	
	31 και άνω	19	3,11	1,449	
	Σύνολο	100	2,84	1,245	
Υπάρχει ένα σαφές όραμα από πλευράς της διοίκησης	Έως 10	15	3,73	1,280	0.034
	11-20	30	2,83	1,315	
	21-30	35	2,60	1,265	
	31 και άνω	18	3,22	1,215	
	Σύνολο	98	2,96	1,315	
Το κλίμα που επικρατεί στον οργανισμό προάγει την αυτονομία κατά την ανάληψη πρωτοβουλιών από τους εργαζόμενους	Έως 10	14	3,71	1,326	0.023
	11-20	28	2,75	1,076	
	21-30	36	2,50	1,082	
	31 και άνω	19	2,84	1,214	
	Σύνολο	97	2,81	1,193	
Οι ελεγκτές είναι γνώστες της κείμενης νομοθεσίας και εκτελούν, με όλους τους τύπους και το κύρος	Έως 10	13	3,85	1,345	0.206
	11-20	29	3,21	1,373	
	21-30	35	3,11	,963	

που οφείλουν να διαθέτουν, ακέραια το καθήκον τους.	31 και άνω Σύνολο	19 96	3,21 3,26	1,032 1,172	
Πραγματοποιούνται διεθνείς συνεργασίες με οργανισμούς που επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση του παραεμπορίου και της παραοικονομίας	Έως 10 11-20 21-30 31 και άνω Σύνολο	12 28 31 18 89	2,83 2,82 2,29 2,83 2,64	1,467 1,156 902 1,425 1,189	0.336
Πραγματοποιούνται γενικοί έλεγχοι στην αγορά	Έως 10 11-20 21-30 31 και άνω Σύνολο	15 29 35 20 99	3,80 3,28 3,03 3,35 3,28	1,320 1,412 1,150 1,309 1,294	0.240
Πραγματοποιούνται στοχευμένοι έλεγχοι στην αγορά	Έως 10 11-20 21-30 31 και άνω Σύνολο	15 29 35 20 99	3,93 3,31 3,20 3,30 3,36	1,223 1,285 1,158 1,342 1,249	0.247
Στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παραεμπορίου	Έως 10 11-20 21-30	12 24 30	30,5833 26,3333 24,8333	10,04950 9,31416 8,04763	0.232

31 και άνω	15	24,8000	9,04907	
Σύνολο	81	26,1235	8,97689	

Στον Πίνακα 3.21 παρουσιάζεται η σχέση του χρόνου προϋπηρεσίας με την διακίνηση προϊόντων απομίμησης και παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Όπως διαπιστώνεται, το συνολικό σκορ διαφοροποιούταν σε οριακό βαθμό μεταξύ των επιμέρους ηλικιακών ομάδων ($p=0.048$), με πιο υψηλές τιμές για όσους είχαν προϋπηρεσία έως 10 έτη. Επιπλέον, διαφοροποιούταν η αποτίμηση ως προς το κατά πόσο έχει ως αποτέλεσμα οι καταναλωτές να χρησιμοποιούν χαμηλότερης ποιότητας προϊόντα ($p=0.017$), με πιο υψηλές τιμές και σε αυτή την περίπτωση για όσους είχαν έως 10 έτη προϋπηρεσίας.

Πίνακας 3.21

Η σχέση του χρόνου προϋπηρεσίας με την διακίνηση προϊόντων απομίμησης και παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία

		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	P
Η διακίνησή τους υποβαθμίζει την εικόνα της Ελληνικής αγοράς, ομοιάζοντάς την με παζάρι χώρας του τρίτου κόσμου	Έως 10	15	3,87	,640	0.175
	11-20	28	3,61	1,166	
	21-30	36	4,17	,775	
	30 και άνω	21	4,10	1,044	
	Σύνολο	100	3,95	,957	
Είναι ελκυστικότερα από τα ανώνυμα ελληνικά ίδιας τιμής	Έως 10	15	3,27	1,438	0.338
	11-20	28	2,68	1,362	
	21-30	35	3,11	1,301	

	30 και άνω	21	2,67	1,461	
	Σύνολο	99	2,92	1,375	
Η διακίνησή τους μπορεί να υποθάλπει και διακίνηση κλοπιμαίων αντικειμένων	Έως 10	14	4,29	,726	0.052
	11-20	28	3,36	1,283	
	21-30	35	4,09	,781	
	30 και άνω	20	3,95	1,050	
	Σύνολο	97	3,88	1,043	
Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης και των μνημονίων κάλυψαν ανάγκες των καταναλωτών, εφόσον διατίθετο σε εξαιρετικά χαμηλές τιμές	Έως 10	15	3,73	,884	0.620
	11-20	30	3,73	1,388	
	21-30	35	3,54	1,039	
	30 και άνω	20	3,80	1,005	
	Σύνολο	100	3,68	1,118	
Έχει αρνητικό αντίκτυπο στην υγεία των καταναλωτών λόγω αμφιβόλων εγκρίσεων για χρήση από άνθρωπο	Έως 10	14	4,43	,646	0.113
	11-20	28	3,39	1,524	
	21-30	36	4,14	1,018	
	30 και άνω	20	4,20	1,056	
	Σύνολο	98	3,98	1,201	
Έχει ως αποτέλεσμα οι καταναλωτές να χρησιμοποιούν	Έως 10	15	4,47	,743	0.017
	11-20	27	3,59	1,185	
	21-30	36	4,33	1,042	

χαμηλότερης ποιότητας προϊόντα	30 και άνω	18	4,22	,878	
	Σύνολο	96	4,13	1,059	
Θεωρείτε ότι προάγει κοινωνικά το στυλ σας η χρήση αντιγράφων προϊόντων διάσημων και πανάκριβων οίκων, τα γνήσια των οποίων δε θα σας επέτρεπε η οικονομική σας κατάσταση να αγοράσετε	Έως 10 11-20 21-30 30 και άνω Σύνολο	15 29 36 19 99	2,53 2,34 2,31 2,16 2,32	1,685 1,344 1,489 1,425 1,449	0.910
Διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	Έως 10 11-20 21-30 30 και άνω Σύνολο	14 24 32 17 87	26,5714 21,8750 25,2188 25,2353 24,5172	3,81725 6,79714 4,04598 4,25043 5,17117	0.048

Στον Πίνακα 3.22 παρουσιάζεται η σχέση του χρόνου προϋπηρεσίας με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες. Όπως διαπιστώνεται, η αρνητική επίδραση στο περιβάλλον γινόταν σε πιο μικρό αντιληπτή από όσους είχαν προϋπηρεσία 10-20 έτη, με τον χρόνο προϋπηρεσίας να διαφοροποιεί σε σημαντικό βαθμό την σχετική αποτίμηση ($p=0.021$). Μια ανάλογη διαφορά υπήρχε και όσον αφορά την θεώρηση πως στερεί πόρους από την υγιή οικονομία και τελικά από την ανάπτυξη ($p=0.026$). Συνολικά, οι επιμέρους ομάδες διέφεραν σε στατιστικά σημαντικό βαθμό ως προς τις αντιλαμβανόμενες συνέπειές τους ($p=0.046$). Στις υπόλοιπες περιπτώσεις δεν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές, αλλά ούτε και σχέσεις κοντά στο όριο της σημαντικότητας.

Πίνακας 3.22

Η σχέση του χρόνου προϋπηρεσίας με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες

		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	P
Πλήττει τα δημόσια έσοδα	Έως 10	15	4,27	,884	0.395
	10-20	29	4,17	1,256	
	20-30	37	4,59	,686	
	31 και άνω	21	4,62	,590	
	Σύνολο	102	4,43	,907	
Δημιουργεί δίκτυα που αξιοποιούνται για επιπρόσθετη εγκληματική δράση (π.χ. διακίνηση ανθρώπων)	Έως 10	15	4,13	,834	0.318
	10-20	27	3,74	1,403	
	20-30	35	4,03	,923	
	31 και άνω	19	4,47	,612	
	Σύνολο	96	4,05	1,040	
Πλήττει την ανταγωνιστικότητα των νόμιμων επιχειρήσεων	Έως 10	15	4,53	,834	0.117
	10-20	30	4,03	1,351	
	20-30	37	4,57	,647	
	31 και άνω	21	4,81	,402	
	Σύνολο	103	4,46	,937	
	Έως 10	14	4,07	1,072	0.218

Δημιουργεί συνθήκες διαφθοράς, ατασθαλιών και χρηματισμού στον κρατικό μηχανισμό	10-20	27	3,70	1,409	
	20-30	36	4,17	,971	
	31 και άνω	20	4,50	,688	
	Σύνολο	97	4,09	1,100	
Έχει αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον	Έως 10	15	4,27	,799	0.021
	10-20	29	3,38	1,347	
	20-30	35	4,14	,944	
	31 και άνω	20	4,30	,923	
	Σύνολο	99	3,97	1,111	
Θα στερήσει πόρους από την υγιή οικονομία και τελικά την ανάπτυξη	Έως 10	15	4,47	,834	0.026
	10-20	29	3,90	1,345	
	20-30	37	4,51	,768	
	31 και άνω	21	4,81	,402	
	Σύνολο	102	4,39	,977	
Πλήττει το αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης	Έως 10	15	4,27	,961	0.102
	10-20	30	3,80	1,472	
	20-30	37	4,43	,801	
	31 και άνω	20	4,70	,571	
	Σύνολο	102	4,27	1,073	
	Έως 10	15	4,27	,961	0.133
	10-20	29	4,03	1,267	

Πλήττει την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας οικονομίας	20-30	37	4,49	,837	
	31 και άνω	20	4,75	,444	
	Σύνολο	101	4,38	,968	
Στερεί θέσεις υγιούς απασχόλησης	Έως 10	15	4,47	,915	0.599
	10-20	30	4,07	1,363	
	20-30	37	4,57	,728	
	31 και άνω	21	4,57	,746	
	Σύνολο	103	4,41	,994	
Προάγει τη «μαύρη» εργασία	Έως 10	15	4,60	,828	0.509
	10-20	30	4,13	1,358	
	20-30	37	4,46	,931	
	31 και άνω	20	4,70	,571	
	Σύνολο	102	4,43	1,020	
Αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου	Έως 10	14	43,0714	8,20379	0.046
	10-20	26	39,0385	12,52990	
	20-30	32	43,9063	6,51232	
	31 και άνω	18	47,2778	3,46080	
	Σύνολο	90	43,0444	8,92026	

Στον Πίνακα 3.23 παρουσιάζεται η ανάλυση του εκπαιδευτικού επιπέδου σε σχέση με τις στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου. Σε γενικές γραμμές, το εκπαιδευτικό επίπεδο διαφοροποιούσε τη σχετική αποτίμηση. Δεδομένου πως οι

συμμετέχοντες Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και οι κάτοχοι Διδακτορικού Τίτλου Σπουδών ήταν ελάχιστοι αριθμητικά, δεν θα μπορούσαν να εξαχθούν σχετικά συμπεράσματα για αυτές τις ομάδες. Φαίνεται ωστόσο ότι οι συμμετέχοντες που ήταν κάτοχοι πτυχίου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, είτε προπτυχιακού, είτε μεταπτυχιακού, είχαν πιο θετική αποτίμηση από τους απόφοιτους Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για τις στρατηγικές του κράτους ($p=0.021$). Μια ανάλογη αποτίμηση υπήρχε και όσον αφορά την πραγματοποίηση στοχευμένων ελέγχων στην αγορά ($p=0.025$). Στις υπόλοιπες μεταβλητές δεν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές, ούτε σχέσεις κοντά στο όριο της σημαντικότητας. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις η απουσία διαφορών ήταν οριακή. Για παράδειγμα, στην ερώτηση «Οι ελεγκτές είναι γνώστες της κείμενης νομοθεσίας και εκτελούν, με όλους τους τύπους και το κύρος που οφείλουν να διαθέτουν, αμέριστα το καθήκον τους» η διαφορά ήταν αρκετά οριακή ($p=0.071$).

Πίνακας 3.23 Η σχέση του εκπαιδευτικού επιπέδου με τις στρατηγικές για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου

	N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	P	
Ελέγχονται και αξιολογούνται τακτικά οι γνώσεις και δεξιότητες των στελεχών	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	3,50	,707	0.199
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	24	2,33	1,049	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	32	2,88	1,008	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	2,72	,972	

	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	2,00	.	
	Σύνολο	98	2,68	1,011	
Γίνονται ενέργειες για την ενίσχυση των σχετικών γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,00	,000	0.411
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	24	2,63	1,096	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	32	2,88	1,129	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	2,85	1,065	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	2,00	.	
	Σύνολο	98	2,82	1,087	
Υπάρχει μια σαφής και ξεκάθαρη πολιτική	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,50	,707	0.052
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	24	2,42	1,139	

	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	34	3,00	1,073	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	2,92	1,365	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	1,00	.	
	Σύνολο	100	2,84	1,245	
Υπάρχει ένα σαφές όραμα από πλευράς της διοίκησης	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,50	,707	0.090
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	23	2,57	1,237	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	33	3,21	1,364	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	2,95	1,255	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	1,00	.	

	Σύνολο	98	2,96	1,315	
Το κλίμα που επικρατεί στον οργανισμό προάγει την αυτονομία κατά την ανάληψη πρωτοβουλιών από τους εργαζόμενους	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	1	4,00	.	0.226
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	23	2,35	1,191	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	33	3,00	1,090	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	2,90	1,252	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	3,00	.	
	Σύνολο	97	2,81	1,193	
	Οι ελεγκτές είναι γνώστες της κείμενης νομοθεσίας και εκτελούν, με όλους τους τύπους και το κύρος που οφείλουν να διαθέτουν, ακέραια το καθήκον τους	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	1	4,00	.
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση		25	2,72	1,061	
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών		32	3,44	1,216	

	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	37	3,43	1,144	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	4,00	.	
	Σύνολο	96	3,26	1,172	
Πραγματοποιούνται διεθνείς συνεργασίες με οργανισμούς που επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση του παραεμπορίου και της παραοικονομίας	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών Σύνολο	1 24 30 33 1 89	4,00 2,17 2,73 2,88 2,00 2,64	. 1,167 1,311 1,023 . 1,189	0.088
Πραγματοποιούνται γενικοί έλεγχοι στην αγορά	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,00	,000	0.067

	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	25	2,64	1,221	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	33	3,45	1,416	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	38	3,53	1,156	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	3,00	.	
	Σύνολο	99	3,28	1,294	
Πραγματοποιούνται στοχευμένοι έλεγχοι στην αγορά	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,00	,000	0.025
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	25	2,64	1,221	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	33	3,64	1,220	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	38	3,55	1,179	

	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	4,00	.	
	Σύνολο	99	3,36	1,249	
Στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	1	37,0000	.	0.021
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	20	20,7000	7,90137	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	27	28,4444	8,60828	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	32	27,3438	8,83033	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	22,0000	.	
	Σύνολο	81	26,1235	8,97689	

Στον Πίνακα 3.24 παρουσιάζεται η σχέση του εκπαιδευτικού επιπέδου με την διακίνηση προϊόντων παραποίησης και απομίμησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Όπως διαπιστώνεται, τα άτομα που ήταν απόφοιτοι Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης θεωρούσαν σε πιο μεγάλο βαθμό σε σχέση με τους άλλους ότι αυτά είναι ελκυστικότερα από τα ανώνυμα ελληνικά ίδιας τιμής ($p=0.033$),

Πίνακας 3.24 Η σχέση του εκπαιδευτικού επιπέδου με την διακίνηση προϊόντων παραποίησης και απομίμησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία

		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p		
<p>Η διακίνησή τους υποβαθμίζει την εικόνα της Ελληνικής αγοράς, ομοιάζοντάς την με παζάρι χώρας του τρίτου κόσμου</p>	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	3,50	,707	0.598		
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	24	3,92	1,248			
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	34	3,91	,866			
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	4,00	,858			
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	5,00	.			
	Σύνολο	100	3,95	,957			
	<p>Είναι ελκυστικότερα από τα ελληνικά ίδιας τιμής</p>	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,00		,000	0.033
		Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	23	2,17		1,267	

	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	34	3,15	1,306	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	3,08	1,403	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	4,00	.	
	Σύνολο	99	2,92	1,375	
Η διακίνησή τους μπορεί να υποθάλπει και διακίνηση κλοπιμαίων αντικειμένων	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,50	,707	0.329
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	24	3,58	1,248	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	32	3,84	,920	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	38	4,03	1,000	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	5,00	.	

	Σύνολο	97	3,88	1,043		
Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης και των μνημονίων κάλυψαν ανάγκες των καταναλωτών, εφόσον διατίθετο σε εξαιρετικά χαμηλές τιμές	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,00	,000	0.491	
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	25	3,36	1,254		
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	34	3,79	1,122		
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	38	3,79	1,044		
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	3,00	.		
	Σύνολο	100	3,68	1,118		
	Έχει αρνητικό αντίκτυπο στην υγεία των καταναλωτών λόγω αμφιβόλων εγκρίσεων για χρήση από άνθρωπο	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	3,50	2,121	0.842
		Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	23	3,74	1,389	
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών		34	4,21	,978		

	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	38	3,95	1,251	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	4,00	.	
	Σύνολο	98	3,98	1,201	
Έχει ως αποτέλεσμα οι καταναλωτές να χρησιμοποιούν χαμηλότερης ποιότητας προϊόντα	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,50	,707	0.690
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	22	3,77	1,445	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	34	4,26	,931	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	37	4,16	,898	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	5,00	.	
	Σύνολο	96	4,13	1,059	
Θεωρείτε ότι προάγει κοινωνικά το στυλ σας η χρήση αντιγράφων	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,50	,707	0.344

προϊόντων διάσημων και πανάκριβων οίκων, τα γνήσια των οποίων δε θα σας επέτρεπε η οικονομική σας κατάσταση να αγοράσετε	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	24	2,17	1,465	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	33	2,18	1,334	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	2,44	1,518	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	2,00	.	
	Σύνολο	99	2,32	1,449	
	Διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	28,5000	3,53553
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	20	22,0000	6,94338	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	29	25,1379	4,07715	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	35	25,1143	4,57468	

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	28,0000		
Σύνολο	87	24,5172	5,17117	

Στον Πίνακα 3.25 παρατίθεται η σχέση του εκπαιδευτικού επιπέδου με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες του παρεμπορίου και της παραοικονομίας. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, καμία εκ των εξεταζόμενων αναλύσεων δεν οδήγησε σε στατιστικά σημαντικές σχέσεις. Μάλιστα, σε καμία εκ των εξεταζόμενων περιπτώσεων οι σχέσεις αυτές δεν βρίσκονταν κοντά στο όριο της στατιστικής σημαντικότητας. Συνεπώς, το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων της έρευνας δεν φαίνεται να σχετίζεται με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες του παρεμπορίου και της παραοικονομίας.

Πίνακας 3.25

Η σχέση του εκπαιδευτικού επιπέδου με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες του παρεμπορίου και της παραοικονομίας

		N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p
Πλήττει τα δημόσια έσοδα"	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,00	,000	0.463
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	24	4,13	1,329	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	36	4,47	,845	

	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	4,59	,595	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	5,00	.	
	Σύνολο	102	4,43	,907	
Δημιουργεί δίκτυα που αξιοποιούνται για επιπρόσθετη εγκληματική δράση (π.χ. διακίνηση ανθρώπων)	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,00	,000	0.979
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	20	3,90	1,373	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	34	4,09	1,055	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	4,10	,882	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	4,00	.	
	Σύνολο	96	4,05	1,040	
Πλήττει την ανταγωνιστικότητα των νόμιμων επιχειρήσεων	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,50	,707	0.749

	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	25	4,32	1,249	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	36	4,53	,878	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	4,49	,790	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	4,00	.	
	Σύνολο	103	4,46	,937	
Δημιουργεί συνθήκες διαφθοράς, Πρωτοβάθμια ατασθαλιών και χρηματισμού στον κρατικό μηχανισμό	Εκπαίδευση	2	4,50	,707	0.963
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	23	3,91	1,443	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	32	4,13	1,157	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	4,15	,844	

	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Σπουδών Τίτλος	1	4,00	.	
	Σύνολο	97	4,09	1,100	
Έχει αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,50	,707	0.874
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	23	3,96	1,296	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Σπουδών Τίτλος	34	4,09	,965	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Σπουδών Τίτλος	39	3,85	1,159	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Σπουδών Τίτλος	1	4,00	.	
	Σύνολο	99	3,97	1,111	
Θα στερήσει πόρους από την υγιή οικονομία και τελικά την ανάπτυξη	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,50	,707	0.908
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	24	4,21	1,351	

	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	36	4,47	,878	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	4,41	,818	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	5,00	.	
	Σύνολο	102	4,39	,977	
Πλήττει το αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,00	,000	0.750
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	24	4,17	1,308	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	36	4,36	,899	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	4,26	1,117	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	5,00	.	

	Σύνολο	102	4,27	1,073	
Πλήττει την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας οικονομίας	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,00	,000	0.554
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	25	4,24	1,332	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Σπουδών	36	4,47	,845	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Σπουδών	37	4,41	,832	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Σπουδών	1	4,00	.	
	Σύνολο	101	4,38	,968	
	Στερεί θέσεις υγιούς απασχόλησης	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,00	
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	25	4,24	1,300	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Σπουδών	36	4,44	,939	

	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	4,49	,854	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	5,00	.	
	Σύνολο	103	4,41	,994	
Προάγει τη «μαύρη» εργασία	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	4,50	,707	0.947
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	24	4,21	1,351	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	36	4,44	,998	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	39	4,54	,822	
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	5,00	.	
	Σύνολο	102	4,43	1,020	
	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	2	42,5000	3,53553	0.939

Αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	19	40,7895	13,56703
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Προπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	31	43,4194	8,58982
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Μεταπτυχιακός Τίτλος Σπουδών	37	43,8649	6,26348
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση- Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών	1	45,0000	.
	Σύνολο	90	43,0444	8,92026

Στον Πίνακα 3.26 παρατίθεται η σχέση της οικογενειακής κατάστασης με τις στρατηγικές από πλευράς του κράτους. Όπως διαπιστώνεται, καμία εκ των εξεταζόμενων μεταβλητών δεν οδήγησε σε στατιστικά σημαντικές διαφορές. Μάλιστα, σε ορισμένες εκ των εξεταζόμενων μεταβλητών, όπως για παράδειγμα στην πρώτη, οι τιμές ήταν πιο υψηλές για τους έγγαμους, ενώ σε άλλες, όπως η τρίτη, οι τιμές ήταν πιο υψηλές για τους άγαμους. Σε γενικές ωστόσο γραμμές, δεν παρατηρούνταν ούτε σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις δύο ομάδες, ούτε κάποια σχετική κεντρική τάση.

Πίνακας 3.26 Η σχέση της οικογενειακής κατάστασης με τις αντιλαμβανόμενες στρατηγικές από πλευράς του κράτους

	Οικογενειακή Κατάσταση	N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	P
Ελέγχονται και αξιολογούνται τακτικά οι γνώσεις και δεξιότητες των στελεχών	Άγαμος/η	27	2,63	1,006	0.769
	Έγγαμος/η	71	2,70	1,020	
Γίνονται ενέργειες για την ενίσχυση των σχετικών γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων	Άγαμος/η	27	2,70	1,171	0.596
	Έγγαμος/η	71	2,86	1,060	
Υπάρχει μια σαφής και ξεκάθαρη πολιτική	Άγαμος/η	27	2,96	1,126	0.488
	Έγγαμος/η	73	2,79	1,291	
Υπάρχει ένα σαφές όραμα από πλευράς της διοίκησης	Άγαμος/η	27	2,93	1,357	0.855
	Έγγαμος/η	71	2,97	1,309	
Το κλίμα που επικρατεί στον οργανισμό προάγει την αυτονομία κατά την ανάληψη πρωτοβουλιών από τους εργαζόμενους	Άγαμος/η	25	2,88	1,269	0.747
	Έγγαμος/η	72	2,79	1,174	
Οι ελεγκτές είναι γνώστες της κείμενης νομοθεσίας και εκτελούν, με όλους τους τύπους και το κύρος που οφείλουν να διαθέτουν, αμέραια το καθήκον τους.	Άγαμος/η	25	3,20	1,291	0.793
	Έγγαμος/η	71	3,28	1,136	
Πραγματοποιούνται διεθνείς συνεργασίες με οργανισμούς που επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση του παραεμπορίου και της παραοικονομίας	Άγαμος/η	25	2,56	1,121	0.765
	Έγγαμος/η	64	2,67	1,222	
Πραγματοποιούνται γενικοί έλεγχοι στην αγορά	Άγαμος/η	26	3,04	1,311	0.261
	Έγγαμος/η	73	3,37	1,286	

Πραγματοποιούνται στοχευμένοι έλεγχοι στην αγορά	Άγαμος/η	273,33	1,240	0.884
	Έγγαμος/η	723,38	1,261	
Στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου	Άγαμος/η	2326,0870	9,75105	0.937
	Έγγαμος/η	5826,1379	8,74081	

Στον Πίνακα 3.27 παρουσιάζεται η σχέση της οικογενειακής κατάστασης με την διακίνηση προϊόντων απομίμησης και παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί, δεν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές έγγαμων και άγαμων σε καμία εκ των εξεταζόμενων παραμέτρων.

Πίνακας 3.27 Η σχέση της οικογενειακής κατάστασης με την διακίνηση προϊόντων απομίμησης και παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία

	Οικογενειακή Κατάσταση	N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	p
Η διακίνησή τους υποβαθμίζει την εικόνα της Ελληνικής αγοράς, ομοιάζοντάς την με παζάρι χώρας του τρίτου κόσμου	Άγαμος/η	273,78	,974		0.266
	Έγγαμος/η	734,01	,950		
Είναι ελκυστικότερα από τα ανώνυμα ελληνικά ίδιας τιμής	Άγαμος/η	263,00	1,497		0.699
	Έγγαμος/η	732,89	1,339		
Η διακίνησή τους μπορεί να υποθάλπει και διακίνηση κλοπιμαίων αντικειμένων	Άγαμος/η	263,73	1,185		0.571
	Έγγαμος/η	713,93	,990		
Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης και των μνημονίων κάλυψαν ανάγκες των καταναλωτών, εφόσον διατίθετο σε εξαιρετικά χαμηλές τιμές	Άγαμος/η	263,35	1,325		0.137
	Έγγαμος/η	743,80	1,020		
	Άγαμος/η	263,73	1,430		0.408

Έχει αρνητικό αντίκτυπο στην υγεία των καταναλωτών λόγω αμφιβόλων εγκρίσεων για χρήση από άνθρωπο	Έγγαμος/η	724,07	1,105	
Έχει ως αποτέλεσμα οι καταναλωτές να χρησιμοποιούν χαμηλότερης ποιότητας προϊόντα	Άγαμος/η	264,08	1,129	0.873
	Έγγαμος/η	704,14	1,040	
Θεωρείτε ότι προάγει κοινωνικά το στυλ σας η χρήση αντιγράφων προϊόντων διάσημων και πανάκριβων οίκων, τα γνήσια των οποίων δε θα σας επέτρεπε η οικονομική σας κατάσταση να αγοράσετε	Άγαμος/η	262,31	1,490	0.980
	Έγγαμος/η	732,33	1,444	
Διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	Άγαμος/η	2323,0000	5,65685	0.055
	Έγγαμος/η	6425,0625	4,91798	

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η ανάλυση για τη σχέση της οικογενειακής κατάστασης με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου. Όπως διαπιστώνεται, οι άγαμοι θεωρούσαν σε μικρότερο βαθμό πως πλήττει τα δημόσια έξοδα ($p=0.028$), πως πλήττει την ανταγωνιστικότητα των νόμιμων επιχειρήσεων ($p=0.035$) και πως πλήττει το αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης ($p=0.032$).

Πίνακας 3.28 Η σχέση της οικογενειακής κατάστασης με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου

	Οικογενειακή Κατάσταση	N	Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	P
Πλήττει τα δημόσια έσοδα	Άγαμος/η	27	4,15	1,027	0.028
	Έγγαμος/η	75	4,53	,844	
	Άγαμος/η	27	3,78	1,219	0.194

Δημιουργεί δίκτυα που αξιοποιούνται για Έγγραμος/η επιπρόσθετη εγκληματική δράση (π.χ. διακίνηση ανθρώπων)		694,16	,949	
Πλήττει την ανταγωνιστικότητα των νόμιμων επιχειρήσεων	Άγαμος/η	274,11	1,219	0.035
	Έγγραμος/η	764,58	,788	
Δημιουργεί συνθήκες διαφθοράς, ατασθαλιών και χρηματισμού στον κρατικό μηχανισμό	Άγαμος/η	263,85	1,190	0.180
	Έγγραμος/η	714,18	1,060	
Έχει αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον	Άγαμος/η	263,65	1,355	0.205
	Έγγραμος/η	734,08	,997	
Θα στερήσει πόρους από την υγιή οικονομία και τελικά την ανάπτυξη	Άγαμος/η	274,07	1,238	0.134
	Έγγραμος/η	754,51	,844	
Πλήττει το αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης	Άγαμος/η	273,81	1,388	0.032
	Έγγραμος/η	754,44	,889	
Πλήττει την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας οικονομίας	Άγαμος/η	264,04	1,216	0.091
	Έγγραμος/η	754,49	,844	
Στερεί θέσεις υγιούς απασχόλησης	Άγαμος/η	274,04	1,285	0.079
	Έγγραμος/η	764,54	,840	
Προάγει τη «μαύρη» εργασία	Άγαμος/η	274,19	1,210	0.131
	Έγγραμος/η	754,52	,935	
Αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου	Άγαμος/η	2439,91	10,934	0.126
	Έγγραμος/η	6644,18	7,856	

Στον Πίνακα 3.29 παρουσιάζεται η συσχέτιση του συνολικού σκορ των επιμέρους τμημάτων του ερωτηματολογίου. Όπως διαπιστώνεται, οι αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας παρουσίαζαν μια θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση με την

αντίληψη μερί διακίνησης προϊόντων απομίμησης και παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία ($r=0.408$, $p=0.000$). Επιπλέον, η μεταβλητή αυτή σχετιζόταν θετικά και σε στατιστικά σημαντικό βαθμό με τις στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου ($r=0.393$, $p=0.001$).

Πίνακας 3.29

Η συσχέτιση του συνολικού σκορ των επιμέρους τμημάτων του ερωτηματολογίου

		Στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου	Διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	Αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου
Στρατηγικές του κράτους για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου	R	1.000	0.393	0.192
	P	.	0.001	0.106
	N	81	73	72
Διακίνηση προϊόντων απομίμησης/ παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία	R	0.393	1.000	0.408
	P	0.001	.	0.000
	N	73	87	81
Αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παρεμπορίου	R	0.192	0.408	1.000
	P	0.106	0.000	.
	N	72	81	90

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Δίχως αμφιβολία, το παραεμπόριο συμβάλλει σε σημαντικό βαθμό στην παραοικονομία, πλήττοντας αρνητικά τόσο τα δημόσια έσοδα όσο και τον υγιή ανταγωνισμό ανάμεσα στις νόμιμες επιχειρήσεις. Η αντιμετώπιση του παρεμπορίου είναι επιβεβλημένη τόσο για την ενίσχυση των δημοσίων εσόδων, όσο και για άλλους λόγους, όπως η πάταξη της εγκληματικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, στη συγκεκριμένη έρευνα εξετάστηκε η αποτίμηση όσον αφορά το παραεμπόριο και την παραοικονομία από πλευράς 47 ελεγκτών και 56 επιχειρηματιών.

Με βάση την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε, μπορεί να προκύψουν οι εξής κεντρικές διαπιστώσεις:

- 1) υπάρχει μία ιδιαίτερα έντονη αρνητική αποτίμηση για το παραεμπόριο και την παραοικονομία από πλευράς των ελεγκτών και των επιχειρηματιών. Οι αντιλαμβανόμενες αρνητικές επιδράσεις είναι πολυδιάστατες, αφορώντας την οικονομία, την δημόσια εικόνα της χώρας, την δημόσια υγεία και το περιβάλλον.
- 2) οι συμμετέχοντες έχουν μία θετική αποτίμηση για τις στρατηγικές που χρησιμοποιούνται με στόχο την αντιμετώπιση του παρεμπορίου. Ωστόσο, για ορισμένες ενέργειες, όπως ο έλεγχος και η αξιολόγηση των γνώσεων και δεξιοτήτων των στελεχών και οι διεθνείς συνεργασίες με σχετικούς οργανισμούς, υπάρχει μία λιγότερο θετική αποτίμηση.
- 3) τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων διαφοροποιούν σε πολύ μικρό βαθμό την αποτίμηση όσον αφορά το παραεμπόριο κατά τρόπο με τον οποίον δεν μπορούν να εξαχθούν γενικευμένα συμπεράσματα
- 4) η ιδιότητα των συμμετεχόντων (ελεγκτής/ επιχειρηματίας) διαφοροποιεί ως ένα βαθμό την αποτίμησή τους για το ζήτημα. Ειδικότερα, οι ελεγκτές φαίνεται να θεωρούν σε μεγαλύτερο βαθμό πως υπάρχει ένας σαφής όραμα για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου στην χώρα, ενώ επίσης θεωρούν σε μεγαλύτερο βαθμό ότι οι ελεγκτές είναι γνώστες της κείμενης νομοθεσίας, εκτελώντας ακέραια το καθήκον τους. Επιπροσθέτως, οι ελεγκτές αντιλαμβάνονται σε μεγαλύτερο

βαθμό την πραγματοποίηση διεθνών συνεργασιών για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου σε σχέση με τους επιχειρηματίες. Επιπλέον, οι ελεγκτές θεωρούν σε μεγαλύτερο βαθμό πως τα προϊόντα του παρεμπορίου είναι ελκυστικότερα από τα ελληνικά προϊόντα ίδιας τιμής, θεωρούν σε μεγαλύτερο βαθμό ότι το παρεμπόριο πλήττει τα δημόσια έσοδα, τις θέσεις απασχόλησης και το αίσθημα κοινωνικής ευθύνης, καθώς και ότι προάγει τη μαύρη εργασία.

5) με βάση την ανάλυση συσχετίσεων, η αρνητική αντίληψη περί της διακίνησης προϊόντων απομίμησης και παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία σχετίζεται με τις αντιλαμβανόμενες συνέπειες της παραοικονομίας και του παραεμπορίου. Επιπροσθέτως, όσο πιο έντονη είναι η αντίληψη περί της αρνητικής επίδρασης που έχει η διακίνηση προϊόντων απομίμησης και παραποίησης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, τόσο πιο θετική είναι η αποτίμηση για τις στρατηγικές του κράτους στην αντιμετώπιση του προβλήματος.

Οι διαπιστώσεις της μελέτης μπορούν να μελετηθούν συγκριτικά με βάση την έως τώρα βιβλιογραφία. Μία πρώτη διαπίστωση έχει να κάνει με την αντίληψη περί πολυδιάστατων και αρνητικών επιδράσεων που συνεπάγεται το παρεμπόριο. Η αποτίμηση αυτή βρίσκεται σε σύμπλευση με την προγενέστερη βιβλιογραφία. Όπως αναφέρεται και στο θεωρητικό σκέλος της μελέτης, το παρεμπόριο πλήττει σε σημαντικό βαθμό την δημόσια υγεία λόγω της κυκλοφορίας φαρμάκων που δεν πληρούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις (Nayar et al., 2012), το περιβάλλον λόγω της αξιοποίησης των φυσικών πόρων κατά τρόπο που δεν βρίσκεται σε σύμπλευση με τις εθνικές νομοθεσίες και τις κατευθύνσεις των διεθνών οργανισμών (Picard, 2013) και σαφώς τα δημόσια έσοδα των κρατών που πλήττονται από αυτό (EuroPol, 2022). Συνεπώς, η αποτίμηση από πλευράς των συμμετεχόντων της μελέτης βρίσκεται σε σύμπλευση με τη διεθνή βιβλιογραφία όσον αφορά τις αρνητικές επιδράσεις που συνεπάγεται το παρεμπόριο.

Ως προς τις στρατηγικές για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου, αυτές αποτιμώνται από πλευράς των συμμετεχόντων θετικά. Ωστόσο, αναδεικνύονται δύο σχετικά προβλήματα, ένα το οποίο αφορά την αξιολόγηση των γνώσεων και δεξιοτήτων των στελεχών και ένα που αφορά τη συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς. Η αξιολόγηση των γνώσεων και δεξιοτήτων των στελεχών είναι συνάρτηση των κατευθύνσεων που απορρέουν από τη Νέα Δημόσια Διοίκηση, η οποία υπαγορεύει την αναγκαιότητα λειτουργίας των δημοσίων οργανισμών με βάση τις αρχές και τις μεθόδους των

επιχειρήσεων για τη βελτίωση της αποδοτικότητας τους (Lane, 2002). Η αξιολόγηση των στελεχών κρίνεται επομένως επιβεβλημένη προς αυτή την κατεύθυνση. Ωστόσο, είναι γεγονός πως στη χώρα μας η αξιολόγηση των στελεχών του δημοσίου έχει γίνει δεκτή με έντονο σκεπτικισμό και εν πολλοίς αποτέλεσε αντικείμενο κομματικών και πολιτικών διαφορών. Ως εκ τούτου, τα στελέχη της δημόσιας διοίκησης δεν φαίνεται να αξιολογούνται στο βαθμό στον οποίο θα έπρεπε ως προς τις σχετικές γνώσεις και δεξιότητες τους, παρ' ότι κατά τον τρόπο αυτό ενδεχομένως να βελτιωνόταν η συμβολή τους στην αντιμετώπιση του παρεμπορίου και της παραοικονομίας.

Όσον αφορά τις διεθνείς συνεργασίες, ένας γόνιμος προβληματισμός κατά την μετατροπή της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων στην ΑΑΔΕ, για παράδειγμα, αφορούσε τις διεθνείς συνεργασίες που θα όφειλε να αναπτύξει η τελευταία. Σε γενικές γραμμές, η μετάβαση αυτή έγινε αντιληπτή ως η μετάβαση σε μία νέα εποχή, προάγοντας τις διεθνείς συνεργασίες για την αντιμετώπιση του οικονομικού εγκλήματος (Γεμελιάρης, 2017). Στην πράξη ωστόσο φαίνεται πως κάτι τέτοιο δεν έχει πραγματοποιηθεί, καθώς από πλευράς των συμμετεχόντων της μελέτης διαπιστώνονται σημαντικά ελλείμματα και εμπόδια. Συνεπώς, η παρούσα μελέτη αναδεικνύει ένα χάσμα μεταξύ του οράματος κατά την ανάπτυξη της ΑΑΔΕ και της υφιστάμενης κατάστασης.

Μία ακόμα σημαντική διαπίστωση της μελέτης έχει να κάνει με τη διαφοροποίηση της αποτίμησης μεταξύ των επιχειρηματιών και των ελεγκτών. Ενδεχομένως οι διαφορές αυτές να είναι συνάρτηση της επίγνωσης που έχουν οι ελεγκτές περί του τρόπου λειτουργίας των ελεγκτικών μηχανισμών, κάτι που ισχύει κυρίως στην περίπτωση των στρατηγικών για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου. Ωστόσο, διαφορά φαίνεται να υπάρχει και στις αντιλαμβανόμενες συνέπειες του παρεμπορίου. Ως εκ τούτου, οι συνέπειες αυτές γίνονται αντιληπτές ως πιο αρνητικές από πλευράς των ελεγκτών σε σύγκριση με τους επιχειρηματίες. Κάτι τέτοιο ενδεχομένως να αποδίδεται σε μία διαφορά κουλτούρας ανάμεσα στους ελεγκτές και τους επιχειρηματίες, με τους τελευταίους να θεωρούν μεν το παρεμπόριο ως σημαντικό πρόβλημα, αλλά όχι τόσο σημαντικό σε σύγκριση με τους πρώτους. Συνεπώς, οι διαφορές των δύο ομάδων μπορούν να θεωρηθούν τόσο συνάρτηση της επίγνωσης τους περί του εξεταζόμενου ζητήματος, όσο και συνάρτηση των αντιλήψεων και πεποιθήσεων τους περί αυτού.

Με βάση τα παραπάνω, μπορούν να πραγματοποιηθούν ορισμένες πρακτικές προτάσεις για όσους χαράσσουν δημοσιονομικές πολιτικές στη χώρα μας με στόχο την αντιμετώπιση του παρεμπορίου και της παραοικονομίας.

Μία σχετική πρόταση έχει να κάνει με την συστηματική εφαρμογή της αξιολόγησης σε όλους τους ελεγκτικούς μηχανισμούς του κράτους που τάσσονται στην προώθηση του υγιούς εμπορίου και την περιστολή του παραεμπορίου, προκειμένου να αξιολογούνται οι γνώσεις και οι δεξιότητες των στελεχών όσον αφορά την αντιμετώπιση του παρεμπορίου. Δεύτερον, η συγκεκριμένη μελέτη καταλήγει στην αναγκαιότητα συνεργασιών με διεθνείς οργανισμούς για την αντιμετώπιση του παρεμπορίου και γενικότερα του οργανωμένου εγκλήματος. Συνεπώς, η χώρα μας οφείλει να δράσει προς αυτή την κατεύθυνση. Τρίτον, απαιτείται περαιτέρω ενημέρωση του επιχειρηματικού κόσμου (π.χ. μέσω πρωτοβουλιών του Επαγγελματικού Επιμελητηρίου) σχετικά με το παρεμπόριο και τις συνέπειες αυτού, καθώς η αποτίμηση των επιχειρηματιών περί των αρνητικών συνεπειών είναι χαμηλότερη από αυτή των ελεγκτών.

Σε κάθε περίπτωση, η συγκεκριμένη μελέτη αντιμετωπίζει ορισμένους περιορισμούς, που οφείλουν να επισημανθούν. Ένας πρώτος περιορισμός έχει να κάνει με το μέγεθος του εξεταζόμενου δείγματος. Πράγματι, ενδεχομένως το δείγμα της έρευνας να είναι μικρό προκειμένου να εξαχθούν ευρύτερα συμπεράσματα σχετικά με τους ελεγκτές και τους επιχειρηματίες της χώρας μας. Δεύτερον, οι μετρήσεις αναπτύχθηκαν συγκεκριμένα για το σκοπό της μελέτης, κάτι που από μεθοδολογικής απόψεως οδηγεί σε σημαντικούς περιορισμούς για μία έρευνα (Σταλίκας και συν., 2011). Τρίτον, ένας, περιορισμός έχει να κάνει με το κατά πόσο οι συμμετέχοντες πράγματι τοποθετήθηκαν με τον τρόπο που πιστεύουν για το εξεταζόμενο ζήτημα, ένας περιορισμός που ισχύει κυρίως στην περίπτωση των ελεγκτών. Ειδικότερα, στις μελέτες στις οποίες εξετάζεται η αποτίμηση εργαζομένων περί των φορέων στους οποίους εργάζονται συχνά τοποθετούνται κατά τρόπο γενικότερο με βάση την ικανοποίησή τους από τον εξεταζόμενο ζήτημα και όχι ως συνάρτηση των ειδικότερων ζητημάτων που μελετώνται (Robson, 2002). Συνεπώς, οι συμμετέχοντες της μελέτης που είναι ελεγκτές θα μπορούσαν να τοποθετούνται με βάση την ευρύτερη ικανοποίησή τους από τον τρόπο λειτουργίας των υπηρεσιών τους και όχι με βάση τα ερωτήματα τα οποία εξετάζονται μέσω του εργαλείου μέτρησης του χορηγήθηκε.

Με βάση τη στόχευση, τα αποτελέσματα και τους περιορισμούς της συγκεκριμένης μελέτης, μπορούν να πραγματοποιηθούν και ορισμένες προτάσεις για τη μελλοντική έρευνα. Μία πρώτη πρόταση έχει να κάνει με τη διερεύνηση του εξεταζόμενου ζητήματος από πλευράς των υπευθύνων χάραξης πολιτικών όσον αφορά την αντιμετώπιση του παραεμπορίου στη χώρα μας. Κατά τον τρόπο αυτό, θα μπορέσει να διαπιστωθεί αν η αποτίμηση αυτών είναι κοινή ή διαφορετική σε σχέση με την αποτίμηση από πλευράς των ελεγκτών και των επιχειρηματιών της μελέτης. Έτσι, θα μπορέσουν να αναδειχθούν κοινά σημεία και διαφορές στην αποτίμηση των τριών αυτών ομάδων. Δεύτερον, θα μπορούσαν να εξεταστούν μέσω μιας νέας έρευνας, ιδίως μέσω της χρήσης συνεντεύξεων, οι προτάσεις των ελεγκτών για τον τρόπο με τον οποίο είναι εφικτή η ενίσχυση της συνεργασίας με διεθνείς οργανισμούς που επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση του παραεμπορίου. Πράγματι, αν και η συγκεκριμένη μελέτη καταλήγει στη σχετική αναγκαιότητα, δεν είναι σαφές το πώς κάτι τέτοιο θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί. Ως εκ τούτου, θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μία έρευνα για τη μελέτη της αποτίμησης των ελεγκτών και των επιχειρηματιών σχετικά με αυτό το ζήτημα. Τρίτον, θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μία μελέτη όσον αφορά το παραεμπόριο και την παραοικονομία χρησιμοποιώντας το ίδιο εργαλείο μέτρησης και σε στελέχη της Υπηρεσίας Οργανωμένου Εγκλήματος και Εμπορίας Ανθρώπων, που επίσης εμπλέκονται στην αντιμετώπιση του παραεμπορίου. Κατά τον τρόπο αυτό, θα είναι εφικτή η κατάληξη σε ένα ευρύτερο σύνολο συμπερασμάτων για το εξεταζόμενο ζήτημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το παραεμπόριο και η παραοικονομία πλήττουν σε σημαντικό βαθμό τόσο τα δημόσια έσοδα όσο και τον οικονομικό ανταγωνισμό, εντός της χώρας, ανάμεσα στις νόμιμα και τις παρανόμως λειτουργούσες επιχειρήσεις, δημιουργούν έντονα ζητήματα ισότητας και δικαιοσύνης τόσο ατομικής όσο και στο επιχειρείν, αλλά και σε μεγάλο βαθμό απειλούν την ασφάλεια και την ειρήνη παγκοσμίως, αφού τα κέρδη που αποκομίζονται από τέτοιες δραστηριότητες φθάνουν να χρηματοδοτούν τρομοκρατικές ενέργειες ανα τον κόσμο.

Παράλληλα, αποτελούν σημαντικά προβλήματα, δεδομένου ότι συμβάλλουν στην ανάπτυξη εγκληματικών υποδομών που μπορούν να αξιοποιούνται και για άλλους σκοπούς. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες έχει γίνει μάλιστα ευρέως αποδεκτό ότι το παραεμπόριο και η παραοικονομία πλήττουν επίσης το περιβάλλον, αλλά και τη δημόσια υγεία, λόγω της κυκλοφορίας των φαρμάκων που αποτελούν απομίμηση των πραγματικών, αλλά και γενικότερα προϊόντων αμφιβόλου ποιότητας και καταλληλότητας για χρήση από τον άνθρωπο.

Στην Ελλάδα η παραοικονομία και το παραεμπόριο αποτελούν παραδοσιακά σημαντικά προβλήματα. Κατά τα τελευταία έτη πραγματοποιούνται συστηματικές προσπάθειες για την αντιμετώπιση τους. Ωστόσο, φαίνεται ότι υπάρχει σημαντικός δρόμος για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του παραεμπορίου και της παραοικονομίας.

Η συγκεκριμένη μελέτη εξέτασε την αποτίμηση επιχειρηματιών και ελεγκτών περί του σχετικού φαινομένου. Με βάση τη μελέτη που πραγματοποιήθηκε, προκύπτουν ορισμένες βασικές προτάσεις, οι οποίες αφορούν:

1. την αξιολόγηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων των στελεχών.
2. την ανάπτυξη διεθνών συνεργασιών των ελεγκτικών μηχανισμών του κράτους μας

3. την περαιτέρω ενημέρωση του επιχειρηματικού κόσμου για τις συνέπειες του παραεμπορίου και της παραοικονομίας.

Σε κάθε περίπτωση, η συγκεκριμένη μελέτη διακρίνεται από ορισμένους περιορισμούς, αλλά καταλήγει σε ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες διαπιστώσεις, όπως αυτές αναπτύχθηκαν ανωτέρω. Συνεπώς, προτείνεται η πραγματοποίηση μελλοντικών ερευνών για την πληρέστερη κατανόηση των φαινομένων του παραεμπορίου και της παραοικονομίας και η συνέχιση των προσπαθειών του κράτους για την περιστολή των φαινομένων με εντατικοποίηση ελέγχων, παροχή εξειδικευμένων σεμιναρίων για τα στελέχη του ελεγκτικού μηχανισμού του και καμπάνια για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του καταναλωτικού κοινού για την παραοικονομία και το παραεμπόριο, διότι σε μια εποχή που η κοινωνία μεταβάλλεται με γοργούς ρυθμούς, το παραεμπόριο παρουσιάζει καταπληκτική προσαρμοστικότητα και εφευρετικότητα και σε καινούργιους τομείς παράνομου επιχειρείν.

Βιβλιογραφία

Aldersdale J., Talmage J., & Freeman Y. (2006). *Measuring the Informal Economy – One neighborhood at a time*. Διαθέσιμο στο:

<https://www.brookings.edu/research/measuring-the-informal-economy-one-neighborhood-at-a-time/> Τελευταία πρόσβαση: 01.08.2022

Arrow, K. (1970). *Political and Economic Evaluation of Social Effects and Externalities*. National Bureau of Economic Research, pp. 1-30.

Βαβούρας Ι. (1989). Παραοικονομία και οικονομική πολιτική: Αλληλεξαρτήσεις/Θέσεις. Διαθέσιμο στο: <https://www.researchgate.net/publication/348382447>.

Βαβούρας Ι., & Βαβούρα Χ. (2019). *Οικονομική Πολιτική*. Τρίτη έκδοση. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, (σελ. 199-245).

Becker Gary, S. (1968). Crime and Punishment: An Economic Approach. *Essays in the Economics of Crime and Punishment*. s.l.:s.n., pp. 1-54.

Briscoe, I., Perdomo, C., & Burcher, C.U. (eds.). *Illicit Networks and Politics in Latin America*. Amsterdam: Netherlands Institute for Multiparty Democracy

BBC News. (15.06.2015). Profile: Mokhtar Belmokhtar',
<http://www.bbc.com/news/world-africa-21061480>

BBC News. (05.04.2013). Guinea-Bissau ex-navy chief in drugs arrest. Διαθέσιμο στο:
<http://www.bbc.com/news/world-africa-22030847>. Τελευταία πρόσβαση: 01.08.2022

BBC News. (30.08.2014). Iran President Rouhani hits out at US sanctions. Διαθέσιμο στο: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28997452>. Τελευταία πρόσβαση: 02.08.2022

Boeke J.H. (1953). *Economics & Economic Policy of Dual Societies, as exemplified by Indonesia*. New York: International Secretariat, Institute of Pacific Relations.

Γεμελιάρης, Ι. (2017). *Εκσυγχρονισμός λειτουργίας της τελωνειακής υπηρεσίας του υπουργείου οικονομικών στα πλαίσια μετατροπής της γενικής γραμματείας δημοσίων εσόδων (ΓΓΔΕ) σε ανεξάρτητη αρχή δημοσίων εσόδων (ΑΑΔΕ) και εναρμόνιση αυτής με την τελωνειακή διοίκηση και τους κανονισμούς της ευρωπαϊκής ένωσης-προτεινόμενες αλλαγές-μεταρρυθμίσεις*. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Σχολή Οικονομίας, Διοίκησης και Πληροφορικής, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, ΠΜΣ Επιχειρηματικότητα και Διακυβέρνηση, Μεταπτυχιακή Διατριβή.

Γεωργακόπουλος, Θ. (2016). *Η Φοροδιαφυγή Στην Ελλάδα - Μια Έρευνα*. Στο *διαΝΕΟσις*. Διαθέσιμο στο: https://www.dianeosis.org/2016/06/tax_evasion_in_greece/
Τελευταία πρόσβαση: 10.11.2022.

Cagan P. (1958). The demand for currency relative to total money supply, Occasional Paper No. 62, National Bureau of Economic Research, Washington D.C., U.S.A.

Chen M.A. (2012): Informal Economy: Definitions, Theories & Policies, Working Paper No. 1, WIEGO.

Croft, J. (27.01.2015). 'Putin Accused of presiding over 'mafia state' at Litvinenko probe', Financial Times, Διαθέσιμο στο: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/998d690c-a62c-11e4-9bd3-00144feab7de.html#axzz3UuujrUQt>. Τελευταία πρόσβαση: 20.07.2022

Dib, A., & Izquierdo, M. A. R. (2021). Terrorism and the Loss of Cultural Heritage: The Case of ISIS in Iraq and Syria. In *Transcultural Diplomacy and International Law in Heritage Conservation* (pp. 377-393). Springer, Singapore.

Ελευθερίου, Ι. (2011). *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα εν μέσω οικονομικής κρίσης*. Θεσσαλονίκη, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών (e-book).

EUIPO (2020). *Έκθεση για την κατάσταση σχετικά με την παραβίαση των ΔΔΙ για το 2020*. Διαθέσιμο στο: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2020_Status_Report_on_IPR_infringement/2020_Status_Report_on_IPR_infringement_exec_el.pdf Τελευταία πρόσβαση: 10.11.2022

Euromonitor International. (2013). The Illegal Alcoholic Beverages Market in Six Countries. Διαθέσιμο στο: <http://www.euromonitor.com/medialibrary/PDF/ILLEGALALCOHOLEUROMONITOR.pdf>. Τελευταία πρόσβαση: 01.08.2022

Europol. (2017). Crime in the age of technology – Europol’s Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017. Διαθέσιμο στο: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/crime-in-age-of-technology-%E2%80%93-europol%E2%80%99s-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017> Τελευταία πρόσβαση: 01.08.2022

Eurostat News Release, 44/2016, 4 March 2016. Record number of over 1.2 million first time asylum seekers registered in 2015. Διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf>. Τελευταία πρόσβαση: 02.08.2022

F.B.I. (2011). Operation Smoking Dragon’, *Federal Bureau of Investigation (FBI)*, 5 July 2011. Διαθέσιμο στο: http://www.fbi.gov/news/stories/2011/july/dragon_070511. Τελευταία πρόσβαση: 19.07.2022

Fearon, J. D. (2004). Why do some civil wars last so much longer than others?. *Journal of peace research*, 41(3), 275-301.

Giglio, M. (2015). Munzer al-Awad, ‘ISIS Operative: This Is How We Send Jihadis to Europe,’ BuzzFeed News, 30 January 2015. Διαθέσιμο στο:

<http://www.buzzfeed.com/mikegiglio/isis-operative-this-is-how-we-send-jihadis-to-europe#.cp0od4dZyE> Τελευταία πρόσβαση: 02.08.2022

Feige E. (1989). *The Underground Economics: Tax Evasion and information distortion*. Cambridge University Press: Cambridge

Finnish Institute of International Affairs. (2014). Illicit Trade Flows: How to deal with the neglected economic and security threat, Briefing Paper No. 151 Helsinki: Finnish Institute of International Affairs: March 12, 2014.

Gallagher, S. (2014). 'Update: Russians capture cigarette-smuggling drone', *Ars Technica*, 16 May 2014. Διαθέσιμο στο: <http://arstechnica.com/tech-policy/2014/05/russians-capture-cigarette-smuggling-drone/>. Τελευταία πρόσβαση: 02.08.2022

Gerxhani K. (2002). The Informal Sector in transition: Tax evasion in an institutional vacuum, PhD Thesis, Faculty FEB: Amsterdam School of Economics Research Institute (ASE – RI), The Netherlands.

Global Status Report on Alcohol and Health. Geneva: WHO.
http://www.who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol_report/msbgsruprofiles.pdf. Τελευταία πρόσβαση: 25.07.2022

Godfrey P.C. (2011). Toward a theory of the informal economy. *The Academy of Management Annals*, 5(1), 231-277.

Hart, K. (1971). Migration & Tribal Identity among. *Asian & African Studies*, 6(1), 21-36.

Ίδρυμα Μεσογειακών μελετών. (1993). *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA) (2013). *Illicit Networks and Politics in the Baltic States*. Διαθέσιμο στο: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/illicit-networks-and-politics-in-the-baltic-states.pdf> Τελευταία πρόσβαση: 10.11.2022

Interpol. (2022). Illicit Goods. Διαθέσιμο στο: <https://www.interpol.int/Crimes/Illicit-goods> Τελευταία πρόσβαση: 01.08.2022

Johnson, K. 'U.S. Strikes ISIS Oil Installations', *Foreign Policy*, 24 September 2014, <http://foreignpolicy.com/2014/09/24/u-s-strikes-isis-oil-installations/>.

Joossens, L., & Raw, M. (2012). From cigarette smuggling to illicit tobacco trade. *Tobacco Control*, 21(2), 230-234.

Καράγιωργας, Δ. (1981). *Φορολογικό καθεστώς, παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Κορομηλάς, Γ. (2009) Φοροδιαφυγή: Αιτίες και αντιμετώπιση. Διαθέσιμο στο: <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26533&subid=2&pubid=22057150>

Τελευταία πρόσβαση: 09.10.2022

Kaldor, N. (1956). *Indian Tax Reform: Report of a Survey*, Department of Economic Affairs, Ministry of Finance, India.

Kan, P. R., Bechtol, B. E., & Collins, R. M. (2010). *Criminal sovereignty: understanding North Korea's illicit international activities* (No. 36). Strategic Studies Institute, US Army War College.

Kar, D., & LeBlanc, B. (2014). *Illicit Financial Flows to and from the Philippines: A Study in Dynamic Simulation, 1960–2011*. Global Financial Integrity, February 2014, <http://www.gfintegrity.org/wp-content/uploads/2014/05/Illicit-Financial-Flows-to-and-from-the-Philippines-Final-Report.pdf>. Τελευταία πρόσβαση: 21.07.2022

Καρανίκας, Γ. (14.05.2019). *Παρεμπόριο: Στα 15 – 20 δις ευρώ εκτιμά η ΕΣΕΕ τις ετήσιες απώλειες της αγοράς*. Διαθέσιμο στο:

<https://esee.gr/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B5%CE%BC%CF%80%CF%8C%CF%81%CE%B9%CE%BF-%CF%83%CF%84%CE%B1-15-20-%CE%B4%CE%B9%CF%82-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%8E-%CE%B5%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BC%CE%AC-%CE%B7-%CE%B5%CF%83%CE%B5/> Τελευταία πρόσβαση: 10.11.2022

Katsouris, C., & Sayne, A. (2013). *Nigeria's criminal crude: International options to combat the export of stolen oil* (pp. 1-39). London: Chatham House.

Kinally, E. (2022). Afghanistan and the Global Heroin Trade. *BJPsych Open*, 8(S1), S56-S56.

Koufopoulou, P. Williams, C.C., Vozikis, A., & Souliotis, K. (2019) Shadow Economy: Definitions, terms & theoretical considerations *Advances in Management and Applied Economics*, 9(5), 35-37.

Lachenmeier, D. (2016). Unrecorded and illicit alcohol. Διαθέσιμο στο: http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0020/191360/2-Unrecorded-and-illicit-alcohol.pdf. Τελευταία πρόσβαση: 22.07.2022

Lallerstedt, K., & Wigell, M. (2014). 'Illicit Trade Flows: How to deal with the neglected economic and security threat', Finnish Institute of International Affairs (FIIA), Briefing Paper 151, 12 March 2014. Διαθέσιμο στο: http://www.fiaa.fi/en/publication/405/illicit_trade_flows/. Τελευταία πρόσβαση: 22.07.2022

Lane, J. E. (2002). *New public management: an introduction*. London: Routledge.

Levy, I., & Yusuf, A. (2021). How do terrorist organizations make money? Terrorist funding and innovation in the case of Al-Shabaab. *Studies in Conflict & Terrorism*, 44(12), 1167-1189.

Lewis W.A. (1954). Economic development with unlimited supplies of labour. *The Manchester School*, 22(2), 139-191.

Liang, B., Yang, X., Jiang, J., Zhou, B., Chen, H., Chen, R., ... & Liang, H. (2014). The efficacy of antiviral therapy and drug resistance analysis among HIV/AIDS patients with heroin addiction in Guangxi Zhuang Autonomous Region. *Zhonghua yu Fang yi xue za zhi [Chinese Journal of Preventive Medicine]*, 48(10), 851-856.

Lichtenwald, T. G., & Perri, F. S. (2013). Terrorist use of smuggling tunnels. *International Journal of Criminology and Sociology*, 2, 210-226.

Losby J.L., Else J.F., Kingslow M.E., Edgcomb E.L., Malm E.T., Kao V. (2002): Informal Economy Literature Review, ISED Consulting & Research/The Aspen Institute, U.S.A.

Μαραγκουδάκη, Δ. (19.06.2021). "Μάστιγα" το παρεμπόριο - Ανησυχητική στροφή στο ηλεκτρονικό. Διαθέσιμο στο: <https://www.capital.gr/oikonomia/3553929/-mastiga-to-paremporio-anisuxitiki-strofi-sto-ilektroniko> Τελευταία πρόσβαση: 10.11.2022

Maloney W.F. (1999). Does Informality Imply Segmentation in Urban Labor Markets? Evidence from Sectoral Transitions in Mexico. *The World Bank Economic Review*, 13 (2), 275-302.

Mills, H., Skodbo, S., & Blyth, P. (2013). Understanding Organized Crime: estimating the scale and the social and economic costs, UK Home Office, Research Report 73, October 2013. Διαθέσιμο στο: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/246390/horr73.pdf. Τελευταία πρόσβαση: 01.08.2022

Moisés, N. (2012). Mafia States: Organized Crime Takes Office, *Foreign Affairs*, May/June 2012 Issue, <http://www.foreignaffairs.com/articles/137529/moisés-naim/mafia-states> Τελευταία πρόσβαση: 01.08.2022

Μπασιμακοπούλου, Ε. (2016). *Φόροι και παραοικονομία: Μια μελέτη για τις χώρες του ΟΟΣΑ*. Δ.Ε. που κατατέθηκε στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Οικονομική και Επιχειρησιακή Στρατηγική του Τμήματος Οικονομικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Ναυτεμπορική (08.06.2021). *Παρεμπόριο: Προσεχώς νέοι σταθμοί ελέγχων για τον περιορισμό του*. Διαθέσιμο στο: <https://www.naftemporiki.gr/finance/653211/pareborio-prosechos-neoi-stathmoi-elegchon-gia-ton-periorismo-tou/> Τελευταία πρόσβαση: 10.11.2022.

Nayyar, G. M., Breman, J. G., Newton, P. N., & Herrington, J. (2012). Poor-quality antimalarial drugs in southeast Asia and sub-Saharan Africa. *The Lancet infectious diseases*, 12(6), 488-496.

Νεγρεπόντη- Δελιβάνη, Μ. (1991). *Η οικονομία της παραοικονομίας στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Otis, J. (2014). The FARC and Colombia's Illegal Drug Trade, *Wilson Center*, November 2014, http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/Otis_FARCDrugTrade2014.pdf.

Παλαιολόγος, Ι., & Κασσάρ, Γ. (2003). Εκτίμηση του μεγέθους της παραοικονομίας στην Ελλάδα 1960-2000. *Σπουδαί*, Τόμος 53, Τεύχος 3ο.

- Παπαδόπουλος, Κ. (2021). *Οι προσδιοριστικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη φοροδιαφυγή και φορολογική συμμόρφωση στην Ελλάδα. Εμπειρική ανάλυση και η σχέση της με την παραοικονομία - φοροαποφυγή*. Δ.Ε. που κατατέθηκε στο πλαίσιο λήψης διπλώματος από το Κοινό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών: «Τραπεζική, Λογιστική & Χρηματοοικονομική» του ΕΑΠ σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας.
- Παυλόπουλος, Π. (1987). *Παραοικονομία στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Picard, J. (2012). Can We Estimate the Global Scale and Impact of Illicit Trade?, in Miklaucic and Brewer (eds.), *Convergence: Illicit Networks and National Security in the Age of Globalization*. NY: National Defense University Press.
- Risen, J. (2008). Reports Link Karzai's Brother to Afghanistan Heroin Trade, *The New York Times*, 4 October 2008. Διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2008/10/05/world/asia/05afghan.html?pagewanted=all&r=0>. Τελευταία πρόσβαση: 26.07.2022
- Robson, C. (2002). *Real World Research: A Resource for Social Scientists and Practitioner-Researchers*. 2nd ed. Malden, MA: Blackwell.
- Routh, S. (2011). Building informal workers agenda: Imaging 'informal employment' in conceptual resolution of 'informality'. *Global Labour Journal*, 2 (3), 208-227.
- Σταλίκας, Α., Τριλίβα, Σ., & Ρούσση, Π. (2012). *Τα ψυχομετρικά εργαλεία στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.
- Sabra, M.M., Eltalla A.H.A., & Alfar A.R. (2015). The Shadow Economy in Palestine: Size & Causes. *International Journal of Economics & Finance*, 7(3), 98-108.
- Sanyal K. (2007). *Rethinking Capitalist Development: Primitive Accumulation, Governmentality & Post - Colonial Capitalis*. New Delhi: Routledge.
- Schneider, F. (1986). Estimating the size of the Danish shadow economy using the currency demand approach: An attempt. *Scandinavian Journal of Economics*, Vol. 88, No4, pp. 643-668.
- Schneider, F. (2013). Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2013: a Further Decline, pp 2-7.

- Schneider, F., & Buehn, A. (2013). Estimating the size of the shadow economy: Methods, problems and open questions.
- Scheinder, F., Enste, D. (2000). Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences. *Journal of Economic Literature*, Vol. XXXVIII, pp. 77–114.
- Schneider, F., & Enste, D. (2003). *Hiding in the shadows: the growth of the underground economy*. International Monetary Fund.
- Schneider, F., & Williams, C. (2013). The Shadow Economy. The Institute of Economic Affairs. Schneider, *Colin C. Williams 2013*, p.96
- Silvestri, G. (2012). sezione V penale; sentenza 9 marzo 2012-24 aprile 2012, n. 15727; Pres. Grassi, Est. Vessichelli, PM Iacoviello (concl. conf.); ric. Dell'Utri e Proc. gen. App. Palermo. Annulla App. Palermo 29 giugno 2010. *Il Foro Italiano*, 135(6), 333-334.
- Starvridis, J. (2013). *Convergence: Illicit networks and national security in the age of globalization*. Washington: Government Printing Office.
- Τάτσος, Ν. (2001). *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- The World Bank. (2011). Crime and Violence in Central America: A Development Challenge. Διαθέσιμο στο: http://siteresources.worldbank.org/INTLAC/Resources/FINAL_VOLUME_I_ENGLISH_CrimeAndViolence.pdf. Τελευταία πρόσβαση: 27.08.2022
- United Nations. (2022). Global drug use stable, but nearly 200,000 drug-related deaths still recorded—UN report'. Διαθέσιμο στο: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=48138#.VKkSDcYtx1M>. Τελευταία πρόσβαση: 01.08.2022
- Valencia, N., & Martinez, M. (2015). 'Drone carrying drugs crashes south of U.S. border', CNN, 23 January 2015. Διαθέσιμο στο: <http://edition.cnn.com/2015/01/22/world/drug-drone-crashes-us-mexico-border/>
- VanderBerg, N. (2014). The Informal Economy: A Literature Review, Working Paper.
- Villaveces-Izquierdo, S., & Uribe Burcher, C. (2013). 'Illicit Networks and Politics in the Baltic States', *International Institute for Democracy and Electoral Assistance*

(*International IDEA*) (Stockholm: International IDEA 2013). [Διαθέσιμο στο: http://www.idea.int/publications/illegal-networks-and-politics/loader.cfm?csModule=security/getfile&pageid=60609](http://www.idea.int/publications/illegal-networks-and-politics/loader.cfm?csModule=security/getfile&pageid=60609). Τελευταία πρόσβαση: 02.08.2022

Wallerstein, I. (2007). *World Systems Analysis* (5th Edition), Duke University Press, Durham, NC.

West, R., Townsend, J., Joossens, L., Arnott, D., & Lewis, S. (2008). Why combating tobacco smuggling is a priority. *Bmj*, 337.

Χύζ, Α. & Γκίκας, Γ. (2020). *Εγχειρίδιο σύγχρονης χρηματοοικονομικής*. Αθήνα: Εκδόσεις Πασχαλίδης.

Zionas, D.B. (2010). *Greece: In-work poverty and labour market segmentation*. Institute of Social Policy-National Centre for Social Research – ΕΚΚΕ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα 1. Οι μετρήσεις του ποσοτικού σκέλους

Μετρήσεις

Παρακαλώ να δώσετε ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ σε ΚΑΘΕ ΕΡΩΤΗΜΑ.

ΦΥΛΟ : Άντρας Γυναίκα

ΗΛΙΚΙΑ : Μέχρι 30 ετών

31-40 ετών

41-50 ετών

51-60 ετών

61 και άνω

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ : Επιχειρηματίας Ελεγκτής

ΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ : Διευθυντικό στέλεχος επιχείρησης/ Προϊστάμενος

Ιδιωτικός υπάλληλος/ δημόσιος υπάλληλος

ΧΡΟΝΟΣ ΠΡΟΫΠΗΡΕΣΙΑΣ: Μέχρι 10 έτη

11-20 έτη

21-30 έτη

31 και άνω έτη

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Μεταπτυχιακός/ Διδακτορικός Τίτλος Σπουδών

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ : Άγαμος-η Έγγαμος-η

1. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΕΜΠΟΡΙΟΥ

Κατά πόσο θεωρείτε ότι στις δημόσιες υπηρεσίες και τους οργανισμούς που ασχολούνται με την αντιμετώπιση του παραεμπορίου και της παραοικονομίας (π.χ. φοροελεγκτικές αρχές, λιμενικό, τελωνεία) ισχύουν τα παρακάτω

	1. ΚΑΘΟΛΟΥ	2. ΕΛΑΧΙΣΤΑ	3. ΩΣ ΕΝΑ ΒΑΘΜΟ	4. ΑΡΚΕΤΑ	5. ΣΤΟΝ ΑΠΟΛΥΤΟ ΒΑΘΜΟ	6. ΔΕΝ ΞΕΡΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ
1.1 Ελέγχονται και αξιολογούνται τακτικά οι γνώσεις και δεξιότητες των στελεχών						

1.2 Γίνονται ενέργειες για την ενίσχυση των σχετικών γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων						
1.3 Υπάρχει μια σαφής και ξεκάθαρη πολιτική						
1.4 Υπάρχει ένα σαφές όραμα από πλευράς της διοίκησης						
1.5 Το κλίμα που επικρατεί στον οργανισμό προάγει την αυτονομία κατά την ανάληψη πρωτοβουλιών από τους εργαζόμενους						
1.6 Οι ελεγκτές είναι γνώστες της κείμενης νομοθεσίας και εκτελούν, με όλους τους τύπους και το κύρος που οφείλουν να διαθέτουν, ακέραια το καθήκον τους.						
1.7 Πραγματοποιούνται διεθνείς συνεργασίες με οργανισμούς που επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση του παραεμπορίου και της παραοικονομίας						
1.8 Πραγματοποιούνται γενικοί έλεγχοι στην αγορά						
1.9 Πραγματοποιούνται στοχευμένοι έλεγχοι στην αγορά						

**2. ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΑΠΟΜΙΜΗΣΗΣ – ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ,
ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.**

Κατά πόσο θεωρείτε ότι στη χώρα μας κατά τη διακίνηση προϊόντων από τρίτες χώρες (Κίνα, Τουρκία), συνήθως απομιμητικά διάσημων οίκων, ισχύουν τα παρακάτω

	1. ΚΑΘΟΛΟΥ	2. ΕΛΑΧΙΣΤΑ	3. ΩΣ ΕΝΑ ΒΑΘΜΟ	4. ΑΡΚΕΤΑ	5. ΣΤΟΝ ΑΠΟΛΥΤΟ ΒΑΘΜΟ	6. ΔΕΝ ΞΕΡΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ
2.1 Η διακίνησή τους υποβαθμίζει την εικόνα της Ελληνικής αγοράς, ομοιάζοντάς την με παζάρι χώρας του τρίτου κόσμου.						
2.2 Είναι ελκυστικότερα από τα ανώνυμα ελληνικά ίδιας τιμής.						
2.3 Η διακίνησή τους μπορεί να υποθάλπτει και διακίνηση κλοπιμαίων αντικειμένων						
2.4 Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης και των μνημονίων κάλυψαν ανάγκες των καταναλωτών, εφόσον διατίθετο σε εξαιρετικά χαμηλές τιμές.						
2.5 Έχει αρνητικό αντίκτυπο στην υγεία των καταναλωτών λόγω αμφιβόλων εγκρίσεων για χρήση από άνθρωπο						
2.6 Έχει ως αποτέλεσμα οι καταναλωτές να χρησιμοποιούν χαμηλότερης ποιότητας προϊόντα.						
2.7 Θεωρείτε ότι προάγει κοινωνικά το στυλ σας η χρήση αντιγράφων προϊόντων διάσημων και πανάκριβων οίκων, τα γνήσια των οποίων δε θα σας επέτρεπε η οικονομική σας κατάσταση να αγοράσετε						

3. ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.

Κατά πόσο θεωρείτε τα παρακάτω ως συνέπειες του παραεμπορίου και της παραοικονομίας						
	1. ΚΑΘΟΛΟΥ	2. ΕΛΑΧΙΣΤΑ	3. ΩΣ ΕΝΑ ΒΑΘΜΟ	4. ΑΡΚΕΤΑ	5. ΣΤΟΝ ΑΠΟΛΥΤΟ ΒΑΘΜΟ	6. ΔΕΝ ΞΕΡΩ/ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ
3.1 Πλήττει τα δημόσια έσοδα						
3.2 Δημιουργεί δίκτυα που αξιοποιούνται για επιπρόσθετη εγκληματική δράση (π.χ. διακίνηση ανθρώπων)						
3.3. Πλήττει την ανταγωνιστικότητα των νόμιμων επιχειρήσεων						
3.4 Δημιουργεί συνθήκες διαφθοράς, ατασθαλιών και χρηματισμού στον κρατικό μηχανισμό						
3.5 Έχει αρνητικό αντίκτυπο στο περιβάλλον						
3.6 Θα στερήσει πόρους από την υγιή οικονομία και τελικά την ανάπτυξη						
3.7 Πλήττει το αίσθημα κοινωνικής δικαιοσύνης						
3.8 Πλήττει την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας οικονομίας						
3.9 Στερεί θέσεις υγιούς απασχόλησης						
3.10 Προάγει τη «μαύρη» εργασία						

Σας ευχαριστώ πολύ για τη συνεργασία σας ,

ελπίζω να μη σας κούρασα και να βρήκατε το ερωτηματολόγιο ενδιαφέρον...

Γαμπιεράκη Σούλα (Αναστασία)